יודען באַיקאָטירן דייטשע סחורות, כל־זמן היטלער פּייניגט יודען אין דייטשלאַנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT פּרייז 30 גראָשען (פּולע טאַבעלע פון דער מלוכה־לאָטעריע זעה זייט 18) היינט 24 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 78	Łódź, Piątek 31 marca 1933 r.	עלפטער יאָהרגאַנג	לאָדז, פרייטאָג, ד' ניסן תרצ"ג	№ 78

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאַווער 21, טעל. 224-71

טעקסטיל = אַרבייטער = שטרייק נאָך נישט פאַרענדיגט

מיט די קליינאינדוסטריעלער איז נאָך נישט געקומען צו קיין אויסגלייך

נעכטיגע אונטערהאַנדלונגען ביז שפּעט בײַנאַכט — היינט קומען די אונטערהאַנדלונגען ווייטער פאָר

דער פערלויף פון נעכטיגן שטרייק־טאָג

געכטען אינדוסטריע האָבן די שטרייק־קאָמיטעס געהאַט א שווערע עובדה פון אײַנמלויפן און בעזונדערע עדיטער און אויפקלערען די אַרבייטער, אַז דער שטרייק איז נאָך נישט געענדיגט כל זמן עס איז, כפי המדובר אין וואַרשא, נישט אונטערגעשריבען געוואָרען דער קאָלעקטיווער אָפּמאַך אײַנם לאָדזער קריוואַרבייטס־אינספּעקטאַריאַט.

עס איז אַפילו אַזוי געשעהען, אַז ביי טייבלערין, למשל, האָבן זיך אַ סך אַרבייטער אויף דער מעלדונג פון דער דירעקציע, געשטעלט צו דער אַרבייט, און געוואָרן פאַרנומען ביי די וואַרשטאַטען א מינוטען 10 ביז... מען האָט זיי דעם ערין אויפגעקלערט, און זיי האָבן פאַרלאָזט די פאַבריק.

* * *

9 אינדוסטריע האָט זיך אין קינא „אַשוויאַטאָווי" פאַרזאַמעלט אַ ריזיגער עולם שטרייקענדע, דער לעדיראַנג איז געווען אַזוי גרויס, אַז עס איז געווען אוממעגליך אויפצוהאַלטן אַ שטרענגע קאָנטראָלע פון די בעטייליגטע אין דער פאַרזאַמלונג.

10 אינדוסטריע האָבן זיך ביים פּראָזידיאַל־טיש געזעצט די אַרבייטער־דעלעגאַטען, וועלכע האָבען זיך בעטייליגט אין די וואַרשאַוער בעראַטונגען: די דעפּוטאַטען שטשעפּקאָווסקי און וואַישעדיטש, די ליידער פון די פאַראייניגן: סאָבאַ, פּאַוולאַק, קולטשיצסקי א. א.

די דעלעגאַטען האָבן אָפּגעגעבן אַ גענויעם בעריכט וועגן פערלויף פון די וואַרשאַוער בעראַטונגען, אנווייזענדיג צ. א. אַז די דינסטאג בעראַטונגען אין מיניסטעריום האָבן געדויערט ביז 11 אין אווענד, און אַז דער ענדגילטיגער הסכם איז דערגרייכט געוואָרען מיטוואָך אַרום 4 נאָכמיטאָג.

דער לעצטער רעזולטאַט פון די וואַרשאַווער קאָנפערענצן איז:

די פאַבריקאַנטען וועלען אונטערשרייבן אַ קאָלעקטיווען אָפּמאַך, צו וואָס זיי האָבן זיך פאַרפליכטעט אין פּראָטאָקאָל, וואָס איז אונטערגעשריבן

(ווייטער זעה 16. זייט)

פּייהיר מאַסקווע איצט לאָנדאָן

כשר לפסח

גוטער און געשמאַקער טעע

איז נור פון דער איבעראַל־בעוואוסטער פירמע

ו. וויסאָצקי און קאָמפּ.

הנוסדה ע"י קלונמוס זאב וויסאָצקי ז"ל

וועלכע איז אנערקענט אַלס די בעסטע אויף דער וועלט.

ספּעציעלען ערפאָלג האָבען די סאָרטען:

איז אָריגינעלע פּערפּלאָמבירטע בלעך־שאַכטלען

№ 75 און № 74

אין אָריגינעלע פּעקלעך באַנדראָלירט

צו בעקומען איבעראַל! צו בעקומען איבעראַל!

בהכשר של הרב מדנציג ר' יעקב מאיר סגלוביץ עם ועד הרבנים מווארשא.

כשר לפסח כשר לפסח

ANGLAS

דעם בעסטען געזונט גיבענד שאָקאָלאַד און קאַקאַאָ

כשר לפסח בהכשר של הרב בדאנציג ר' יעקב מאיר סגלוביץ עם ועד הרבנים מווארשא. כשר לפסח

Skład Konsygnacyjny:

SALOMON SEIDLER, Łódź, Piłsudskiego 32

tel. 221-58 i 132-30.

די עלעגאנטסטע מענער=היטעז

צום איצטיגען פ יהלינג= און זומער=סעזאן עמפפעהלט
אין די ניעסטע סארטען און קאלירען
דאס גוט-בעקאנטע היטען-געשעפט

„KURJER KAPELUSZNICZY" לאדז, 15 פאלודניאווא 15

אכטונג! צוליב'ן קריזיס פערקויף איך מיט 40% ביליגער. זעמטליכע רעפעראטורען און פאסאנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט'ן אויסלענדישען מוסטער. קומט און איבערצייגט אייך!

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער לאנגיעהריגען פערוואלטונגס-מיטגליד און קאסירער ה' משה נאפארסטעק צו די חתונה פון זיין טאכטער

פרל. פראגיא

מיט ה' שמואל פאקטאר

און דעם יונגען פאר א גליקלעך צוזאמענלעבען.

די פערוואלטונג פון צענטר. קליינ-הענדלער-פאריין פאמארסקא 15.

מזל-טוב ווינשען מיר דעם חשובן פערוואלטונגס-מיטגליד און קאסירער ה' משה נאפארסטעק צו דער חתונה פון זיין ליבן טאכטער

פרל. פראגיא

מיט ה' שמואל פאקטאר

און דעם יונגען פאר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבן.

דאס פערסאנאל פון צענטראלן קליינ-הענדלער-פערבאנד, פאמארסקא 15

פאזנער מצות

מיר מאכען בעקאנט אונזערע געעהרטע קונדשאפט, אז אזוי ווי אלע יאהר, האבען מיר אויך היי-יאהר בעקומען א טראנספארט פון די בעסטע פאזנער לוקסוסאווע מצות בהכשר הרב ר' דוד יהושע סענדער מפאזען

צו בעקומען ביי ה'

170

זעלמאנאוויטש

רוג פיעטריקאווער און פאלודניאווא

מענער=היטען

אין גרעסטען אויסוואהל

„SPLENDID"

11-טער ליסטאפאד 31

ווין כשר לפסח

ווער עס וויל הנאה האבען פון זיין געלד און א אמת'ן עונג יום-טוב זאל זיך איבערצייגען, אז נאר ביי דער פירמע „פראגרעס" אינהאבער זלמן גוטער בעקומט מען גוטע און ביליגע

ראדזינען-וויין און מעהד כשר לפסח

א קווארט מאשטש ראדזינקאווע 2.00 — א באטשינקע	1.45
א קווארט נומער 6 — 2,25 — א באטשינקע	1.60
א קווארט נומער 7 — 2.55 — א באטשינקע	1,80
א קווארט נומער 8 — 2.80 — א באטשינקע	2,00

א פלאש גוטען מעהד 2,00 זל.

אויך אלע אנדערע סארטען וויין און מעהד צו ביליגע פרייזען.

וויין- און מעהד=פאבריק

פירמע „פראגרעס"

אינהאבער: זלמן גוטער

הורט-פערקויף: אלטער=מארק 2

ענצעל-פערקויף: אלטער=מארק 1 טעל. 184-82

אלע סארטען וויין און מעהד פון אונזער פירמע ביי ה' פולווערמאכער, נרינער=מארק 6.

בעקאנטמאכונג

מיר רופען אלע מיטגלידער, ווי אויך נישט-מיטגלידער וואס נעהמען אויף לוין אין די מעכאנישע זאקען=בראנזשע אויף

א פערזאמלונג

וואס קומט פאר אין האנטווערקער=קלוב פאלודניאווא 4 זונטאג, דעם 2-טען אפריל ד. י. 11 א זייגער פריה, ווי עס וועט אפגעגעבען ווערען א בעריכט פון דער טעטיגקייט ווי אויך די אונטערהאנדלונגען פון שטרייק.

די פערוואלטונג.

כשר לחג הפסח

בעקאנטמאכונג.

דערמיט האב איך די עהרע בעקאנט צו מאכען דאס געעהרטע פובליקום דאס איך האב צום פערקויף אויפ'ן קומענדען יום-טוב א גרעסערען קוואנטום

ריינעם גענזן-שמאלץ

גאראנטירט אהן יעדער צומישונג

מיט ביליגע פרייזען

הורט דעטייל

מיט אכטונג

BAR ALA FOURCHETTE

פעטריקאווער 62 טעל. 18364

אינהאבער: הערש בערנהיים.

קמח חטים כשר לפסח

תחת השגחת הראבינאט דפה

אונטער דער אויפזיכט פון היגען ראבינאט איז אונזער מיהל געכשר'ט און אזוי ווי ס'פאריגע יאהר, וועלען מיר דאס שענסטע מעהל צושטעלען פאר אונזערע ג' קונדען, דערפאר נישט צו פערגלייכען מיט דער פראווינץ, וואס אויסער שלעכטעס מעהל און נישט שעהנעס. קענען זיי ביי דער ליפערונג נישט נאכקומען אזוי ווי מיר, וואס ערפילען יעדענס פערלאנג.

מיט אכטונג

„ELEKTROMŁYN"

Łódź, Zakątna 47, tel. 147-40

בעמ.: בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פערזענליך אדער טעלעפאניש 147-40.

„גותן לחם" פלאץ דאמבראווסקי 4 — טעל. 237-83 —

דערמיט האבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען אלע אונזערע מיטגלידער, אז מיטוואך מוצ"ש, 12 אפריל ה' י' קומט פאר

די

אלגעמיינע פערזאמלונג

פון דער געז. „נותן לחם", אויף זשעלאנא 10a

7 א זייגער צום ערשטען און 9 א זייגער אוונט צום 2-טען טערמין ביי יעדער צאל מיטגלידער מיט פאלגענדן טאג-ארדנונג:

1. אויסוואהל פון א פארזיצענדען; 2. פערוואלטונגס-בעריכט; 3. קאסע-בעריכט; 4. בעריכט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע; 5. אבסאלוטאריום פאר דער אפטרעטענדער פערוואלטונג; 6. וואהלען; 7. פרייע פארשלאגען.

בעמערקונג: פארשלאגען פון די מיטגלידער מוזען אריינגעטראגען ווערען מינדעסטענס 3 טעג פריהער. (§31)

1665 די פערוואלטונג

„נותן לחם" פלאץ דאמבראווסקי 4 — טעל. 237-83 —

מיר טיילען מיט, אז עס ווערט אין אונזער אינטעליגענטן-קוך אויף זשעלאנא 10 a

איינגעארדענט סדרים

ווי אויך ארויסגעגעבען מיטאגען אויף גאנץ יום-טוב צו פאלגענדע פרייזען:

סדרים צו 1 זל. י"ט-מיטאגן 75 גר. די ח"ה-מיטאגן 50 גר.

איינמעלדונגען ביז פרייטאג דעם 7 אפריל איינשליסליך אין דער אינטעליגענטן-קוך אויף זשעלאנא 10a

1665 די פערוואלטונג

די פערוואלטונג פון צענטראלען סוחרים און פאבריקאנטען-פערבאנד אויף דער לאדזער וואיעוואדזטווא (פיעטריקאווער 10)

בעט די ה"ה מיטגלידער צאהלרייך צו ערשיינען זונטאג, דעם 2 אפריל ד. י. 4 א זייגער נאכמ. אין פעראיינס לאקאל אויף

א פראטעסט=פערזאמלונג

געגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד

1677 די פערוואלטונג

די מאדערנע

Perfumerja „EUROPEJSKA"

22 Piotrkowska 22 Tel. 237-22

עמפפעהלט צום פריהלינג און זומער=סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין און אויסלענדישע

קאסמעטיק

ווי: פערפומען, טואלעט-זייפען, בלומען, קעלנישע וואסערן א. א.

מעסיגע פרייזען!

רעעלע בעהאנדלונג!

די ריטואלע פארשריפטען

הערען שטרענג אפגעהיט ביים אויסארבייטען די בעוואוסטע פארווע מארגארין „מנורה" יעדער פרומער יוד קאן אהן שום צווייפעל דאס בענוצען ביים צוגרייטען די יום-טוב'דיגע מאכלים

פארווע מארגארין „מנורה" ווערט אויסגעארבייט פון די בעסטע בוימאיילען און פלאנצען-פעטס דורך דער אקצ.-געז. „אמאדא" אונטער דער שטרענגער אויפזיכט פון הרב סאגאלאוויטש. וועמענס הכשר איז געווארען אנערקענט דורכ'ן ווארשעווער ראבינאט

---

23 קומט און איהר וועט זיך איבערצייגען! 23

אז אמבעסטען און אמביליגסטען

קויפט זיך צום בעפארשטעהענדען פריהלינג= און זומער=סעזאן

די נייעסטע הערען= און דאמען=שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער סחורות

נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון

M.TAZBIR

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2. שטאק

23 הורט און דעטייל! — רעעלע בעהאנדלונג! 23

געדענקט דעם אדרעס!

כשר לחג הפסח!

יעדע בעל-הבית'טע

האט זיך שוין איבערצייגט,

אז צום פרעגלען, בראטען, קאכען, באקען און שמירען איז אמבעסטען נור מיט דער מארגארינע

„dida-moson"

dida

ווייל די פוטער דייט די מעלות, וואס זי איז פארווע, נאהרהאפט, לייכט פערדייליך און איז א געזונד מאכל פאר מאגען-ליידענדע.

אכטונג! ביים איינקויפען פערלאנגט נור די מארגארינע

„dida-moson"

אין דער אריגינאל פאקונג. יעדעס איינציגע פעקעל איז פערזעהען מיט א הכשר כשר לחג הפסח.

„dida-moson" איז צו בעקומען אין יעדען קאלאניאל- און פוטער-געשעפט, ווי אויך ביים פערטרעטער:

PINKUS RUBINSTEIN

Łódź, ul. 11-go Listopada Nr. 42,
telefon 156-90

אנ'עונג יום-טוב!

קריזיס=פרייזען!

די גוט=בעקאנטע פירמע

A. Ogórek, Zawadzka 11

עמפפעהלט צום פריהלינגס= סעזאן די נייעסטע קרעאציעס

שיך

פון דאמען- הערען= און קינדער-

קריזיס=פרייזען! קריזיס=פרייזען!

הילפס-קייט לטובת „לינת החולים"

לאדזער יודען! נעדענקט אין די טויזענדער פעראָרימטע און הילפס-בעדערפטיגע יודן פון אונזער שטאָט. וואס נויטיגט זיך אין דער מעדיצ. הילף און שטיצע פון „לינת החולים"! נעמט אנטייל אויין אין דער הילפס-קייט און רופט ארויס אייע׳ע פריינד און בעקאנטע

יעדער יוד דארף זיך פרייוויליג בעשטייערן פארן „לינת החולים"! פרטים זעה 17. זייט אין „נייעם פאלקסבלאט"

דעם שענסטען און מאדערנסטען הערען-הוט

בעקומט איהר נור אין דער גוט בעקאנטער פירמע

Wolf Belchatowski 12 פיעטריקאווער 12

טעל. 216-59

א גרויסער אויסוואהל פון די נייעסטע פאסאָנען אין קאָלירען אינלענדישע און אויסל. צו ביליגע קאנקורענץ-פרייזען.

שיך בחנם

בעקימט איהר נישט, אבער די בעסטע און עלעגאנטסטע שיך האלב בחנם בעקומט איהר נור אין דעם בעוואוסטן שיך-מאגאזין

Ch. M. Radzanower

3 נאָוואָמיעסקא 3, טעל. 183-18

וועלכער בעזיצט צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע מאָדעלען

דאַמען- הערען- קינדער- **שיך**

צו די צוגענגליכסטע פאר אלע שיכטען פרייזען.

רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

ב.מ.: איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון די שענסטע פלעטשאנקעס און אפאנקעס. איך עמפפעהל מיך דער ג׳ קונדשאפט

ח. מ. ראדזאנאווער

3 נאָוואָמיעסקא 3, טעל. 183-18.

Z intencji zaślubin panny

MANI SPIŃKÓWNY

z panem

CZESŁAWEM STRYKOWSKIM

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości

M. K. Elbaum z Żoną.

צו דער חתונה פון מיין ליבען ברודער

מאניעק הערשקאוויטש

מיט פ״ל.

צעלא בענעדיקט

וועלכע איז פארגעקומען שבת דעם 25 מערץ 1933, ווינש איך זיי, פיל גליק און א צופרידען צוזאמענלעבען.

סאַלעק הערשקאָוויטש.

האוניברסיטה העממית

ע״י ההסתדרות הציונית בלודז

מחר, במוצאי-השבת, 4.1 ב-8 שעות בערב באולם ההסתדרות הציונית שרודמייסקא 29 תתקיים

הרצאה

על הנושא: והספרות העברית בארץ-ישראל „בגולה". המרצה מר משה קליינמאן מלונדון, עורך „העולם". 1713

מאגענליידנדע

פאר

ראבארבער-ווין אין פרימא-קוואליטעט צו ביליגע פרייזען

צו בעקומען אין וויינהאנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84.

Dr.

Wajnberg

ספעציאליסט פון לונגען- הארץ- און סקלעראז-קראנקהייטען

ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4 און 8—9 אוו.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשובן קאסירער און מתפלל חיים בער בארנשטיין צוליב׳ן טויט פון זיין מוטער

נ״ע ראצע

זייט געטרייסט מיט די טראדיציאנעלע ווערטער המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

אין נאמען פון דער נ״-קאסע די פערוואלטונג און פון די בעה״בים די גבאים.

מאשין-מצות

פון די פראייניגטע בעקער-מייסטער

אל. קאשטשושקי 11

טעל. 141-08

אין ווי יעדעס יאהר איז דיך הייאהר פעטי׳ מיר עמפפעהלען דעם ג׳ פובליקום די בעריהמטע און בעסטע מיט זייער גע-שמאקהאפטיגקייט מאשין-מצות פון די בעסטע ערשטע סארט מעהל, וואס נעפינט זיך אונטער זייער שטרענגער השגחה פון יאנאווער רב הרה״ג ש״ו וואפנער.

צו בעקומען ביי אונז יעדען קוואנטום מצ׳ה זאנער פון אוויזען אחעק. די פרייזען זענען קאָנקורענץ און צוגעפאסט צו דער המגומיגער צייט.

צענטראלע: אל. קאשטשושקי 11 טעל. 141-08.

בעקאנטמאכונג.

די לאנגיעהריגע היגיעניש

מצה-בעקעריי

פון פאָלערן. 3 און זוואַדוקי 12 איז איבערגעטראגען געווארן אויף

קאמיענגא 18

עס ווערט אויסגעבאקען דינע מצות פון מעהל A. 0000 לוק-סוסאָווע. מיט אכטונג

פינגערהוט. 1628

מאשין - מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע ווי אויך

מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סוכארקעס

לויט קאָרלסבאדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט בעקאנטע און אלערליי

פרישע געבעקסען

פון אונזער איב׳ראל בעוואוסטע-

צוקערניע

נ. ווייגבערג

פיעטריקאָווער 38

טעל. 143-82 1130

פלאטערן און קרישטאלען

צו פאבריקס-פרייזען

M. KADE i E. KUMMER

Główna 18, tel. 235-34.

מיר פרישען אויף ועמטל. פאטירען און א קורצע צייט. 1693

Dr. SZREIBER

כירורג

האט זיך איבערגעצויגען אויף

NARUTOWICZA 9,

Telefon 122-95 1698

DR. MED.

M. Glazer

הויט און ווענערישע קראנקהייטען וואוינט יעצט אויף

ZACHODNIA 64

Telefon 185-49

נעהמט אן פון 12 ביז 2 און פון 7 ביז 8.30 אווענד. 1697

זונטאג און פייערטאג פון 10 ביז 12 מיטאג

ה׳ אברהם בענעדיקט און פרוי

א הערצליכען מזל-טוב-ווינשען מיר אונזער חשובן מיטגליד און גבאי פון אונזער פעראיין

צו דער חתונה פון זייער ליבער טאכטער פרל. צימל מיט ה׳ מאטל הערשקאוויטש און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.

די פערוואלטונג פון זדונסקא-וואָליער-פעראיין אין לאדז

1689

אונזערע ליבע פריינד

ה׳ דוד פלאסטער און פרוי

צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער ליבען זוהן

מארעס

ווינשען מיר פיל גליק, זיי זאלען דערלעבען פון איהם פיל נחת.

אהרן קויאווסקי און פרוי

בית הכנסת

„אהל יעקב"

גדאנסקא 18.

מחר, ביום השבת, (1 4) אחרי קריאת התורה

ישא נאום אורחינו החשוב, בא-כח הפעדעראציה הציונית העולמית, הסופר העברי הידוע, עורך „העולם" מר

משה קליינמן

מלונדון

חברי ביהכנ״ס ומתפלליו, הציונים והלאומים מתבקשים לבוא

התחלת התפלה בחצי העשירית. הועד

לג״ז, ד׳ ניסן תרצ״ג לסדר: „ויקרא אל משה"

אונגער-ווייז

איז ביי מיר זעהר ביליג!

אונגער-וויין נומער 14	א קווארט 3,75	א באטשינקע 2.50
ריינער אלטער אונגאר-וויי׳	„ 5,50	„ 3,75
ריינער טאקאיער וויין נאטור-זיס	„ 6.—	„ 4.—
א קווארט צמיקים כשר לפס״ג	„ 1.50	
מעהד 1-טע סארט	„ 2.—	„ 1.50

אויך **כרמל** מיט 10 פראצ. ביליגער ווי איבעראל

ווי אויך פערשידענע גוטע ווייבען מעהד, שפירט און ליקערן

אלס כשר לפסח

מיט די ביליגסטע פרייזען!

מיט אכטונג **יצחק מאיר גוטער**

19 נאָוואָמיעסקא 19, טעל. 215-83

גאנץ לאדז ווייס,

אז די ביליגסטע קוועלע פון די עלעגאנטסטע

הערען- דאמען- קינדער- **שיך**

איז נאר ביי דער גוט בעקאנטער פירמע

פ. רירשטיין

לאדז 8 פאמארסקא 8

וועלכע בעזיצט צום בעפארשטעהענדען פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די שענסטע און עלעגאנטסטע

שיך צו קריזיס-פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך! אייגענע אויסארבייטונג! רעיעלע בעהאנדלונג!

3 דאס לאנגיאריגע בעקאנטע און רעיעלע 3

טוך און קארט-געשעפט

Herman WŁOSKI

(עקזיסטירט פון 1910)

לאדז, נאָוואָמיעסקא 3, טעל. 114-92

פראנט 2-טער שטאק

בעזיצט אויף לאגער צום פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון די

בילעסטע הערען און דאמען-שטאפען

אין זעמטליכע פארבען און מוסטערן פון ענגלישע, ביליצער, טאמאשאווער סחורות א.א. געניגע פאבריקס-פרייזן!

3 געדענקט די אדרעס! קומט און איבערצייגט אייך! 3

רעיעלע בעהאנדלונג! — גוטע קוואליטעט!

רעטשניצע

זגערזשער 17

נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטן

פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אָוונט.

וויזיט 3 זל.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז פון 2-טען אפריל ה. י. איז שוין עפטיג מיין

בעוואוסטער

פענסיאנאט

אין ווישביאווא גורא

מיר נעהמען שוין אן געסט אויף פסח.

פענסיאנאט פרידמאן

חישניאוא גורא.

היטלעריסטישע באיקאט-אקציע געגן יידן
הויבט זיך אן היינט אין גאנץ דייטשלאנד

אולשטיין-פערלאג
אפגעשטעלט די פערשפרייטונג פון ליאן פייכטוואנגער'ס ראמאן „דער יודישער קריג"

בערלין. (יט"א) דער „פראפילען-פערלאג" (אולשטיין הויז) טיילט מיט, אז צוליב דער באקאנטער אויסטרעטונג פון ליאן פייכטוואנגער אין אן ענגלישער צייטונג וועגן דער איצטיגער לאגע אין דייטשלאנד האט דער פערלאג בעשלאסען אבצושטעלען די פערשפרייטונג פון פייכטוואנגער'ס ראמאן „דער יודישער קריג" (רוים און ירושלים).

בערלין, 30 (ספ. טעל.)

„פעלקישער בעאבאכטער" איז מודיע, אז דער הויפט באיקאט-קאמיטעט פון דער היטלעריסטישער פארטיי, האט שוין אנגעהויבען זיין ארבייט. דעם פארזיץ האט איבערגענומען שטרייכער.

אין הסכם מיט דער אינסטרוקציע, וועט זיך די באיקאט-אקציע געגען יודען אנגעהויבען אין אלע שטעט, היינט דעם 31 מערץ, מיט עפענטליכע מיטינגען און דעמאנסטראציעס, אויף וועלכע מען וועט רופען אנצוהויבען דעם באיקאט דעם 1 אפריל 10 א זייגער פריה.

עטליכע הונדערט יודישע פירמעס אין ווארשא
רייסען איבער די בעציהונגען מיט די דייטשע פירמעס

ווארשא, 30 (יט"א) דערוויסט זיך, פון גוט-אינפארמירטע קוועלן, אז אין משך פון די לעצטע 2 טעג האבען עטליכע הונדערט יודישע פירמעס צוזויסען געגעבן דייטשע פירמעס, מיט וועלכע זיי האבען לעת-עתה געהאט פערבינדונגען אז זיי רייסען איבער די האנדעלס-בעציהונגען מיט זיי.

צו אונזערע לעזער!

זונטאג, ד. 2. אפריל ווערט געדרוקט אין „נייעם פאלקסבלאט" דער צווייטער ארטיקעל פון בעקאנטען זשורנאליסט

זרמן זילבערצווייג

א. ד. ט.

וואס האב איך נישט געשריבן וועגן ארץ-ישראל?

אלע דארפען וויסען!!
צום זומער-סעזאן בעקומט איהר
רעשטען
פון די בעסטע קוואליטעטן ביליצער, טאמאשאווער און אנדערע נייעסטע מאדערנסטע מוסטערן פון הערען- און דאמען-שטאפען

פאר דאמען	מיט 30% ביליגער!	פאר מענער
אויף פאלטענס, אויפקאסטיומען	קומט און איבערצייגט אייך!	אויף אנציגער, אויף פאלטענס
נור ביי		געדענקט דעם אדרעס

R. Szczęśliwy
5 נאוואמיעסקא 5
פראנט, II שטאק.

Dr.med. J. SCHORR
פון IWONICZ
ספעציאליסט
פאר הארץ און סקלעראזע-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אין לאדז
גדאנסקא 11 טעל. 226-85
נעמט אן טעגליך פון 4—6 נאכמיטאג.

כאטש עס איז א שטרייק געוועזען,
ס'האט געטומעלט און געברענט,
נאר די פירמע קארל געפערט
שטרייקט נישט מיט'ן קאנסומענט.

ס'וויס די פירמע, ס'געהט צו פסח.
און דער פריהלינג שיינט און בליהט.
און אויף פסח, פונקט ווי מצה,
קויפען יודען געפערט'ס הויט.

און דארום האט קארל געפערט
אונז געוויזען, וואס ער קאן,
האט איצט זומער-היט די שענסטע
פון מאדערנסטען פאסאן.

קארל געפערט ווי א ברודער
ער בעהאנדעלט דעם קליענט,
און פערקויפט צוליב דעם קריזיס
ביליגער מיט פיל פראצענט.

נישט ביי ווינער האקענקרייצלער
ווילען יודען קויפען הייטנ,
נאר ביי פירמע קארל געפערט
וועלכער איז א יודען-פריינט.

Karol Goeppert

166

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו.-יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

PIEGI żółte plamy, opaleniznę, pryszcze, liszaje, wągry i wszelkie inne nieczystości cery usuwa w ciągu kilku dni pod gwarancją za skuteczność. krem „Ada" cena słoika zł. 2 —
do nabycia w aptekach, składach aptecznych i perfumerjach

פאר
גאלד, בריליאנטען, בישוטעריע
און לאמבארד- קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא,
פיעטריקאווער 7.

שיימערס
מיט פאריזער שריפטן
צו בעקומען
ביי **קערש,**
סמווערשאוו 15

א האנדעלס-לאקאל
זשגאווסקא 3
מיט צוויי וויסטראוועס, פעראייניגט מיט א וואוינונג פון זאפארט אהן אפטרעט-געלד צו פערדינגען. ערקונדיגען ביים אדמיניסטראטאר זילבערשטיין

שפארען געלד
דורך קויפען ריינע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארוין"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און ריינע קוועלע
פון גוטע קידוש-ווייך
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווייגען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

ב"ה
בשורה טובה!
לגודל הדרישה נדפסה מחדש **הגדה של פסח**
עם פירוש **שם משמואל** מכ"ק רבינו הקדוש האדמו"ר האמצעי רשכבה"ג שר התורה מרן מסאכטשאב זצוקללה"ת

הוצאה שני' בהוספות וחידושים

נדפסה בתכליח ההידור והיופי על ניר ריגאל טוב מאד ובכריכה נאה מחירה 2.50 זל. ועל ניר לוקסוס בכריכת בד משובחת 4 ז. בחו"ל חצי דולר.

להשיג עוד הספרים **שם משמואל** עה"ח בראשית כ"ח, שמות ב"ח, ימועדים מחיר החלק 7,50 ז. בכריכה 9 ז. (בחו"ל 1,25 דולר) ויקרא 10 ז. מכורך 11,50 ז. במדבר 9 ז. מכורך 10,50 (1,50 דולר).

אגלי טל על ל"ט מלאכות מכ"ק אדמו"ר הגדול גאון הגאונים מארי דכולי תלמודי רשכבה"ג מרן **מסאכטשאב** בעל שו"ת אבני נזר בהוספת הגהות וביאורים מהמחבר ומבנו ב"ק אדמו"ר האמצעי הגה"ק בעל שם משמואל זצוקללה"ה מחירו 10,50 ז. בכריכה 12 ז. (1,65 דולר).

שו"ת אבני נזר אבהע"ז ב"ח ובחלק ב' חו' עם"ס כתובות, גיטין וקידושין. כל חלק 10 ז. (1,40 דולר).

במספר מצומצם מאד מאד **אבני נזר או"ח** ב"ח יו"ד ב"ח יקרי המציאות מחירם נודיע לכל דורש אחר קבלת תוים לתשובה

דוגמאות אינן נשלחות—המחיר משתלם מראש
משלוח כספים ע"י פק א № 68,961

Rab. M. BORNSTEIN, Zgierz, Polska Średnia 27.

ובווארשא: לייבל עלבינגער, מוראנאווסקא 24 מ. 8
ר' משה ווייכענבערג זאמענהאף 40
בלאדז: ר' שאול נאדעל פילסודזקא 18
בבנדין: הרה"ג ר' העניך יונגסטער גזשיחאווסקי 4
בברלין: ר' יוחנן בריש N. O. 43 Am Friedrichshaim 25

מזל-טוב אונזערע טייערע פריינד מזל-טוב
יעקב און שרה גליצענשטיין
צו דער חתונה פון אייער ליבען זוהן
לעאן מיט פרייליין מיניא האוזער
ווינשען מיר מזל און ברכה, נחת און גליק
וואלף גראסמאן און פרוי
גדאנסקא 16.

א גרויסער האנדעלס-לאקאל
אויפן 2-טען שטאק פון פראנט אויף רוג פיעטרקאווער און נארוטאוויטשא צו פערמיטען.
1732
צו ערפארען אין אדמיניסטר. פון ס. אייזנער נארוטאוויטשא 6

פסח איז קאלושינא
קענסטו גוט פערברענגען אין פענסיאנאט BESSEROWA
בעזיצט שיינע זוניגע צימערן, קאנאליזאציע און א קאמפארט - איינגעארדענטע כשרע און יידישע קיך
בעשטעלונגען נעמט מען אן אין פנ
פיעטרקאווער 82 BESSER
אדער אויפ'ן ארט אין קאלושין, טעלעפ 4

בריליאנטען, גאלד,
זילבער, פערשיד. בישוטעריע. לאמבארד-קוויטעס קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזען
Magazyn jubilerski **M. H. LISSAK, Piotrkowska 5**

מאדערן | ביליג | פראקטיש | דויערהאפט

צום איצטיגען פרילינג-סעזאן
— עמפפעלט —
מענער-קאפעלושן
אין א גרויסען אויסוואהל די נייעסטע פארבען און פאסאנען דער לאנג-יעהריגער קאפעלושן-ווארשטאט
י. שווארצבערג, פיעטריק. 50
אין הויף
בעמערקונג: רעפעראטורן ווערן פינקטליך און רעעל אויסגעפיהרט.

ווייטערע היטלעריסטישע געוואלדטאטן געגען פוילישע יודען

פוילישער קאנסול אינטערוועניר׳ט לטובת די געליטענע

פ י ל א, 30 (ספ. טעל.)

צו א רייה פויליש-יודישע פאמיליעס, האבען זיך אין מיטען פון חודש מערץ, געווענדעט מיטגלידער פון דער נאציאנאל-סאציאליסטישער פארטיי אין גארזשאוו-פעשקי, און געפאדערט אונטער דער דראהונג פון דערשיסען, אז זיי זאלען אין משך פון 2 טעג פערלאזען דייטשלאנד, דאס האט ארויסגערופען א גרויסע מהומה צווישען די יודען.

פ י ל א, 30 (ספ. טעל.)

ביי דער תבואה-פירמע טאלער א דייטשער בירגער א ברודער פון בעקאנטען דייטשען שריפטשטעלער ערנעסט טאלער האבען היטלעריסטען געמאכט א רעוויזיע און געזוכט קאמוניסטישע דאקומענטען וואס ערנעסט טאלער זאל האבען בעהאלטען ביי זיין ברודער אין גאזשאוו, ביי דער רעוויזיע זענען ארעסטירט געווארען די אנגעשטעלטע דער פוילישער בירגער סאלאמאן שטאנגער און דער דייטשער בירגער מאנפרעד קאץ. אין אויספארשונגס-אמט האט מען ביידע ארעסטירטע שטארק געפייניגט הגם זיי האבען נישט געוואוסט פון וואס צו זאגען.

דער פוילישער קאנסול האט אינטערוועניר׳ט ביים אויבערבירגערמייסטער אין גארזשאוו און געפאדערט צו שיצען דאס לעבען און פערמעגענס פון די פוילישע בירגער, א פראטעסט געגען די געוואלדטאטען אין גארזשאוו האט דער פוילישער קאנסול אויך איבערגעגעבען דעם רעגענט-פרעזידענט אין פראנקפורט-אדער.

ב ו י ט ע ן, 30 (ספ. טעל.)

אין דער וואוינונג פון פוילישען בירגער בעסער האבען זיך אריינגעריסען איינינגע היטלעריסטען און געפאדערט מען זאל זיי ארויסגעבען זיין זוהן יצחק, ווען יצחק איז אהיימגעקומען האבען די היטלעריסטען איהם ארויסגעשלעפט אין גאס און האבען איהם ברוטאל צומויק׳ט אין טעכער׳ס וואוינונג האבען די היטלעריסטען געמאכט א חורבה.

מען נעהמט צו די פעסער ביי דייטשע יודען

ב ע ר ל י ן, 30 (ספ. טעל.)

דער פאליציי-פרעזידענט אין ברעסלוי האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אז אלע יודן דייטשע בירגער זאלען ברענגען זייערע פעסער. אין דער פאליציי האט דער פאליציי-פרעזידענט ערקלעהרט, אז דאס איז נויטיג, כדי זיך צו פערזיכערן געגען א ווייטערדיגער קאמפאניע פון די דייטשע יודען אין אויסלאנד.

צענטראלע פאר יוד. ווירטשאפטס-הילף אין דייטשלאנד

ב ע ר ל י ן, (יט"א) די ווירטשאפטס-קאמיזיע פון פרייסישען לאנדעס-פערבאנד פון די יודישע קהלות האט אויף איהר לעצטער זיצונג ברומגערעדט א רייה ווירטשאפטליכע פראבלעמען פון דייטשען יודענטום אין איצטיקן מאמענט. עס איז בעשלאסען געווארן צו פארוואנדלען די קאמיסיע אין א „צענטראל פאר יודישער ווירטשאפטס-הילף", וואס וועט קודם כל יורידיש בעדינען די געטראפענע יודען און אין ערשטער רייה די פרייע בערופען (דאקטוירים, אדוואקאטען, שריפטשטעלער) די צענטראלע האט שוין אנגעהויבען איהר טעטיגקייט.

פראטעסט-מיטינג אין אנטווערפען געגען היטלער-טערראר

אנטווערפען (יט"א) דא איז פארגעקומען א יודישער מאסען-מיטינג, אין וועלכען עס האבען זיך בעטייליגט העכער 3000 מאן. עס איז אנגענומען געווארן א פראטעסט-רעזאלוציע געגען דעם אנטיסעמיטישען טערראר אין דייטשלאנד און אן אויסדרוק פון סאלידאריטעט און סימפאטיע פאר די פערפאלגטע דייטשע יודען.

זמן חירותנו.

אין די טעג פון אונזער גרויסען פסח הערשט איבעראל א שטארקע פרייד. מיט פערגניגען פערזאמעלט זיך די גאנצע פאמיליע ביי די סדרים און מען זינגט, פיעל דעם גוטען נגונים און דעם פיינסטען געשמאק פון די שפייזען. די בעל-הבית׳טע ווייסט אבער, אז איהר שטארקער ערפאלג אין דער קאך-קונסט האט זי צו פערדאנקען צערעס. צערעס. דאס 100-פראצענטיגע ריינע פלאנצען-פעטס איז גארנטירט כשר להג הפסח און מיט דעם פעטס קאן זיך קיין איינציגע כשר׳ע קך נישט בעגעהן. עס פערפיינערט דעם געשמאק, מאכט נארהאפט. זי גיט אלע שפייזען און איז לייכט צום פערדייהען פאר יונג און אלט.

צערעס

איז א 100 פראצענטיג ריין פלאנצען-פעטס

צערעס ווערט קיינמאל נישט פערקויפט נישט געפאקטערהייט. דער ענטער נאר אין ארינגעלער פאטענט מיט דער אויפשריפט צערעס און שיכט און מיטן זנסי פאריו שטעמפעל פון סקאווינא

מען צווינגט יוד. דאקטוירים און אדוואקאטען

צו שליסען זייערע קאבינעטען

ברעסלוי, 30 (ספ. טעל.) אונטערן דרוק פון היטלעריסטען אין גלאגאוו זענען יודישע אדוואקאטען און דאקטוירים געווארען געצוואונגען צו שליסען זייערע קאבינעטען און הייל-אנשטאלטען.

עמיל וואנדערוועלדע וועגן דעם אנטיסעמיטישן רעזשים אין דייטשלאנד

אנטווערפען (יט"א) אונטער דער איבערשריפט „אנטיסעמיטישע בעסטיאליטעט" פערעפענטליכט עמיל וואנדערוועלדע אן ארטיקעל אין ברייסעלער „פעפל", אין וועלכען ער ווייזט אן אויף דער פערברעכערישקייט פון די אנטיסעמיטישע רדיפות אין דייטשלאנד. וואנדערוועלדע שרייבט צווי. אנד., דאס אויב בלויז מארקסיסטען קען דער ווייסער טעראר נאך זוכען א שאטען פון ענטשולדיגונג אין די צוהיצטע פאליטישע לידענשאפטען, בעווייזען אבער די אנטיסעמיטישע רדיפות אויף מענשען, וועלכע האבען זיך לרוב נישט געמישט אין פאליטישען קאמף און וועמענס איינציגער חטא עס איז בלויז די צוגעהעריגקייט צו אן אנדערער ראסע אדער רעליגיע, ווי נידריג עס איז די מענטאליטעט פון די איצטיגע מאכטהאבער אין דייטשלאנד.

ארעסטירט 40 יודען

בערלין, 30 (ספ. טעל.) אין זאבזשעל האט מען ארעסטירט 40 יודען דערונטער 5 אדוואקאטען און 2 ריכטער. דער שטאטראט אין זאבזשע האט בעשלאסען נישט צו געבען קיין בעשטעלונגען די יודישע פירמען.

בעזייטיגט יודישע ריכטער פון די שטראף-געריכטע אין ווירטעמבורג

בערלין. (יט"א) פון שטוטגארט ווערט מיטגעטיילט, אז לויט א פעראָרדנונג פון ווירטעמבערגישען יוסטיץ-מיניסטעריום דארפען יודישע ריכטער בעזייטיגט ווערען פון די שטראף-געריכטען און יודישע בעאמטע טארען נישט מעהר פונקציאנירן אלס בעשולדיגער.

Dr. med.

JÓZEF IZYKSON

Południowa 9 — Tel. 210-75

ספעציאליסט פאר אויערן, נאז און האלז-קראנקהייטען, שפראך- און שטים-שטערונגען.

נעהמט אן פון 5 ביז 7 אווענד

און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 11-2

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

נעמט אן פון 8-2 און פון 5-9 אווענד.

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

טעאטער „סקאלא"

15 שרודמיעסקא 15

גאסטשפילען פון טעאטער

פעראייניגטע אקטיארן „פאקט"

אנפיהרונג:

זיגמונט טורקאוו — אלעקס שטיין

היינט, פרייטאג, 9 אווענט. מארגען, שבת, 9 אווענט און זונטאג, 9 אווענט

פייערליכע פרעמיערע

צום ערשטען מאל

„אין קריזיס"

(KRYZYS)

קאמעדיע אויב גישט פערס אין 3 אקטען פון אלטער קאציזנע. רעזשיסירט: א. מארעווסקי.

בעטייליקטע: אברהם מארעווסקי, קלארא סעגאלאוויטש, געניא שליט, אלעקס שטיין, זיגמונט טורקאוו, צווא שטאקפעדער, א. אינוועגטאוש, ק. גוטמאן, ד. האמבורגער, א. וואלפשטאט.

מארגען, שבת, דעם 1. אפריל, 4 נאכמ. — פרייזן פון 60 גר. ביז 2.20

באנייאונג!

„מארפיום"

(MORFINA)

פענסאצ. שפיל אין 4 אקטן פון ד"ר לגרזניק הערין, יידיש: יצחק טורקאוו. רעזשיסירט: זיגמונט טורקאוו. אין די הויפטראלען: זיגמונט טורקאוו — געניא שליט.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

געגען דער צובושעוועטער בעסטיע

וואס טרעט מענשליכע לעבענס, כבוד און ווירדע

אין אַן אַרטיקעל אין „נ. דז." שרייבט ד״ר י. שהאן:

ווי אַ דונער פון ריינעם הימעל איז אַראָפּגע־פאַלען אויף דער מענשליכער נשמה. די פּלוצלינגע פערווילדקייט פון אַ טייל פון דייטשען פאָלק. נאָך בעכטען האָט מען געמיינט אַז דאָס דייטשע פאָלק, וואָס רופט זיך גערן אַן — און פאַקטיש נישט אָהן רעכט, — דאָס פאָלק פון דיכטער און דענקער, גייט אין סאַמע פאָרענט פון דער מענשליכער קולטור, דאָרט וואו עס גייען די סאַמע בעסטע און די סאַמע אויסדערווילטע פעלקער צו הויכע צילען און ברייטע וועגען. אמת, אין דער צייט פון קריג האָט מען פון די דייטשען געזעהען נישט איין זאַך, וואָס איז ווערט געווען פעראורטיילט צו ווער־רען. אָבער מען האָט דאָך געגלויבט אין זייערע טענות, אַז זיי געפינען זיך אין אַ שווערער סיטו־אַציע, האָבענדיג בעגען זיך די סטיכישע שנאה פון גרעסטען טייל פון דער מענשהייט. מיט'ן קריג האָט מען זיך בעמיהט צו ערקלערען, הגם נישט אינגאַנצען מוחל צו זיין, די צו גרויסע פערזינדלונג און אַכזריות. אָבער קיינעם איז נישט איינגעפאַלען, אַז אין דאָזיגען פאָלק איז פערהאַן אַזאַ עקעלהאַפ־טיגע שיכט פון ממש חיה'שע און בלוטדורשטיגע סאַדיסטען, וועלכע וועלען זיך וואַרפען מיט אַזאַ אונערהערטער פורי אויף וועהרלאָזע און אונשול־דיגע מענשען.

עס האָט פּאַסירט, אַז דאָס פאָלק האָט אין דער פּערזאָן פון זיין אַלטען פּרעזידענט זיך איינגעבראָ־כען. אַדאָלף היטלער האָט טריומפירט. מען האָט זיך אָבער געטרייסט דערמיט, אַז דאָס איז בלויז אַ פּאָרמעלע איבערנעהמונג פון דער מאַכט און מען האָט אָנגעוויזען, אַז מען האָט איהם דאָך צוגעגעבען אַ ציווילזירטע וואַך, וועלכע דאַרף אַכטונג געבען דערויף, אַז ער זאָל מיט דער צייט ווי עס איז ווערען לינדער. אַזוי האָט מען דאָך פערזיכערט און זיך גענארט. אַזעלכע מענשען ווי פּאַפּען און הוגענבערג, הגם זיי זענען פּוילשטענדיגע רעאַקציאָנערען, זענען זיי דאָך מענשען פון העכע־רער קולטור, און זיי וועלען נישט דערלאָזען צום אויסברוך פון טירישע אינסטינקטען. איצט ווייס שוין די וועלט, אַז מען האָט איהר געראַטן בעהאַוסט דיניג אָדער נישט בעוואוסטזיניג, מען האָט בעגאַרט און אָפּגענאַרט.

פּאַקטיש האָט היטלער, אָדער ריכטיגער דער היטלעריזם, גענומען ברוטאַל אין די הענד אַיין די גאַנצע מאַכט און יענע וועכטער זענען העכסטענס נישט מעהר ווי זייבע לאַקייען. אין דייטשלאַנד האָט זיך צובושעוועט אַ מעראַר, וועלכען מען האָט שוין זייט הונדערטער יאָהרען אין קיין שום אייראָ־פּעאישען לאַנד נישט געזעהען. דאָס לעבען פון מענשען, די עהרע און פערמעגען האָבען שוין נישט דאָרט קיין שום ווערט. מיט בריוטאַלער און מיט גזלנישער פויסט טרעט מען די ווירדע און מען פערפיניגט לעבעדיגע מענשען. דאָס וואָס איז נאָך נעכטען גערופען געוואָרען רעכט, גערעכטיגקייט אָדער כאָטש שאַנדע פאַר דער וועלט, דאָס האָט פּלוצים אויפגעהערט צו עקזיסטירען, ס'איז פער־שוואונדען געוואָרען אָהן שפור, און עס הערען נישט געשטערט רויבער, אָפיציעלע און פּריוואַטע. עפּעס אַ גיהנום'דיגע סטיכיע בושעוועט אָהן אָפּהאַלט, אָהן מניעה אין דייטשלאַנד, די רויבער אַליין רעדען וועגען הונדערטער טויזענטער פיינד, וועלכע זיי האָבען אויף דעם אָדער אויף יענעם אופן בעשלאָ־סען אָפּצורוימען, אַרעסטירענדיג זיי און פייניגענ־דיג אָהן רחמנות. זייערע פּאָליטישע שונאים, דאָס הייסט די קאָמוניסטען און די סאָציאַליסטען, האָ־בען די בעשלאָסען צו פייניגען אויף אַ ראַפינירטען אופן, מאַכען זיי אויף אַלע צייטען אונשעדליך און אויסראָטען אָהן שפור.

דערווייל אָבער האָט זיך די בעסטיע פערדאַל־טען אויף אַן אַנדער קרבן, וועלכען זי האָט געפונען אויפ'ן וועג. מען האָט זיך גענומען צו די יודען. מיט דייטשער סיסטעמאַטישקייט און גריגדליכקייט. פּונקט ווי מען האָט פריהער גוט די זאַך שטודירט, האָבען די רויבער בעגייט די גאַנצע ראַפינירטע מיטעלאַל־טערליכע אינקוויזיציע. דאָס וואָס מען זעהט היינט אין די מוזעען, ווערט בלאָט פאַר דעם, וואָס די פריי־ווילליגע העקערס טוען וואָן די יודען. דאָס בלוט ווערט פערגליכט אין די אָרטען וואו מען דערמאָנט זיך אָן די אכזריותען, צו וועלכע עס זענען געוואָרען פעהיג אין משך פון עטליכע טעג די זיהן פון אַ פאָלק, פון וועלכען עס זענען אַרויס די פייערליכע פון העכסטען מענשליכען גראַנק און די אידעאַלסטע וויסענשאַפטס־מענער. מען פייניגט יודען אויף אַנ'אופן, וואָס וועט איבעריג אַרויסרופען עקעל און אפשוי, און נאָך ערגער בעגייען זיי זיך מיט זייער מענשליכער ווירדע און כבוד.

געגען דער דאָזיגער אונמענשליכקייט האָט דאָס יודענטום אין דער גאַנצער וועלט אויפגעהויבען אַ פייערליכען פּראָטעסט און האָט געפאָדערט די מענש־הייט זי זאָל ענטשיידען און שאַרף פערווערען די פערברעכער ווייטער צו פיהרען זייערע טאַטען, וועלכע שענדען די מענשליכע ווירדע.

צי וועט די וועלט אונז דערהערען? צי וועט זי אויסהערען?

מיר שטעלען פעסט מיט אַ געפיהל פון גרעס־טער פרייד, אַז די בעסטע האָבען אונז נישט פער־לאָזען. מיר זענען נישט פערלאָזט אויף דער וועלט, ווייל בעבען אונז שטייען איינציגע פעלקער אין גאַנצען, און זיכער אַזאַ גרויסע צאָהל גוטע און גערעכטע עהרליכע מענשען פון צווישען אַלע פעל־קער, אַז מיר פריידען זיך, ווייל מיר מוזען נישט אַריינפאַלען אין אַ מצב פון מאָראַלישען קאָוש, צוליב פערלוסט פון גלויבען אין דער מענשליכקייט. מיר זענען נישט אָנגעוויזען אויף דעם געטאַר פון די היטלעריסטישע גזלנים ווייל פון אונטער־גאַנג וועלען אונז אָפּהיטען די אַלע, פאַר וועלכע די יוע־טער מענש און מענשליכקייט זענען נישט קיין פּוסטע קלאַנגען, נאָר זענען פול מיט ערהאַבענעם אינהאַלט.

שנעל און גוט!

שנעל און גוט ווירקען די טאָגאַל טאַבלעטקים ביי רעוומאַטיזם, פאָדאַגרע, שמערצען און רייסען אין די געלענקען, נעווראַלגיע און פערקיהלונגען. שוין זייט איבער 15 יאָהר באַנוצט מען מיט דעם בעסטען ערפאָלג ביי דידאָזיגע ליידען טאָגאַל-טאַבלעטקים. איבער 6000 דאָקטוירים, דאַרונטער אַסך בערימטע פּראָפעסאָרען בעשטעטיגען די גוטע ווירקונג פון טאָגאַל-טאַבלעטקים. פּרוּווט און איבערצייגט אייך נאָך היינט אַליין. מען מוז אבער גוט אויפפּאַסען אויף די אָריגינאַלע נישט באַשעדיגטע פערפּאַקונג. צו באַקומען אין אַלע אַפּטייקען. רעג.-נומ. 1364.

Togal

מ ר ר

K и C

כשר לפסח

נור אין פּאַקונג 250 gram

● „AROMATYCZNA" ●

ווייצמאַן איז ארץ-ישראל

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראַפיש).

פראָפ. ווייצמאַן איז אָנגעקומען קיין א"י, וואו ער וועט פערבלייבען איבער פסח.

בולגארישע היטלער-סימפּאַטיקער

סאָפיע, 30 (יט"א טעלעגראַפיש)

אויף אַ פּראָטעסט-מיטינג געגען די יודען-רדיפות אין דייטשלאַנד האָט זיך אריינגעריסען אַ באַנדע יונגע אַנטיסעמיטען, און געוואָרפען שטיי-נער אין עולם.

בעת'ן געשלעג זענען 7 פּערזאָן פערוואונדעט געוואָרען.

די יודען האָבען אָפּגעשטויסען די אַנפאַלער.

פאָדערונג צוריקצוציהען פּאַרב-שטיינען פון דער עקזעקוטיווע

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראַפיש)

די ארבייטער פּארטיי האָט אויפגעפאָדערט אַז מ'זאָל צוריקציהען פון דער עקזעקוטיווע הצעל פּאַרבשטיינען.

זיי וואַרפען איהם פאָר, אז ער האָט ארויס-געגעבען פּערטרויליכע אינפאָרמאַציעס וועגען ערד-קניות אין עבר-הירדן.

די אַראַבישע פּרעסע האָט אויסגענוצט ביי-וויליג די אינפאָרמאַציעס, און דאָס האָט געבראַכט שאָדען די פערהאַנדלונגען.

די מורחיסטישע עקזעקוטיווע האָט אָפּגע-זאָגט די פאָדערונגען פון דער ארבייטער-פּאַרטיי.

היינט און פאָלג. טעג!

גרויסע הערצער - פּאַראַדע !!!

„CZEMP"

אין די הויפּט-ראָלען:

Wallace Beery, Jackie Cooper

רירענדע דראַמע פון אונענדליכער ליבע.

אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צייטונג און לאַנד-אַקטואַליטעטען.

פאַר שולען און געזעלשאַפטען ספּעציעלע סעאַנסען אויף בעשטעלונגען צו פער-קלענערטע פּרייזען. :-: דער איינציגער פילם, וואָס איז דערלויבט דורכ'ן מיני-סטעריום פאַר יוגענד און קינדער.

אָנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג – 12 אַ זייגער בייטאָג פערקלענערטע פּרייזען פון די פּלעצער. הנחה-בילעטען גילטיג אָהן בעגרענצונג.

„דער בלעכענער, לאַקירטער קאַנצלער"

צווישען די פיל אַנדערע בלעטער, וועלכע עס איז פערוועהרט איצט דער דערביי אין דייטשלאַנד, געפינט זיך אויך דער אָרגאַן פון פּ. פּ. ס. „ראָבאָט־ניק". דער „ראָבאָטניק" האָט אויפ'ן פערבאָט צו קומען קיין דייטשלאַנד געענטפערט מיט אַ זעטיק, אַז דאָס איז פאַר איהם אַ כבוד און האָט אויך אָפּגע־דריקט אַ זעהר געלונגענעם פעליעטאָן וועגען דעם זעלבען ענין מיר ברענגען פון דעם פעליעטאָן איניגע אויסצוגען.

בכלל האַלט איך, ווערט געזאָגט אין פעליעטאָן, שענער הער אַדאָלף, אַז צו לייכט לאָזט איהר זיך פיהרען פון אילוזיעס. איהר באַרט זיך אַ שטייגער, אַז דורך איינפאַכען איבערפאַרבען דייטשלאַנד אויף שוואַרץ-ווייס-רויט וועט איהר געלינגען צוריק צו שיבען דאָס ראָד פון דער געשיכטע, אַז דורך פּטרען אַזוי פיל און אַזוי פיל מאַרקסיסטען, פּאָלאַ־קען און יודען וועט אייך געלינגען אָנצוקאַ־מענען מיליאָנען אַרבייטסלאָזע, אַז אויב איהר וועט כער־וועהרען קיעפּוראַן אַרויסצושרעקען אויף דער טערי־טאָריע פון דייטשלאַנד וועלען תיכף קומען אין בע וועגונג אַלע נישט טעטיגע פאַבריקען. דאָס זענען אילוזיעס ריינע אילוזיעס, הער אַדאָלף! די פּאָליטיק, ספּעציעל אין דער איצטיגער צייט איז נישט אַ אַ איינפאַכע זאַך ווי מאָלען (היטלער איז, ווי בעקאַנט, געווען אַ שטובען-מאָלער) און אונזער יעדען פּאָלי־טישען שריט דאַרף מען לערנען, בעטייטענד לענ־גער זיך פערטראַכטען איידער איבער אַ שטריך מיט'ן פּענזעל.

ווען דו, יונגער מאַן, וואָלסט אַנשטאָט צו לויפען, רעדען, טומלען און צוזאַמען גאָלדענע בערג דיינע נאַציוע לאַנדסלייט זיך, אוועקגעזעצט און זיך פערטיפט מיט די שריפטען פון דיין פאָרגייער אויפ'ן קאַנצלער־פּאָסטען, פון דעם, וועלכען מען האָט גערופען „אייזערנער קאַנצלער" און וועלכער האָט זיך אַליין בעשיידען אָנגערופען „עהר־ליכער מעקלער", דאַן וואָלסטו אפשר פערלוירען נישט איין אילוזיע.

אָט דער אייזערנער קאַנצלער, דער ביסמאַרק האָט דאָך אויך געקעמפט געגען די פּאָלאַקען, געגען סאָציאַליסטען און געגען דער פּרעסע און וואָס איז געווען דער רעזולטאַט פון דעם קאַמף? ער האָט זיך די ציין צובראָכען, ער האָט פערלוירען די האָר פון קאָפּ און האָט זיך דאָך נישט געגעבען קיין עצה. און איהר ווילט טון דאָס, וואָס עס האָט נישט בעוויזען צו טון ביסמאַרק? וואָס עס האָט נישט בעוויזען דער אייזערנער קאַנצלער? צי אין אייך נישט אַ שאָר, שיינער הער אַדאָלף, אייערע געזונדע ציין און די שיינע וואָנסעס, און אייער פערפירערישע גזשיבע פון אַ פריזיער אין קאָנסעקוואַלע.

אָט דער ביסמאַרק האָט דאָך אַפילו פאָראויס־געזעהען אייער איצטיגען רייכסטאַג, זאָגענדיג אַז „דאָס אָרט פון דעם אייגענעם שכל האָט פערנומען די מעהרהייט". און ווייסט איהר, הער אַדאָלף, וואָס עס האָט אַמאָל געזאָגט אייער קעניג, דער אָפּגאָט, וואָס אויף זיין קבר איז זיך צונויפגעקומען אייער רייכסטאַג? ער האָט געזאָגט: די צייטונגען דאַרף מען נישט קרעמפּירען, אַזוי האָט געזאָגט פריץ (קעניג פרידריך דער גרויסער) און איהר, איהר, קליינער הער אַדאָלף, קרעמפּירט דעם ראָבאָטניק, שוין נישט רעדענדיג וועגען דער דייטשער זונאַפּ־הענגיגער פּרעסע.

איך שרייב דאָס נישט, כדי צו פערטיידיגען דעם „ראָבאָטניק", איך שרייב דערפאַר, ווייל איך האָב געוואָלט אייך אוועקשטעלען געגען דעם „אייזערנעם" און דעם „גרויסען" און אין דער זעלבער צייט אַרויסווייזען אייער גאַנצע נישטיגקייט, איהר בלעכענער, לאַקירטער קאַנצלער.

לעצטע 3 טעג!

ווייסער זאַל פון „מאַנטייפער" 43 זאַכאַרניא 43

אין ביי-רעמאָנטירטען טעאַטער

לאָדזשער יודישער קאַמעראַל-טעאַטער

„אַראַראַט"

קינסטלערישע לייטונג: משה בראָדערזאָן

לעצטע 3 טעג!

היינט פרייטאַג, 2 פאָרשט. 7.45 און 10 אָוונט, מאָרגען שבת, 3 פאָרשט. (4 נאָכמ. צו ביליגע פּרייזען פון 49 גר. אָן), 7.45 און 10 אָוו. זונטאַג, 2 פאָרשט. 7.45 און 10 אָוונט

געטראָפען אין פּינטעל...

15 סאַמע פּערל — פון — „אַראַראַט"

1-טער טייל:
1) דירה-געלט — שיינע מרים, דזשיגאַן, גאָלדשטיין.
2) כ'האָב געמיינט כ'שטאַרב — מאַלווינאַ ראַפּעל.
3) פּאַציפיסטען, דזשיגאַן, בערגמאַן
4) דאָס אַלטע פּאָרפּאַלס
5) דאָס לאַבזיל, מאַלווינאַ ראַפּעל.
6) נישט-ווינטישע — לייליטשקע, בירנבוים.
7) ראוי לחופה — פיגאָל און ערשטען טייל.
2-טער טייל:
8) עהספערענץ-צוג, אַנסאַמבל.
9) סאָלדאַטקע, שיינע מרים.
10) פּסול טריף—דאָס רבילע — ליזאַ שלאָסבערג, בירנבוים.
11) דאָס יודישע הינטעל — מאַלווינאַ ראַפּעל.
12) 12 ביינאַכט — שיינע מרים, בירנבוים.
13) כל-בו-באַיס
כ'בין אַ לאַקאַטאַר (מאַנאָלאָג) דזשיגאַן.
15) פינאַל אַנסאַמבל.

מוזיק-לייטונג: דוד ביגעלמאַן

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע.

15 שלאַגער-נומערן — פון — „אַראַראַט"

מאָנטאַג, דינסטאַג, מיטוואָך און דאָנערשטאַג ווערט נישט געשפּילט צוליב פּראָבען פון דער נייער פּרעמיערע.

פרייטאַג, דעם 7-טען אַפּריל, גרויסע פייערליכע פּרעמיערע: „מילי-מיליאָסעך", געזאַנג-שפּיל פון משה בראָדערזאָן און דוד הערמאַן, רעזשיסירט: דוד הערמאַן.

די שפּאַלטונג אין רעוויזיאָניזם

עס איז נישטאָ קיין ליטעראַטור זאַך אין צוזאַמענהאַנג מיט דער שפּאַלטונג צווישען די ציוניסטען רעוויזיאָניסטען ווי צו שטעלען זיך אויף דער זייט פון די געגנער פון רעוויזיאָניזם און זיך פרייען, וואָס די דאָזיגע גרופּע, וועלכע איז ביז איצט געווען דער רעכטער פליגעל אין ציוניזם, איז צוקלאַפּט געוואָרען און האָט פערלוירען פיל אין איהר קראַפט. עס איז זעהר לייכט זיך צו שטעלען אויף דער זייט פון די אָפענע אָדער באַהאַלטענע אָנהענגער פון רעוויזיאָניזם און אויסדריקען די פרייד, וואָס אַן ערנסטער טייל פון די ציוניסטען־רעוויזיאָניסטען איז געבליבען געטריי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, און בלייבט אין איהר אַלס בעזונדערער פערבאַנד. אָבער די שפּאַלטונג, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען די רעוויזיאָניסטען, דאַרף מען בעטראַכטען פון אַן אַלגעמיינעם שטאַנדפּונקט און אויסמיידען די טאַקטיש פּאַרטייאישע טעמים, דאָס בילד וועט דאַן זיין אָביעקטיווער, פולער און ריכטיגער.

אָבער קודם כל אַ פּאָר ווערטער וועגען דעם פאַקטישען מצב. לויט דער איניציאַטיווע פון זשאַבאָטינסקין איז גערופען געוואָרען קיין קאַטאָוויץ אַ פּאַרטייראַט פון פערבאַנד פון די ציוניסטען־רעוויזיאָניסטען. דער פּאַרטייראַט האָט זיך דער עיקר געדאַרפט פערנעהמען מיט דער שטעלונג פון די רעוויזיאָניסטען צום ציוניסטישען קאָנגרעס. ווייל מען דאַרף געדענקען, אַז ביי די רעוויזיאָניסטען זענען פערהאַן צוויי גרופּען: די גרופּע פון זשאַבאָטינסקין וועלכער האָט געשטרעבט צוצורייסען אַלע באַנדען און פערהעלטענישען מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און צו פּראָקלאַמירען אַ בעזונדערע נישט אָפּהענגיגע רעוויזיאָניסטישע אָרגאַניזאַציע און די גרופּע פון מאיר גראָסמאַן, וועלכע האָט געשטרעבט, אַז די רעוויזיאָניסטען זאָלען בלייבען אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. גראָסמאַן האָט גערעכענט אַז אויף דעם נאָהענטסטען קאָנגרעס וועלען די רעוויזיאָניסטען בעקומען אַ מעהרהייט אָדער זיי וועלען אינאיינעם מיט די אַנדערע רעכטע גרופּירונגען איבערנעהמען די ליטונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

אויף דער קאָנפערענץ אין קאַטאָוויץ האָט זשאַבאָטינסקי געפאָדערט עס זאָל אָנערקענט ווערען דער פּרימאַט פון רעוויזיאָניסטישען פערבאַנד און האָט אָפּהענגיג געמאַכט דעם אַנטייל פון די רעוויזיאָניסטען אין קאָנגרעס דערפון, צי זיי וועלען ביי די וואַהלען בעקומען אַ מעהרהייט פאַרן קאָנגרעס. אויפ׳ן פּאַרטייראַט איז זשאַבאָטינסקי געבליבען אין דער מינדערהייט. דער ראַט האָט נישט אָנגענומען קיין שום רעזאָלוציעס, מען האָט נישט בעוויזען צו געפינען אַ קאָמפּראָמיס און עס האָט זיך געשאַפען אַ סיטואַציע פון וועלכער עס איז געוואָרען קלאָר, אַז עס בלייבט דערזעלבער מצב, וואָס נאָך קאַלע און נאָך דעם גרינגער צוזאַמענפאָהר, אַ טייל פון די רעוויזיאָניסטען מיט גראָסמאַנען בראָש האָבען אַלזאָ געוואָלט אָנטיילנעהמען אין די וואַהלען צום קאָנגרעס און זשאַבאָטינסקי און זיינע אָנהענגער האָבען געוואָלט בלייבען אויסער דעם קאָנגרעס און דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

פּלוצים איז אָבער געקומען אַ נישט ערוואַרטעטע ענדערונג. זשאַבאָטינסקי וועלכער איז געווען אונצופרידען מיט׳ן אויסגאַנג פון פּאַרטייראַט, האָט אויסגעפיהרט אַ „מלוכה־אַטענטאַט", ער האָט איינמאָל דען, אַקער לאָזט פונאַנדער די עקזעקוטיווע פון די ציוני־רעוויזיאָניסטען און האָט אַליין איבערגענומען די העכסטע מאַכט אין דער אָרגאַניזאַציע, האָט אויפגעפאָדערט די רעוויזיאָניסטען צו אַבסאָלוטער דיסציפּלין, האָט אָפּגעשטעלט אַלע דיסקוסיעס וועגען פּרימאַט פון די רעוויזיאָניסטען און האָט ערקלערט דעם אַנטייל אין קאָנגרעס. געגען די דאָזיגע האַנדלונגען פון זשאַבאָטינסקין איז אַרויסגעטרעטען מאיר גראָסמאַן, וועלכער האָט אויפגעדעקט די הינטער־קוליסען־זייט פון זשאַבאָטינסקיס פּלאַן. לויט גראָסמאַנען האָט זשאַבאָטינסקי נישט געהאַט דאָס רעכט אָפּצושטעלען די עקזעקוטיווע פון די רעוויזיאָניסטען אין איהר טעטיגקייט, ווייל דער פּאַרטייראַט האָט ערקלערט אַ סטאַטוס קוואָ. גראָסמאַן ערקלערט אַז זשאַבאָטינסקי וויל אַריינפיהרען די עפענטליכע מיינונג אין אַ טעות, אַרויסרוקענדיג איצט דעם לאָזונג פון בעטייליגען זיך אין די וואַהלען צום קאָנגרעס, און די דאָזיגע פּלוצלינגע ענדערונג האָט דעם ציל צו שטערען די רעוויזיאָניסטען, וועלכע האָבען נישט בדעה אַרויסצוטרעטען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

מיר האָבען אַלזאָ, פאַר זיך אַ שפּאַלטונג: פון איין זייט זשאַבאָטינסקי, מיט דער גרופּע רעוויזיאָניסטען פון פּאַלעסטינע און מיט אַ טייל פון בית״ר, פון דער אַנדערער זייט מאיר גראָסמאַן, ליכטהיים, שטריקער, סאָסקין, אַלזאָ די פיהרער, וועלכע פערנעהמען אַ פּאָזיטיווע שטעלונג צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און וועלכע האָבען אַ גרויסע צאָהל אָנהענגער אין עסטרייך, דייטשלאַנד און אין פּוילען.

עס זענען אַלזאָ פערהאַן צוויי רעוויזיאָניזמען: איין רעוויזיאָניזם אָהן זיין שעפער און גרויסען פּראָפּאַגאַנדיסט, דער צווייטער מיט זשאַבאָטינסקין בראָש, עס איז באמת אַן איראָניע פון גורל, וואָס דער לעצטער רעוויזיאָניזם איז בעדייטענד שוואַכער לויט דער צאָהל אָנהענגער איידער דער רעוויזיאָניזם וועלכער איז אַוועק פון זיין פיהרער. צי האָט אָבער זשאַבאָטינסקי געמוזט האַנדלען אַזוי ווי ער האָט דאָס געטאָן, צי האָט ער געמוזט איינרייסען מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, צי האָט ער געמוזט ברענגען צו אַ שפּאַלטונג אין רעוויזיאָניזם, וועלכען ער האָט אַליין געשאַפען? זשאַבאָטינסקי איז אַ שטאַרקע אינדיווידואַליטעט, ער איז אַ פּאָליטישער שרייבער, וואָס צייכענט זיך אויס מיט אייזערנער לאָגיק און קאָנסעקווענץ. עס גייט דאָ נישט וועגען דעם, צי זיין פּראָגראַם אין [illegible] אויפפאַסונג פון די ציוניסטישע פּראָבלעמען איז די געהעריגע, אָבער דאָס מוז מען אָנערקענען, אַז זשאַבאָטינסקי האָט געמוזט טון דאָס, וואָס ער האָט געטון, אַז ער האָט בלויז געצויגען די קאָנסעקווענצען פון די לאָזונגען און פון דער אידעאָלאָגיע וועלכע ער האָט געשאַפען.

די קאָנצעפּציע פון זשאַבאָטינסקין מיט איהר קאַמף געגען דער מאַנדאַטען־מאַכט און פאַר ענדערען דעם מאַנדאַטאָר, מיט איהר פּאָסטולאַט פון אַ זעלבסטשטענדיגער פּאָליטישער אַקציע, מיט איהר קאָמפּראָמיסלאָזער בעקעמפונג פון דער פּאַלעסטינער אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע האָט זיך נישט געקאָנט אַריינפּאַסען אין די ראַהמען פון דער אַלגעמיינער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. עס איז נאָך געקומען אַ וויכטיגער פּסיכישער מאָמענט: די אונגעדולדיגע בעציהונג פון זשאַבאָטינסקין צו די לייטענדע פּערזענליכקייטען פון ציוניזם. דער אונגלויבען אין ברענגען צו אַ טיפער ענדערונג אין ציוניזם. אין קאָנסעקווענץ האָט זשאַבאָטינסקי איבערגעריסען די פעסטע באַנדען, וואָס האָבען איהם ביז נישט לאַנג אַזוי שטאַרק געבונדען מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. ער האָט אַוועקגעוואָרפען די ציוניסטישע טראַדיציע און איז געבליבען אַליין. פעראיינזאַמט איז איצט זשאַבאָטינסקי. ער האָט איצט נאָך אַ שמעלער פעלד פון אַרבייט איידער פריהער. זיין ווערק, זיין שאַפונג, דער רעוויזיאָניזם, איז צושפּאָלטען און געפינט זיך איצט אין אַ מצב פון כאָאָס.

עס בעמיהען זיך צו פערטייטשען דעם רעוויזיאָניזם אין אַ ביסעל געענדערטער קאָנצעפּציע מאיר גראָסמאַן און שטריקער, אָבער זייער רעוויזיאָניזם איז אַ רעוויזיאָניזם אָהן זשאַבאָטינסקין ווייל זשאַבאָטינסקי איז נישט בלויז אַ גרויסער רעדנער און שרייבער, נישט בלויז אַ פיהרער. זשאַבאָטינסקי איז קודם כל אַ פּראָגראַם, ער איז אין רעוויזיאָניזם געווען די איינציגע פּערזענליכקייט וואָס האָט געקאָנט שאַפען אַ בעדייטענדע גרופּע אָנהענגער, ער האָט געקאָנט זאַמלען אַרום זיך אַ גרויסען טייל פון קאָנגרעס. אַ גלייכע שטעלונג אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פערנעהמט בלויז נאָך איין פערזאָן, דאָס איז חיים ווייצמאַן. און פון די דאָזיגע צוויי גרויסע אינדיווידואַליטעטען איז איצט אין ציוניזם געבליבען בלויז ווייצמאַן. און דאָס כאַראַקטעריזירט צום בעסטען די לאַגע פון אַ ברייטערען ציוניסטישען שטאַנדפּונקט.

ל. ר. נ. ד.

דער פּאָליטישער מאָמענט

ווידער אַ בונט פון די קליינע און מיטעלע מלוכות

די אונטערהאַנדלונגען צווישען מאַקדאָנאַלדען און מוסאָליניען אין רוים און דער פּראָיעקט פון מוסאָליניען צו בילדען אַ דירעקטאָריאַט פון די פיר מלוכות — ענגלאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך און דייטשלאַנד — וואָס זאָל איבערנעהמען די פּאַקטישע השגחה איבער אייראָפּע, האָט אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגע בעאונרוהיגונג און אומצופרידענקייט אין די לענדער פון דער קליינער אַנטאַנט. און אין פּוילען. פאַר אַלעמען איז געווען קלאָר, אַז אויב דער פּראָיעקט זאָל רעאַליזירט ווערען, דאַן קומט דער סוף פון פעלקער־בונד, זיין ראָלע וועט גלייך ווערען נול. עס וועט בענייט ווערען די אַלטע צייטען פון אָפּמאַכען צווישען די גרויסע מלוכות מיט׳ן ציל צו הערשען איבער דער וועלט. דאָס האָט אַרויסגערופען אַ צווייטען בונט פון די מיטעלע און קליינע מלוכות און דער בונט האָט געבראַכט צו אַ געמיינזאַמען און ווירקזאַמען פּראָטעסט געגען דעם פּרוב אָפּצולעגען די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ.

עס איז דאָך געווען קלאָר, אַז אויב דער פּראָיעקט וועט אַריין אין לעבען, דאַן וועלען די קלענערע מלוכות בלויז מוזען אויספיהרען דרשות פון די גרויסע מלוכות, וואָס זייערע בעשלוסען וועלען בלויז פאָרגעשטעלט ווערען אין זשענעווע אויף צו בעשטעטיגען.

מוסאָליני און מאַקדאָנאַלד האָבען אָבער פערגעסען, אַז פון דער צייט ווען עס האָט געהערשט דער אַזויגערופענער „אייראָפּע־קאָנצערט" האָט זיך פיל געביטען, אַז אין אַמאָליגען קאָנצערט איז אויך אַריין רוסלאַנד, וועלכער האָט פערטראָטען, אַזוי צו זאָגען, די גאַנצע סלאַווישע וועלט און אַז דער נייער קאָנצערט וואָלט נישט אַרומגענומען אַפילו אַ העלפט פון דער בעפעלקערונג אין אייראָפּע.

כל זמן עס זענען געפיהרט געוואָרען אונטערהאַנדלונגען אויסער זשענעווע, האָבען די קליינע און מיטעלע מלוכות געקאָנט פּראָטעסטירען בלויז אין זייער פּרעסע און דורך דיפּלאָמאַטישע נאָטעס. אָבער עפענטליך פּראָטעסטירען האָבען זיי בעקומען די מעגליכקייט אין זשענעווע, און די [illegible] איז דער ביי, אַז די געלעגענהייט צו פּראָטעסטירען האָט זיי געגעבען דווקא ענגלאַנד. אין סעקרעטאַריאַט פון דער ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ איז אַריינגעלאָזען אַ פאָרשלאַג די קאָנפערענץ אָפּצולעגען אויף אַ געוויסע צייט. די מאָטיווירונג פון דאָזיגען פאָרשלאַג, וועלכער איז געקומען פון ענגלאַנד, האָט אַרויסגערופען אַ שטורעם צווישען די דעלעגאַטען. אין דער מאָטיווירונג איז געווען די פראַגע, אַז מען דאַרף די קאָנפערענץ אָפּלייגען ביז עס וועט קומען צו אַ פערשטענדיגונג צווישען די פיר דאָמינירענדע מלוכות. די דעלעגאַטען אין זשענעווע האָבען די [illegible] פערשטאַנען, אַזוי ווי מען האָט זיי געדאַרפט פערשטיין. ד.ה. אַז מען דאַרף זיך דאָ בעראַטען און קומען צו די פּאָזיציע פון די קלענערע און מיטעלע לענדער מיט אַ פערטיגען בעשלוס, וועלכען מען וועט אַקצעפּטירען.

דער פאָרשלאַג און זיין מאָטיווירונג האָבען אַרויסגערופען אַזאַ שטורעם, אַז די גרויסע מלוכות האָבען זיך נישט אויף קיין שפּאַס דערשראָקען, עס האָבען זיך אָנגעהויבען אונטערהאַנדלונגען, מען האָט גענומען ווירקען אויף די דעלעגאַטען, סוף כל סוף האָט זיך געדאַכט אַז מען איז שוין געקומען צו אַ [illegible]. עס איז געווען אָפּגערעדט אַז דעם פאָרשלאַג וועט מאַכען די ענגלישע דעלעגאַציע, וועלכע וועט איהם מאָטיווירען דערמיט, אַז מען דאַרף געבען די פאָרשטייער פון די מלוכות די מעגליכקייט זיך צו בעקענען מיט מאַקדאָנאַלדס פּראָיעקט, אַלזאָ צוליב טעכנישע טעמים, ווייטער האָט מען געוואָלט אָנווייזען, אַז דער איבעררייס פון דער קאָנפערענץ וועט זיין בלויז אַ צייטווייליגער און אַז באַלד נאָך די חגאות וועלען די אַרבייטען בענייט ווערען.

אָבער אין טאָג, ווען דער פאָרשלאַג האָט געזאָלט בעהאַנדעלט ווערען, איז מען געוואָהר געוואָרען, אַז אַ גאַנצע ריי דעלעגאַציעס אין דער ערשטער ריי די פון די סאָוויעטען, פון פּוילען, פון טערקיי און פון רומעניען גרייטען זיך אַרויסצוטרעטען מיט די סאַמע שאַרפסטע פּראָטעסטען געגען אָפּלייגען די קאָנפערענץ און געגען די פּרובען פון די פיר מלוכות אומצוקעהרען אייראָפּע צו די מעטאָדען פון דער אַלטער דיפּלאָמאַטיע, געגען פיהרען ווייטער אונטערהאַנדלונגען און געגען די פּרובען אָנצוּוואַרפען דער קאָנפערענץ גרייטע בעשלוסען.

אַ פּאָר מינוטען פאַר דער ערעפענונג פון דער זיצונג האָט זיך ענגלאַנד אָפּגעזאָגט פון דעם פאָרשלאַג, מען האָט גענומען זוכען אַ דעלעגאַט פון אַ קלענערער מלוכה, וואָס זאָל דעם פאָרשלאַג אַריינטראָגען אין זיין נאָמען, אָבער אַזעלכען האָט מען נישט געקאָנט געפינען. דער פּרעזידענט פון דער קאָנפערענץ הענדערסאָן, האָט דעריבער געשטעלט די פראַגע: ווייטער פיהרען די קאָנפערענץ אָדער אָפּלייגען זי? אָבער אויף דער פראַגע האָבען די פערזאַמעלטע דעלעגאַטען געענטפערט מיט אַ טויטער שטילקייט, וועלכע דער דעלעגאַט פון רומעניען טיטולעסקו האָט איבערגעריסען מיט דער בעמערקונג: איך מיין, אַז דאָס שווייגען פון דער פערזאַמלונג בעדייט קלאָר איהר ווילען, אַז די קאָנפערענץ זאָל נישט איבערגעריסען ווערען.

ווען הענדערסאָן האָט די פראַגע געשטעלט צו אָפּשטימונג האָבען זיך אויפגעהויבען כמעט אַלע הענד. עס האָבען געהויבען די הענד אַפילו די פאָרשטייער פון איטאַליען, פראַנקרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד. וואָס דאָס האָט אַרויסגערופען אַ גרויס געלעכטער. די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ איז אַזוי אַרום נישט אָפּגעלעגט געוואָרען.

די גרויסע מלוכות האָבען בעקומען אַ לעקציע פון וועלכער זיי וועלען מוזען מאַכען די געהעריגע אויספיהרונגען: אַז די צייטען, ווען מען האָט געקאָנט הינטער די קוליסען שליסען פערשטענדיגונגען אויפ׳ן חשבון פון די קלענערע מלוכות און די לעצטע שטעלען פאַר געשעהענע פאַקטען זענען פאַריבער. אויב נאָך נישט פולשטענדיג איז יעדענפאַלס טיילווייז.

אַר—אַקומענט, אָדער אַ פּאַר—יע?

דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע וואַרפט אַרויף די שולד פאַר די געשעהענישען אויף הינדענבורג׳ן

עס איז שוין פיל מאָל אָנגעוויזען געוואָרען אויף דער ממש אומגלויבליכער שוואַכקייט, וועלכע עס האָט אַרויסגעוויזען די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אין די איציגע היסטאָרישע שעה׳ן, ווען דער ברוטאַלסטער פאַשיזם אין דער פאָרם פון דער היטלעריזם האָט איבערגענומען די מאַכט אין דייטשלאַנד, מיט דעם ציל „איינגאַנצען צו פערניכטען די אַרבייטער־בעוועגונג, דעם אַזוי גערופענעם „מאַרקסיזם". אַ ממש אומגלויבליכע שוואַכקייט, וואָס גרענצט מיט שענדליכער פּחדנות האָט די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַרויסגעוויזען בעת דער ערעפענונג פון רייכסטאַג מיט איהר גאַנצער אויפפיהרונג, מיט דער רעדע פון איהר פיהרער וועלס, וועלכער האָט נישט געפונען קיין איין שטאַרק וואָרט אויף צו פערדאַמען די טעראָר־הערשאַפט פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע באַנדיטען און האָט זיך מיט היטלערן אַפילו סאָלידאַריזירט אין אַ ריי פראַגען (אַ שטייגער, פון דער אויסערליכער פּאָליטיק). מיר ברענגען דאָ אַ בעריכט וועלכער איז דורך די קרייזען פון דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע צוגעשטעלט געוואָרען צום ביוראָ פון סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל. אויך דער דאָקומענט איז אַ מערקווירדיגער: די שולד פאַר די געשעהענישען אין דייטשלאַנד ווערט אַרויפגעוואָרפען אויף דעם אַלטען פעלדמאַרשאַל הינדענבורג, וועלכער האָט נישט ווי געהעריג אָפּגעהיטען די געבאָטען, וואָס זענען איהם געשטעלט פון דער קאָנסטיטוציע, עס קלינגט ווי אַ ביזווייליגע פּאַראָדיע איבער דער אַמאָל אַזוי מעכטיגער פּאַרטיי.

די רעד.

* * *

דעם 13־טען מערץ ווערט אַ יאָהר זייט דעם ערשטען וואַהל־גאַנג פון מלוכה־פּרעזידענט, אין ענטשיידענדיגען צווייטען וואַהל־גאַנג האָט הינדענבורג דאַן בעקומען 19.3 מיליאָן שטימען. עס איז נישט אומוויכטיג צו דערמאָנען אין דעם אין אַ מאָמענט, ווען די גאַנצע וועלט קוקט ווי היפּנאָטיזירט אויף די 17 מיליאָן שטימען פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען און זיי אַליין נעהמען זיך דאָס רעכט אויף דעם סמך פון דער דאָזיגער שטימען־צאָהל צו בעגרינדען מיט אַלע מיטלען פון דער ברוטאַלער געוואַלט זייער אַליינהערשאַפט אין דייטשלאַנד. היינט דאַרפען די 17 מיליאָן היטלעריסטישע שטימען בעדייטען אַלץ און די 19 מיליאָן הינדענבורג־שטימען וועלכע זענען ערשט אָפּגעגעבען געוואָרען מיט עלף חדשים צוריק בעדייטען גאָרנישט. יענע 19 מיליאָן שטימען זענען אָבער אָפּגעגעבען געוואָרען געגען דעם פאַשיזם, געגען פּאָליטיק פון ברוטאַלער געוואַלט, פאַר אַ לעגאַלער ענטוויקלונג פאַר אַ געאָרדנעטען רעכטליכען שטאַט. די וואַגיגקייט פון יענע שטימען, צו וועלכע די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט געגעבען צושטייער אַן אָנזעהעניגען חלק, ווערט היינט אויס צו האָבען נישט מעהר קיין בעדייטונג, בעמעלען, צוליב דעם נישט, ווייל דער מאַן, וועלכער האָט דעמאָלט אויף זיך פעראייניגט די דאָזיגע ריזיגע צאָהל פון שטימען, איז קיינמאָל נישט געווען קיין מלוכה־מאַן פון שטאַרקען ווילען און איז איצט דערצו נאָך אַ זעהר אַלטער מאַן.

וואָלט דאָס נישט אַזוי געווען, טאָ וואָלטען אין לעצטען יאָהר אין דייטשלאַנד געווען געקומען צו אַ סך זאַכען אַנדערש, און אויך איצט וואָלט נאָך מעגליך געווען אַן ענטשיידענדיגע ענדערונג. נאָך קיינמאָל נישט איז די אויפגאַבע פון ראש פון דער מלוכה געווען קלאָרער אָנגעצייכענט ווי אין אָווענד פון 5־טען מערץ, די רעגירונגס־פּאַרטייען האָבען דערגרייכט אַ בולטע מעהרהייט אין רייכסטאַג — זאָל עס זיין מיט דער הילף פון מיאוסטע מעטאָדען — און איצט איז עס געווען די אויפגאַבע פון ראש פון דער מלוכה צו דערפיהרען זיין רעגירונג דערצו, אַז זי זאָל רעגירען אין הסכם מיט דער קאָנסטיטוציע און מיט׳ן געזעץ, דאָס האָט איהר נישט געקאָנט שוועך אָנקומען, ווייל זי האָט דאָך איצט געהאַט אַ בולטע מעהרהייט און יעדע [illegible] פון דער קאָנסטיטוציע און געזעץ איז פון איצט אָן געשעהען נישט צוליב [illegible] פּאָליטישע פערלעגענהייט אָדער אַזוי גערופענער „פּאָליטישער נויטווענדיגקייט", נאָר גאַנץ בפירוש צוליב ביזווייליגקייט. דאָס האָט דער ראש פון דער מלוכה נישט בעדאַרפט אַקצעפּטירען, נאָר ער האָט געמוזט זיך איהר אַקעגענשטעלען מיט אַלע זיינע מאַכט־מיטלען. דער מלוכה־פּרעזידענט איז דער אויבערשטער מאַכט־האָבער פון דער רייכסווער, וועלכע פאָלגט נאָך היינט זיין ווילען ווי עס ווערט אַלגעמיין בעהויפּטעט. ער האָט געקאָנט און קאָן נאָך איצט נעמען אין זיינע הענט די פּאָליצײ־מאַכט אין דער גאַנצער מלוכה דורך דער פּראָקלאַמירונג פון בעלאַגערונג־צושטאַנד און צו בעשרענקען די רייכס־רעגירונג און די פּראָווינץ־רעגירונגען נאָר אויף זייערע ציווילע ענינים. אין דעם מאָמענט, ווען עס ווערט פּראָקלאַמירט דער מיליטערישער בעלאַגערונג־צושטאַנד, דאַרף דער לעצטער פּאָליציאַנט נישט מעהר פאָלגען די ציוויל־רעגירונג, נאָר דעם אָבער־האָבער פון דער מלוכה. אויף דעם אופן וואָלט דער מלוכה־פּרעזידענט געווען אימשטאַנד יעדע רגע צוריקצושטעלען רוה און אָרדנונג, זיכערקייט און רעכטליכע גלייכקייט, געזעץ און קאָנסטיטוציע. און אָן שום ספק וואָלט ער הינטער זיך געהאַט דעם איבערוויגענדיגען רוב פון פאָלק אויף זיין זייט. ווייל די 17 מיליאָן היטלעריסטישע וועהלער האָבען דערגרייכט ערשט 44 פּראָצענט פון די אָפּגעגעבענע שטימען און בעשטייען איבעריגענס מייסטענס אויס וואַקלענדיגע קליינבירגער, וועלכע זענען תיכף מוכן ומזומן דאָרט מיטצוגיין, ווי זיי דערזעהען אַ שטאַרקען ווילען.

אויך אין איציגע מאָמענט איז נאָך נישט איינגאַנצען אויסגעשלאָסען די מעגליכקייט, אַז אַרום דעם מלוכה־פּרעזידענט וועט זיך קריסטאַליזירען אַ פעסטער קערן פון ווידערשטאַנד געגען די זיך בסדר פערמעהרענדיגע מעשים תעתועים פון די ברוינע באַנדעס, פון צייט צו צייט לאָזען זיך בעמערקען סמנים פון אַזאַ ענטוויקלונג, אָבער זיי זענען נישט גענוג שטאַרק, כדי צו קאָנען דערמוטיגען די דייטש־נאַציאָנאַלע, וועלכע האָבען די שטאַרקסטע השפּעה אין הויז פון מלוכה־פּרעזידענט און וועלכע זענען נאָך היינט צאָהלנמעסיג די שטאַרקסטע אין מלוכה־קאַבינעט און פיהלען זיך אַמשטאַרקסטען בעדראָהט צוליב דער ענטוויקלונג פון דער לאַגע. ווען זיי זעהען, אַז פריהערדיגע מלוכה־מיניסטאָרען, פיהרענדיגע מלוכה־מענער פון די בעזונדערע שטאַטען ווערען אַרעסטירט, פערשלעפּט און פיזיש געשלאָגען, טאָ זענען זיי זיך משער, אַז דער דאָזיגער מיאוסער גורל קאָן אין זייער קורצעסטער צייט אויך זיי טרעפען. אָבער זיי האָבען זיך אַזוי טיף פערקניפּט אין דער פּאָליטיק פון דער אַזוי גערופענער נאַציאָנאַלער קאָנצענטראַציע און זיי האָבען זיך אַזוי אָנגעפילט פון אויבען ביז אַראָפּ מיט קלאַסען־שנאה געגען דער מאַרקסיסטישער אַרבייטער־בעוועגונג, אַז עס איז זיי אוממעגליך אויך נאָר אַגב אורחא צו זוכען אַן אַנשלוס

(ווייטער זעה 18. זייט).

לאָדז

נייער פאָלקסבלאַט

31 מערץ 1933

נישט קיין יודישע מלחמה!

פון לעאָ קעניג

ס׳איז מעהר ווי נאַטירליך, אַ סך נישט־דייטשע יודען און יודישע קערפּערשאַפטען זאָלען וועלען ווי עס איז רעאַגירען אויף די פּוירישע, און נאָך מעהר מאָראַלישע אַכזריות׳ן, וואָס די דייטשע יודען האָבען איצט, אונטער דעם טעראָר פון די נאַצי׳ס אויסצושטעהן. עס טוט וועה, עס שמערצט. און אַלע יודען אויף דער גאַנצער וועלט פיהלען נאַטירליך מיט דעם פּיין און בעליידיגונגען וואָס ווערען איצט געשליידערט אויף די דייטש־יודישע בירגער פון דעם צעיושעטען דייטשען פאַשיזם. מיר מוזען אויך צוגעבען, אַז איינציגע פאַרשטעהער פון די נאַצי׳ס רעדען און האַנדלען אין אַזאַ מאָן, גלייך ווי זיי וואָלטען ערקלערט קריג אָדער אין קריגס־צושטאַנד געווען מיט׳ן גאַנצען יהדות, מיט דעם גאַנצען יודישען פאָלק.

אין זייער פערבלענדעטער גאווה רעדען זיי, און האַנדלען אויך אָפט, גלייך ווי זיי וואָלטען דער קלערט קריג די יודען פון דער גאַנצער וועלט.

דער יודישער נאָמען ווערט איצט אין דייטשלאַנד געלעסטערט ווי אין שפּאַניען אין דער צייט פון דער אינקוויזיציע; דאָס יודישע שאַפען פערשוועכט און בעשפּיגען; און בערייטענדע יודישע קינסטלער און געלעהרטע פערטריבען און באָיקאָטירט.

עס טוט אונז אַלעמען וועה, און ס׳איז דעריבער מעהר ווי נאַטירליך עס זאָלען זיך געפינען איצט יודען אין אַלע לענדער, איבער דער גאָרער וועלט וואָס זאָלען גאַרען ווי עס איז רעאַגירען אויף די איצטיגע פערפאָלגונגען אויף יודען אין דייטשלאַנד.

און ס׳איז אויך נאַטירליך, ביי אַ סך יודען זאָלען אין אָט די הייסע פיינליכע מינוטען געבוירען ווערען אַביסעל צוגעאיילטע און איבערלעגטע פּלאַנען ווי אַזוי צו רעאַגירען און „ענטפערען“ אויף די ספּעציעל יודישע אכזריות׳ן פון די נאַצי׳ס. און אַזוי ווי מיר יודען האָבען נאָך נישט קיין צענטראַליזירטע פעראַנטוואָרטליכע יודישע פערטרעטערשאַפט, וואָס זאָל האָבען די אויפגאַבע צו קאָנטראָלירען און וואַכען איבער אָט די נאַטירליך אויפגערעגטע שטימונגען, זענע ןמיר איצט אין אַ געפאַהר פון צו־געאיילטע איינצעלנע אַקציעס, וועלכע קענען נישט נאָר נישט ווירקע ןאויף די נאַצי׳ס נאָר ערגער מאַכען די לאַגע פון די יודען אין דייטשלאַנד.

קודם כל דאַרף אונז קלאָר ווערען, אַז מיר האָבען דאָ נישט צו טאָן מיט אַ יודישער מלחמה מיט אַ כלל ישראל יודישער קריג.

ווי געזאָגט, רעדען און האַנדלען איניגע נאַצי׳ס טאַקע ווי זיי וואָלטען ערקלערט קריג דעם גאַנצען פאָלק ישראל... אָבער אויף די רייד פון נישט פעראַנטוואָרטליכע צוהיצטע פלאַפלער בויט מען נישט קיין פּאָליטיק פון אַקציע.

זייער אויסביכטערונג וועט קומען און גאָר אין גיכען, און זיי וועלען דערזעהען וואו זייערע אמת׳ע פריינד און שונאים זענען.

ס׳איז נישט קיין יודישע קריג! — דאָס דאַרף אונז איינמאָל פאַר אַלעמאָל קלאָר ווערען, אַלץ וואָס ניגער וועלען אין צוהיצטע יודישע מוחות געבוירען ווערען פערצווייפעלטע פּלאַנען „ווי אַזוי צו ענטפערען“ די נאַצי׳ס. „ס׳איז נישט די פראַגע וואָס וועט זיין מיט די דייטשע יודען, נאָר וואָס וועט זיין מיטן דייטשלאַנד“ — האָט דאָ נישט לאַנג צוריק איינ׳ס פאַגע בערען פונ׳ם טעאַטער, זיך אויסגעדריקט אַ פאַרשטעהער פון די דייטשע יודען.

און מיר דאַכט זיך, אַז אין דעם וואָרט איז דאָ דער ענטפער אויף אַלע יודישע גאַרונגען (אויסער דייטשלאַנד), צו רעאַגירען אויף די איצטיגע יודישע צרות אין דייטשלאַנד.

די דייטשע יודען בעטראַכטען זייער איצטיגע לאַגע נישט ווי אַ כלל ישראל פּראָבלעם, נאָר ווי אַנ׳איינענע פראַגע.

זייער פאָטערלאַנד, זייערע ליידען און האָפנונגען, זייער קאַמף און זייער יאוש.

„ס׳איז נישט די פראַגע וואָס וועט זיין מיט די דייטשע יודען, נאָר וואָס וועט זיין מיט דייטשלאַנד“. דאָס דייטשע יודענטום איז צו שטאָלץ און צו טאַקטיש זיי זאָלען זוכען הילף ביי אויסלענדישע יודען.

קיין איין פעראַנטוואָרטליכע יודיש־דייטשע קערפּערשאַפט — אַפילו נישט די דייטשע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, וועלכע גלויבט יאָ אין יודישען נאַציאָנאַליזם און כלל ישראל — האָט זיך נישט אַרויסגעזאָגט פאַר אַ „יודישער אינטערווענץ“ פון אויסלאַנד.

די זענען שטאַרק געגען דעם אַפילו, און פון אַלע מעגליכע שטאַנדפונקטען מוזען מיר צוגעבען אַז זיי זענען גערעכט אין זייער געגנערשאַפט.

דאָס איינציגע וואָס מיר קאָנען טון איז פעראייניגען אונזער דעת הקהל צום אַלמענשליכען פּראָטעסט־געשריי, פּראָטעסטירענדען דעת הקהל, געגען דער איצטיגער שעדליכער רעאַקציע אין דייטשלאַנד.

מיר קענען נאָך געהען ווייטער פונ׳ם דערמאָנטען דייטשען געמיינדע פאָרשטעהער און זאָגען: ס׳איז נישט די פראַגע וואָס וועט זיין מיט די דייטשע יודען און מיט דייטשלאַנד אַפילו, נאָר וואָס וועט זיין מיט גאַנץ איראָפּע און מיט דעם גאַנצען מענשליכען פּראָגרעס. ?

אָבער ווי קענען מיר גאָר אין פּוילען ערנסט רעדען וועגען ספּעציעל יודישע אַקציעס ?

אָט בעהמט צום ביישפּיל דעם פּלאַן צו באָיקאָטירען די דייטשע סחורות, וואָס ס׳איז לעצטענס אויפגעקומען ביי די פּוילישע יודען.

אגב, מעגען מיר זיך אַליין פרעגען: צי וואָלטען די פּוילישע יודען געפאַלען אויף דער באָיקאָט אידעע, ווען פּוילען בכלל וואָלט איצט געווען אין בעסערע בעציהונגען מיט דייטשלאַנד?

אגב, אין אָט די אגב־פראַגע זעהר אַ וויכטיגע פאַר אונז און אַ זעהר כאַראַקטעריסטישע, ווייל זי בעווייזט אַזוי קלאָר, ווי מיר מוזען זיך רעכענען מיט אונזערע אַקציעס לויט די בעדינגונגען און דער פּאָליטיק פונ׳ם לאַנד אין וועלכען מיר זענען בירגער.

נישט רעדענדיג שוין דערפון וואָס אָט די כלל ישראל פּאָליטישע אַקציעס קענען ווערען שעדליך פאַר די יודען אין זייערע איגענע לענדער.

אויב ס׳איז מעגליך אַ נאַציאָנאַל יודישע אַקציע איז עס נאָר בנוגע פּאַלעסטינאַ, קאָלאָניזאַציאָנס־פּלענער און אַלגעמיין יודישע קולטור־פראַגען, אַרבער כלל ישראל אינטערווענציעס און אַקציעס בנוגע דער אינערליכער פּאָליטיק אין וועלכען עס איז לאַנד זענען אי נישט פּראַקטיש מאָמענטאַל און קענען זיין שעדליך פאַר דער צוקונפט...

אַזאַ אַקציע מוז ווערען אַ שווערד מיט צוויי שאַרפען, און ביידע געווענדעט אויף אונז אַליין, און אויך אויף די יודען וואָס מיר ווילען העלפען.

און דער עיקר איז: די דייטשע יודען אַליין ווילען נישט אַזעלכע פּאָליטישע אינטערוועוציעס מצד די אויסלענדישע יודען.

האָבען מיר נישט געלייענט די טעג וועגען אַ שפּאָגעל־נייער יוגענדליכער יודישער אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד, וועלכע אונטערשיידט זיך פון די „נאַצי׳ס“ נאָר לויט זייער רעליגיע?

האַנדלען נישט אַ סך פון די איצט בעליידיגטע דייטשע יודען מיט די נאַצי׳ס (מען זאָגט יאַקבי אַז דער פאַבריקאַנט פון די ברוינע העמדלעך איז אַ יוד...) און וועלען זיי שפּעטער צו, ווען די צוהיצטע פּאַטריאָטישע געמיטער וועלען זיך אַביסעל אָפּקיהלען, נאָך מעהר נישט האַנדלען און אונטערהאַנדלען מיט די נאַצי׳ס?

וועלען מיר שטאַרק איבעראַשט ווערען, למשל, ווען מיר וועלען שפּעטער צו געפינען אַ יודישען פינאַנץ צי געהילף־פינאַנץ־מיניסטער אין איינעם פון די נאַצישע דייטשע שטאַטען ?...

ס׳איז נישט קיין יודישער קריג.

פאַר אונז — און אפשר טאַקע יודען מעהר ווי אַלע אַנדערע פעלקער — איז די הויפּט־פראַגע: פּראָגרעס אָדער רעאַקציע...

און וואָס פאַר אַ גליקען אַ מיטעלאַלטערליך רעאַקציאָנערע, איראָפּא קען אונז ברענגען, האָבען מיר שוין פערזוכט.

קאַרל מאַרקס וועגן יודען

פון צביון

קאַרל מאַרקס האָט וועגען יודען אָנגעשריבען בלויז איין אַרטיקעל אָבער ער איז איינער פון די שאַרפסטע, וואָס איז ווען עס איז געשריבען געוואָרען געגען יודען. מאַנכע האָבען איהם אַפילו געקרוינט מיט דעם נאָמען „אַנטיסעמיט“, און האָבען איהם שטאַרק אָנגעגריפען פאַר די אויסדרוקען וואָס ער האָט געברויכט געגען יודען אין זיין אַרטיקעל.

נאָר דער נאָמען „אַנטיסעמיט“ האָט זיך צו קאַרל מאַרקס׳ן נישט צוגעקלעפּט, עס האָט זיך צו איהם אַ סך מעהר צוגעקלעפּט דער נאָמען „יוד“. אַלע וואָס ווייסען עפּעס וועגען קאַרל מאַרקס, ווייסען אַז ער איז אַ יוד, אָבער אַז קאַרל מאַרקס האָט אָנגעשריבען אַ פיינדליכען אַרטיקעל געגען יודען ווייסען ווייניג, אַפילו נישט אַלע יודישע סאָציאַליסטען ווייסען עס. עפּעס האָט זיך עס נישט געלאָזען צוקלעפּען צו דעם גרויסען קעמפער פאַר גערעכטיגקייט, פאַר גלייכהייט און פאַר דער בעפרייאונג פון אַלע אונטערדריקטע אַזאַ מיאוסער נאָמען ווי אַנטיסעמיט.

נאָר ווען מען דערמאָנט דעם אַרטיקעל פון קאַרל מאַרקס געגען יודען, דאַרף מען דערמאָנען אונטער וועלכע אומשטענדען און אין וואָס פאַר אַ צייט ער איז געשריבען געוואָרען.

דער אַרטיקעל פון קאַרל מאַרקס איבער דער יודען־פראַגע איז געשריבען געוואָרען אין יאָהר 1844, פיר יאָהר פאַר דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד. פאַר די יודען אין דייטשלאַנד האָבען דאַן עקזיסטירט פערשיעדענע בעגרענצונגען און בעשרענקונגען. אַמערגסטען איז געווען די לאַגע פון די יודען אין פּרייסען, צווישען אַלע אַנדערע פּאָליטישע און רעכטליכע פראַגען, וועלכע זענען געשטאַנען אויף דער טאָג־אָרדנונג אין די רעוואָלוציאָנערע און ליבעראַלע קרייזען אין פּרייסען איז אויך געשטאַנען די יודען־פראַגע, דאָס הייסט די גלייכבערעכטיגונג אָדער די עמאַנציפּאַציע פון דער יודישער בעפעלקערונג.

די פּרייסישע רעגירונג האָט געפיהרט אַנ׳אַנטיסעמיטישע פּאָליטיק, זי האָט געטון דאָס זעלבע, וואָס די צאַרישע רעגירונג אין רוסלאַנד, זי האָט בענוצט די יודען אַלס אַ בליץ־אָפּלייטער פאַר דעם צאָרן פון פאָלק. אָנהעצענדיג דאָס אונצופרידענע פאָלק אויף די יודען, האָט די דייטשע רעאַקציאָנערע רעגירונג זיך דערוויל בעפרייט פון דעם צאָרן פון פאָלק, וואָס איז געווען געריכטעט געגען איהר. דער בעריהמטער לודוויג בערנע האָט פערגליכען די אַנטיסעמיטישע פּאָליטיק פון דער דייטשער רעגירונג צו דער טאַקטיק פון די אינדיער, ווען זיי ווילען פאַנגען אַ ריזען־שלאַנג. זיי לאָזען לויפען פאָראויס אַ שעפּס, דער ריזען־שלאַנג כאַפּט זיך אַרום איהם אַרום, צודריקט איהר און פרעסט איהר אויף. נאָך דעם גרויסען, פעטען מאָלצייט, וואָס ער האָט געהאַט, שלאָפט דער ריזען־שלאַנג איין און דאַן בעהמען איהם זיינע יעגער געפאַנגען. דאָס איז אויך געווען די טאַקטיק פון דער דייטשער רעגירונג מיט דעם דייטשען פאָלק, זי פלעגט די דייטשע מאַסען אָנרייצען אויף די יודען, זיי פלעגען זיך פערשכורן מיט יודען־האַס, אַריינפאַלען אין אַ שלעפעריגען פּאָליטישען צושטאַנד און דאַן פלעגט די רעגירונג קאָנען טון מיט׳ן פאָלק, וואָס זי האָט געוואָלט.

די יודען־פראַגע איז געוואָרען אַ טייל פון דעם פּראָגראַם פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין דייטשלאַנד. מען האָט געזוכט אויף איהר אַנ׳ענטפער, אָבער די בעציהונגען צו די יודען אין דייטשלאַנד, איז אַפילו צווישען די רעוואָלוציאָנערע קרייזען געווען נישט קיין איבעריגס פריינדליכע.

די יודען אין דייטשלאַנד, נישט קוקענדיג אויף אַלע בעשרענקונגען און בעגרענצונגען וואָס האָט עקזיסטירט פאַר זיי, האָבען זיך דאָך עקאָנאָמיש געפונען אין אַ פּריווילעגירטער לאַגע, דער גאַנצער גרויסער טייל פון דער יודישער בעפעלקערונג האָט בעלאַנגט צום בורזשואַזנעם קלאַס, קיין אַרבייטער זענען צווישען די דייטשע יודען כמעט נישט געווען. די יודישע בעפעלקערונג אין דייטשלאַנד איז בעשטאַנען פון אַ געלד־ און אַ האַנדעלס־קלאַס, פון גרויס־בורזשואַזיע, מיטעל־בורזשואַזיע און קליין הענדלער, אַ בעדייטענדער טייל האָט זיך בעשעפטיגט מיט וואוכער, גרויסע פּראָצענטניקעס און קלענערע.

עס איז אמת, אַז די יודישע בעפעלקערונג אין דייטשלאַנד האָט אויך געהאַט אַ גאַנץ גרויסע צאָהל אינטעליגענטען און געלעהרטע. אָבער אַ סך פון דער יודישער אינטעליגענץ האָבען זיך געהאַלטען פרעמד און אָפּגעזונדערט פון זייער איגענעם פאָלק, מאַסען האָבען זיך געשמדט און נישט ווייניג פון זיי זענען געוואָרען ערגערע אַנטיסעמיטען ווי די דייטשען גופא.

די פאָדערונג פון גלייכבערעכטיגונג פאַר יודען צווישען אַ גרויסען טייל פון די דייטשע ליבעראַלען איז נישט געקומען פון אַ סימפּאַטיע־געפיהל צו דער פערפאָלגטער יודישער בעפעלקערונג, נאָר פון אַנ׳אַלגעמיינעם פּאָליטיש־רעכטליכען פּרינציפּ, אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזען האָט מען נישט בעטראַכט די אונטערדריקונג פון יודען אַלס אַנ׳אונטערדריקונג פון שוואַכע. זיי האָבען גיכער בעטראַכט די יודען אַלס שטאַרקע, אַלס אַ שטאַרקען עקאָנאָמישען קלאַס, וואָס האָט אַ גרויסע מאַכט אין לאַנד, נישט קוקענדיג אויף דעם וואָס עס עקזיסטירען געגען איהם פּאָליטישע און בירגערליכע בעשרענקונגען.

די בעציהונג צום יודישען פאָלק, וואָס האָט עקזיסטירט אין יענער צייט אין דייטשלאַנד, גיט איבער לודוויג בערנע אין איינער פון זיינע שריפטען, וואו ער זוכט צו ערקלערען פון וואַנען עס בעהמט זיך די שנאה פון די דייטשע פאָלקס־מאַסען און פון אַ גרויסען טייל פון דער דייטשער אינטעליגענץ צו ... יודען. לודוויג בערנע בעמערקט אַז דער האַס און דער קאַמף פון דעם דייטשען פאָלק געגען דער דייטשער אַריסטאָקראַטיע האָט דעם דייטשען פאָלק אויך פיינדליך געמאַכט געגען די יודען. דאָס דייטשע פאָלק האָט געזעהען ביי די יודען די מאַכט פון הערשאַפט פונקט ווי זי האָט עס געזעהען ביי דער אַריסטאָקראַטיע. די יודען און דער אַדעל, די פערזענליכע אַריסטאָקראַטיע און די מיטגעבאָרענע, די הערשאַפט פון געלד און די הערשאַפט פון אַריסטאָקראַטישען יחוס, זענען ביידע צוזאַמען בעטראַכט געוואָרען פון דייטשען פאָלק אַלס די ביילען, אויף וועלכע עס האַלט זיך די פעאָדאַליסטישע מאַכט אין דייטשלאַנד. דער קאַמף געגען דער געבאָרענער אַריסטאָקראַטיע האָט דעריבער אויך אַרויסגערופען דעם קאַמף געגען דער פערזענליכער אַריסטאָקראַטיע. געגען דער יודישער געלד־מאַכט. דערמיט ערקלערט זיך אויך וואָס אַפילו אַזאַ ליבעראַלער פילאָזאָף ווי פיכטע, איז געווען נישט פריינדליך צו יודען.

דערצו דאַרף גענומען ווערען אין בעטראַכט נאָך עטוואָס. אין יענער צייט האָבען די „יונג־העגעליאַנער“ די דייטשע אינטעליגענץ וועלכע האָט געזוכט דורך דער הילף פון העגעלס פילאָזאָפיע צו פערשפּרייטען פרייהייטס־אידעען צווישען דייטשען פאָלק, אָנגעפיהרט זעהר אַנ׳ענערגישען קאַמף געגען דער קריסטליכער רעליגיע, און עס איז געווען נישט מעהר ווי לאָגיש, אַז אָנפאַנגענדיג אַ קאַמף געגען קריסטענטום זאָלען זיי אויך אָנפיהרען אַ קאַמף געגען יודענטום.

אָט דאָס איז געווען די אַטמאָספערע אין וועלכער קאַרל מאַרקס האָט געשריבען זיין אַרטיקעל וועגען דער יודען־פראַגע.

קאַרל מאַרקס נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז אַליין געבוירען געוואָרען פון יודישע עלטערען, איז לויט זיין ערציהונג און זיין געזעלשאַפטליכען פּערקעהר אינגאַנצען געווען פרעמד מיט דער יודישער בעפעלקערונג. ער האָט מיט איהר קיין פערבינדונגען נישט געהאַט. ער האָט זיי נישט געקענט און עס קען מעגליך זיין. אַז קאַרל מאַרקס וואָלט קיינמאָל די יודען־פראַגע נישט בעריהרט, ווען נישט אַנ׳אָפּהאַנדלונג פון ברונאָ באַוער, אַ געוועזענער פריינד פון קאַרל מאַרקס, איבער דער יודען־פראַגע, מיט וועלכער ער האָט זיך פּאָלעמיזירט און האָט זי גענומען אונטער זיין שאַרפע קריטישען מעסער.

די אָפּהאַנדלונג וועגען דער יודען־פראַגע פון ברונאָ באַוער, איז ערשינען אין יאָהר 1843, און דער גרונד־געדאַנק וואָס ווערט אין איהר דורכגעפיהרט איז דער פאָלגענדער:

ווי לאַנג דער שטאַאַט איז קריסטליך און די יודען זענען יודיש, קענען זיי נישט דערוואַרטען קיין בעפרייאונג. וואָדים איינענטליך וועלכע פרייהייט פאָדערען די יודען? פאָדערען זיי רעליגיעזע פרייהייט? — דאָס איז דאָך אָבער אומעגליך צו דערוואַרטען פון דעם קריסטליכען שטאַאַט. די יודישע רעליגיע איז דאָך טויט־פיינדליך צו דער קריסטליכער. טאָ ווי אַזוי קען זי דערוואַרטען פון איהר פרייהייט? פערלאַנגען די יודען בירגערליכע פרייהייט, פאָדערען זיי פרייהייט אַלס מענשען? — נישט דער יוד און נישט דער דייטש צו וועמען זיי אַפּעלירען זענען מענשען.

צווישען דעם יוד און קריסט, זאָגט ברונאָ באַוער, עקזיסטירט אַ טיפער געגענזאַץ, די יודען פערלאַנגען אַז די קריסטען זאָלען אויפגעבען זייערע פאָראורטיילען געגען יודען. אָבער אויב עס האַנדעלט זיך וועגען אויפגעבען פאָראורטיילען, טאָ וואָרום זאָלען די יודען נישט אויפגעבען זייערע פאָראורטיילען געגען קריסטענטום?

נאָר ווי קען דאָך געלעזט ווערען די יודען־פראַגע? — די איינציגע לעזונג פון דער יודען־פראַגע, לויט ברונאָ באַוער׳ס מיינונג, קען קומען, ווען עס ווערט אָפּגעשאַפט דער געגענזאַץ צווישען יוד און קריסט, און דאָס קען בלויז דאַן געשעהען, ווען עס וועט אָפּגעשאַפט ווערען די רעליגיע.

די אָפּשאַפונג פון רעליגיע איז דער ציל פאַר וועלכען עס דאַרף געקעמפט ווערען. און כדי דעם דאָזיגען ציל צו דערגרייכען דאַרפען די יודען קעמפען צוגלייך מיט די קריסטען. אָבער זיי דאַרפען קעמפען בלויז אַלס מענשען און נישט אַלס יודען וואָרים אַלס יודען קענען זיי זייער בעפרייאונג נישט קריגען. דעריבער דענקט ברונאָ באַוער, אַז אין דעם קאַמף דאַרפען די יודען זיין די ערשטע, וועלכע דאַרפען זיך אָפּזאָגען פון זייער רעליגיע, ווייל דאָס קריסטענטום איז שוין אַ שריט פאָרווערטס אין דער מענשליכער בעפרייאונג.

(ווייטער זעה ־טע זייט)

א. גאלדפאדענס לעצטע טעג אין אמעריקא

צו זיין 25-טען יאהרצייט

דער גרינדער פון יודישען טעאטער פרובט גרינדען אַ העברעאיש טעאַטער. — צוליב נויט בעטיילינגט ער זיך אין ביכלעך וועגען סעקסועלע פראַגען. — גאָלדפאַדען וויל דורך א פיעסע פעראייניגען יודען פון אַלע פּאַרטייען. — גאָלדפאַדען שטאַרבט מיטן ווארט „התקוה״

ספּעציעל פאַרן „נייעם פאלקסבלאַט״
פון זלמן זילבערצווייג

אברהם גאלדפאדען
דער גרינדער פון יודישען טעאַטער.
עס ווערט איצט 25 יאָהר ווי גאָלדפאַדען איז געשטאָרבען אין ניו-יאָרק.

אברהם גאָלדפאַדען געהערט צו די געבעהלטע קינסטלער, וועמענס היסטאָרישע פערדינסטען זענען שוין פעסטגעשטעלט געוואָרען נאָך דאַן ווען זיין נאָמען קלינגט נישט בלויז ווי אַ לעגענדע, נאָר ווען עס לעבען נאָך אונזערע מאַמעס און טאַטעס, וועלכע האָבען איהם אַליין געהערט אָדער געזעהען, אַפילו די מאַרקסיסטישע קריטיק אין ראַטען-פערבאַנד, וועלכע איז גענוג שטרענג צו די שרייבער, וועלכע לעבען נישט אָדער האָבען נישט געלעבט אין איהרע ד' אמות, אַפילו זי איז גענוג לייטזעליג צו גאָלדפאַדענען און אָנערקענט זיינע אומגעהויערע פערדינסטען פאַר דער גרינדונג און ענטוויקלונג פון דער יודישער ביהנע.

דער לאָגישער פּועל יוצא דערפון וואָלט געדאַרפט זיין, אַז די, וועלכע האָבען דורך גאָלדפאַדענען בעקומען אַ פּרנסה אין האַנד, אַז די, וועלכע זענען אַ דאַנק זיינע שאַפונגען אַרויסגענומען געוואָרען פון די שמאָלע, ענגע געסלעך פון די שטעט, און שטעטלעך אין בעסאַראַביע, רומעניע אָדער דרום-רוסלאַנד און זענען געוואָרען וועלט-בעריהמט אַז בײ זײ וואָלט גאָלדפאַדען געדאַרפט זיין געשעצט און געאַכט. וואָרום וואָס זענען געווען די ערשטע יודישע אַקטיאָרען און וואָס וואָלט פון זיי געוואָרען ווען גאָלדפאַדען שרייבט פאַר זיי נישט אָן זיינע פּיעסען און ווען ער שטודירט נישט מיט זיי אײן די טעקסטען פון די פּיעסען. און ער לערנט זיי בישט פּשוט ווי אַ דרדקי מלמד לערנט מיט חדר-יונגלעך קמץ א — אָ?

ווי האָט גאָלדפאַדען אַמאָל אין אַ מאָמענט פון עגמת נפש זיך אויסגעדריקט פאַר'ן בעקאַנטען דראַמאַטורג לעאָן קאָברין: „ווייסט איהר וואָס זיי וואָלטען געוואָרען אָהן מיר? אַלפאָנסען און קאַראַמאַנשטשיקעס (מאַשען-גנבים), וואָלטען אַ סך פון זיי פערבליבען, ווען נישט איך! איהר ווייסט די געשיכטע פון יודישען טעאַטער? איך וועל אייך דערציילען: אַלפאָנסען און אַנדערע וואוילע יונגען זענען געגאַנגען פון די שענקען און קאַבאַקען צו זייערע מוידען, האָב איך זיי אָפּגעשטעלט אויפ'ן וועג און זיי געזאָגט: „קינדער, וואַרפט אַוועק אייערע מוידען און אייער הולטייסטווע, און קומט, מיר וועלען בעסער שפּילען יודיש טעאַטער״, און אַזוי איז בעשאַפען געוואָרען דאָס יודישע טעאַטער״.

און אין זיינע מעמואַרען, ווען ער רעדט וועגען איינער פון די ערשטע יודישע אַקטריסעס, שרייבט גאָלדפאַדען: „דאָס בייטע אַקטריסעלע האָט שנעל פּראָגרעסירט אויף דער ביהנע, ווייל אַלס הפקר-קינד (אונטערגעשטראָכען פון מיר — ז. ז.) נאָך פאַר דער ביהנע, איז זי געוואוינט געווען נישט צו שרעקען זיך פאַר מענשען און האָט געהאַט מעהר מוט און חוצפּה״.

אָבער טאַקע די ערינערונגען וועגען זייער פערגאַנגענהייט האָבען געשטערט דעם שלום-בית צווישען די אַקטיאָרען און גאָלדפאַדענען. די אַקטיאָרען זענען פאַר זיינע אויגען אויסגעוואַקסען, זיי זענען געוואָרען רייך, אָנגעזעהען, איינגעדרונגען און זיך אויסגעמישט מיט די אַנדערע שיכטען פון יודישען פאָלק. און געוואָלט איינמאָל פאַר אַלעמאָל פערגעסען זייער בעטען — זיי האָבען געוואָלט געדענקען בלויז דעם היינט, אַז זיי זענען קינסטלער.

גאָלדפאַדען אָבער האָט געקוקט אויף די אַקטיאָרען מיט די אויגען פון אַ רייכען פעטער, וועלכער האָט אויפגעהאָדעוועט אַן אָרימען, אַפגעריסענעם יתום און געמאַכט פון איהם אַ לייט און דער דאָזיגער יתום דאַרף דאָס געדענקען זיין גאַנץ לעבען און צוטיילען כבוד דעם פעטער און איהם אַכטען און שעצען. גאָלדפאַדען פלעגט די אַקטיאָרען אין אַמעריקע אָנרופען מיט זייערע ערשטע נעמען, ווי דידיל, משהלע, אַזוי ווי ער איז זיי געוואוינט געווען צו רופען אין רוסלאַנד, ווען זיי זענען צו איהם אָנגעקומען זיך לערנען די „מלאכה״. ווי אב. קאַהאַן, רעדאַקטאָר פון ניו-יאָרקער „פאָרווערטס״ דערצעהלט אין זיינע ערינערונגען, פלעגט גאָלדפאַדען, רעדענדיג וועגען די אַקטיאָרען, בעזונדערס וועגען די אַקטריסעס אָפט בענוצען אויסדריקען, וועלכע מען קאָן נישט דרוקען, ער האָט אָפט געזאָגט, אַז אין רומעניען און אין רוסלאַנד, האָט ער אויף די אַקטיאָרען געקוקט ווי אַ בעל הבית קוקט אויף זיינע משרתים.

נאָך אַ דורכפאַל אין אַמעריקע, האָט גאָלדפאַדען ווידער גענומען וואַנדערען איבער אייראָפּע. אַ לענגערע צייט האָט ער געלעבט אונטער די שווערסטע מאַטעריעלע אומשטענדען, אין פאַריז, ביז ער דערשלעפּט זיך איבער ענגלאַנד, רומעניען, גאַליציע און פאַריז, ווידער קיין אַמעריקע.

דאָס צווייטע און לעצטע מאָל, וואָס גאָלדפאַדען איז געקומען אין אַמעריקע איז געווען אין 1903. עטליכע כלל-טוער און טעאַטער-מענשען האָבען גלייך איינגעאָרדענט אַ קבלת-פנים פאַר איהם. די פּרעסע האָט געוועקט דעם עולם צוצוטיילען כבוד דעם גרינדער פון יודישען טעאַטער. מען האָט נישט געמאַכט קיין סוד וועגען זיין מאַטעריעלען צושטאַנד און דער רעזולטאַט איז טאַקע געווען אַ גוטער. אין אַ פּראָסטען מיטוואָך נאָכמיטאָג איז דאָס דעמאָלסדיגע גרעסטע יודישע טעאַטער אין ניו-יאָרק געווען איבערפולט.

אָבער נאָך דעם טאַראַראַם איז ווידער געשטאַנען די פראַגע פון „מה נאכל?״

דורך דער צייט וואָס גאָלדפאַדען האָט זיך געפונען אין אייראָפּע, האָט ער זיך זעהר אינטים בעפריינדעט מיט איינינגע מענשען, און צו איינעם אַזאַ פריינד זיינעם, אַ געוויסער ליכטענשטיין אין פאַריז, שרייבט גאָלדפאַדען וועגען זיין לאַגע אין אַמעריקע: „איהר ווינשט אודאי צו וויסען, וואָס אי טו און וואָס איך מאַך? ענטפער: איך טו גאָרנישט און מאַך גאָרנישט — וואָס דער פליכט איז פון אַ געוויסענהאַפטען מענשען אין דער וועלט צו טון און צו מאַכען, האָב איך שוין מייניס אָפּגעטון און אָפּגעמאַכט — איך האָב מיין מיסיאָן ערפילט און האָב געמאַכט פאַר דער וועלט אַ יודישען טעאַטער — און אַזוי ווי אַזוינע מאַכער ווי איך מוזען פאַלען צום אָפּפער מוז איך יעצט זיצען און צוזעהען ווי אַלע מיינע אַקטיאָרען זענען גליקליך. מאַנכע האָבען זייערע אייגענע הייזער, עקוויפּאַזשען, די פרויען זענען בעהאַנגען מיט בריליאַנטען און איך מוז צופרידען זיין מיט דעם וואָס זיי זענען מיר, ווייניגסטענס נישט, קיין געגנער, נישט קיין שונאים, איינינגע אינטעליגענטע פּריוואַטע מענשען האָבען זיך אַריינגעלייגט אין מיינע אינטערעסען און האָבען אויסגעווירקט אַז יעדער טעאַטער דאַרף מיר צאָהלען אַ קליינע וועכענטליכע גאַזשע איינמאָל אין יאָהר האָב איך אַ בענעפיס און דאָס איז מיין עקזיסטענץ״.

די וועכענטליכע גאַזשע איז בעשטאַנען פון פינף דאָלאַר וואָס יעדעס טעאַטער האָט איהם צוגעזאָגט צו געבען, אָבער געגעבען די שכירות האָט איהם בלויז איין טעאַטער-דירעקטאָר באָריס טאָמאַשעווסקי, פערשטעהט זיך, אַז פון אַזאַ קליינע הכנסה האָט גאָלדפאַדען נישט געקאָנט האָבען קיין פּרנסה און ער האָט זיך דערייבער מיט זיין אַמאָליגער בעגייסטערונג, מיט די לעצטע פונקען פון ענטוזיאַזם געוואָרפען אויפ'ן געדאַנק צו גרינדען אַ העברעאישע ביהנע.

אין 1904 האָט זיך אין ניו-יאָרק געגרינדעט אַ פעראיין פון יונגעלייט וועלכע ווילען גרינדען העברעאיש. זיי האָבען זיך אַ נאָמען געגעבען „דר. הערצל ציון קלוב״, און אָט די יונגעלייט האָבען אָנגעצייגען ביי גאָלדפאַדענען די האָפנונג, אַז פונקט אַזוי ווי ס'איז איהם בעשערט געווען צו זיין דער גרינדער פון יודישען טעאַטער, אַזוי איז איהם אויך בעשערט צו זיין דער גרינדער פון העברעאישען טעאַטער אין דער וועלט.

„פרעג נישט קיין קשיות״

ערצעהלונג (נאָך פראַנצויזיש) פון ג. פערלמאַן

אַרום פינף אַ זייגער האָט שוין בעך אָנגעהויבען ווערען אומרויהיג.

די ערשטע שעה האָט בעך געוואַרט אויף ליזען מיט אַ גרינג האַרץ. אין די צוויי יאָהר, וואָס ער האָט געפיהרט מיט איהר איינע פון זיינע שענסטע ליבעס, האָט ער געהאַט צייט אויסצוגעפינען אַז זי האָט נישט געקאָנט זיין פּינקטליך, ערשטענס, האָט זי געהאַט אַ געזעצליכען מאַן, וואָס דאָס איז שטענדיג אַ שטערונג פאַר אַ יונגער פרוי, ווען זי וויל אַוועקגעבען איהר האַרץ אימיצען אַנדערש; דאָס הויז ווידער, די באַלעבאַטישקייט, האָט אויך געפאָדערט פון איהר אַ סך צייט. דערצו איז זי נאָך אין דער נאַטור געווען אַ צוטראַגענע און האָט זיך קיין מאָל נישט גערעכענט מיט דער צייט, שטענדיג האָט זי אַביסעל פערשפּעטיגט... און שטענדיג האָט זי מיט אַ פערשולדיגטער מינע, וואָס איז געווען זעהר חנעוודיג, זיך ענטשולדיגט פאַר בענין... אַביסעל פערשפּעטיגט... יאָ, אָבער היינט האָט זי צוגעזאָגט צו קומען פיר אַ זייגער... און אָט איז שוין באַלד זעקס...

„וואָס זאָל עס בעדייטען? וואָס האָט מיט איהר געקאָנט פּאַסירען ?— האָט בעך זיך געפרעגט.

ליזעס מאַן, אַ סימפּאַטישער מענש, אָבער אַ סך עלטער פון איהר איז נישט געווען בעשאַפען צו וועקען צו זיך די ליבע פון אַ יונגער, לעבעדיגער זייבעל, ווי ליזע איז געווען.

„ער איז דער בעסטער מאַן, — פלעגט זי זאָגען — און איך רעספּעקטיר איהם זעהר פיל. אָבער פערליבט אין איהם בין איך קיינמאָל נישט געווען״. און באַלד נאָכדעם פלעגט זי צוגעבען, אַריינקוקענדיג טיף אין איהר געליבטענס אויגען: „דיך, דיך, מיין טייערער, האָב איך ליב!״.

די מינוטען האָבען זיך דערוייל גערוקט... האַלב נאָך זעקס... פופצעהן מינוט נאָך זיבען... זי וועט שוין נישט קומען...

דאָס טיר-גלעקעל האָט מיט אַמאָל זיך צוקלינגעלט. מיט איין שפּרונג איז בעך שוין געווען ביי דער טיר. עס איז געווען אַ טעלעגראַמע, און מיט אַ ציטערדיגער האַנט האָט ער אויפגעריסען דעם קאָנווערט און איבערגעלייענט:

„מיין מאַן זעהר קראַנק. — איך נעהם זיך נאָר צייט אַרונטערצוגעהען שיקען די טעלעגראַמע, דאָקטאָר זעהר אומרויהיג, איך אויך. — ליזע״.

ער איז עטליכע מינוט געזעסען פערטראַכט, דערנאָך האָט ער זיך אָנגעטון און איז אַוועק עסען אין אַ קליינעם שטילען רעסטאָראַן, וואו ער האָט געקאָנט פערבלייבען אַליין און אויסמיידען דעם לוסטיגען טומל פון פריינד. דעם ערשטען אָוועגט האָט ער פערבראַכט אין טעאַטער. זיין אומרויהיגקייט איז געוואָרען אַ ביסעל פערשטילט. איינגעשטעלט, כאָטש ליזעס געשטאַלט, ווי זי וואַכט ביים בעט פון איהר קראַנקען מאַן, האָט איהם נישט פערלאָזען, ער האָט געוואָלט העריען נאָך נייעס, ער האָט אויך געוואָלט לאָזען ליזען וויסען ווי שווער די שלעכטע בשורה האָט איהם געטראָפען. ער האָט אָבער נישט געוואוסט ווי אַזוי ער קאָן זיך צוזאַמענ־רעדען מיט איהר...

אויף מאָרגען אין דער פריה, ווען ער איז געגאַנגען אין זיין שטענדיגען רעסטאָראַן עסען, האָט ער זיך אָנגעשטויסען אויף לעאָנס אַ פריינד. אָט דער פריינד האָט איהם אָנגעזאָגט די נייעס, אַז לעאָן איז קראַנק.

— וואָס איז איהם? — האָט בעך געפרעגט.

— די גריפּ, דאַכט זיך, אָדער עפּעס פון דעם סאָרט, האָט יענער געענטפערט, — עס איז יעדענפאַלס זעהר ערנסט.

„עס זאָל נאָר נישט זיין עפּעס אַן אַנשטעקיגע קראַנקהייט״, — האָט לעאָן אַ טראַכט געטון; און אין דער הויך האָט ער נאָכגעזאָגט יענעמס ווערטער:

— עס איז זעהר ערנסט...

— יאָ, — אָרימער לעאָן...

„אויב ער וועט שטאַרבען, וועל איך חתונה האָבען מיט ליזען?״ — האָט בעך אָפּגעהענדיג, זיך, מיט אַמאָל געפרעגט.

ער האָט זיך אָבער באַלד פערשעהמט פאַר זיך אַליין, וואָס ער האָט גאָר געקאָנט זיך שטעלען אַזאַ מין פראַגע... עס איז נישט שעהן... עס איז אונמענשליך,... אָרימער לעאָן...

נאָך דעמזעלבען נאָכמיטאָג איז ער אַוועק צו ליזען אַהיים, ער האָט זי נישט געקאָנט זעהען, זי איז געווען פערשלאָסען מיט'ן דאָקטאָר אין דעם קראַנקען-צימער, ער האָט אָבער ווידער געהערט פון דער דינסט-מיידעל אַז דער קראַנקער איז אין אַ געפעהרליכען צושטאַנד.

ער איז אַוועק, ער האָט דורכגעלאָזט אַ טאָג, טאָמער וועט ליזע פאַר דער צייט לאָזען הערען פון זיך. אַן אומרויהיגער, מיט אַ שווער האַרץ, וואָס ליזע האָט גאָר איגנאָרירט פערגעסען אָן איהם, איז ער אויפ'ן 3-טען טאָג ווידער געגאַנגען צו איהר אַהיים.

בעך האָט אָנגעהויבען געהן אַהין אַ טאָג איבער אַ טאָג צו קריגען נייעס וועגען דעם קראַנקען, ליזע איז אַרויסגעקומען צו איהם אויף אַ פּאָר מינוט, האָט גערעדט מיט איהם עטליכע ווערטער און איז באַלד צוריק אַוועק צום מאַנ'ס בעט. אָפּטמאָל האָט ער גערעדט נאָר מיט דער דינסטמיידעל.

אָבער אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, איין טאָג, האָט דאָס דינסטמיידעל איהם בעגעגענט ביי דער טיר מיט אַ ברייטען שמייכעל און אַרויסגעזאָגט פרעהליך:

— איהר ווילט אַזוי גוט זיין און אַריינגעהן אין זאַל? — די מאַדאַם וועט באַלד זיין מיט אייך.

בעך האָט לאַנג נישט געוואַרטען, אין אַ ווײלע אַרום האָט זיך ליזע בעוויזען, זי איז געווען געפאַרבט און געפודערט ווי אין די טעג, ווען זי פלעגט קומען צו איהם, אין זיין בחורישער וואוינונג; די בלאַנדע האָר עלעגאַנט פעריקעמט, און איהר דין פּנים, כאָטש אַביסעל אָפּגעצערט, אָבער מיט דער פריהערדיגער ראָזיגער פרישקייט.

זי האָט צוגעמאַכט נאָך זיך די טיר, איז צוגעלאָפען צו בענין און האָט זיך אַריינגעוואָרפען אין זיינע אָרעמס.

— מיין ליבער בען, ער איז געראַטעוועט! — האָט זי אויסגערופען מיט אַ שטימע, וואָס האָט געציטערט פון פרייד, — די געפאַהר איז אַריבער... דער דאָקטאָר האָט עס נאָר מיר וואָס געזאָגט... איך פיהל זיך גליקליך, ער איז געראַטעוועט! איך בין צופרידען, וואָס דו ביזט געקומען, „עס איז געווען זעהר שעהן פון דיר, וואָס דו ביזט אין די שרעקליכע טעג אַזוי אָפט געקומען צו אונז... וואָס פאַר אַ שרעק איך האָב איבערגעלעבט!... אָבער אַלץ איז שוין, דאַנקען גאָט, פאַרביי, ער איז געראַטעוועט! ער קומט איצט צוריק צו זיינע כוחות. ער ווערט געזונט. עס איז נאָר אַ פראַגע פון טעג, — איך בין איבערגליקליך, וואָס ער איז איבערגעקומען דעם קריזיס...

זי איז אַנטשוויגען געוואָרען אַ ווײלע, דערנאָך האָט זי זיך צוגעדריקט צו איהם און צוגעגעבען:

— ווי איך האָב דיך ליב, בען, איך וויל שוין שנעלער ווידער זיין מיט דיר, אין דיין שטילער, אינטימער וואוינונג.. מיין טייערער, עס זענען געווען שרעקליכע וואָכען פאַר מיר...

זי האָט איהם אַרומגענומען, האָט געלאַכט און געוויינט אויף אַמאָל. ער האָט נישט געוואוסט וואָס ער זאָל איהר זאָגען, וועד ער האָט געפרובט איהר איינגעהמען מיט צאַרטע ווערטער.

זי האָט זיך בערוהיגט, האָט זיך אויסגעבייגעפודערט. האָט אַרויסגעזאָגט שטיל, ווי מען זאָגט אַ סוד: „אינגיכען וועל איך זיין ביי דיר, מיין טייערער״ — און האָט איהם צוגעפיהרט צום אַרויסגאַנג.

ערשט אין גאַס האָט ער געפרובט קומען צו זיך. „וואָס טוט זיך מיט מיר? פאַרוואָס פיהל איך זיך, גלייך ווי מען וואָלט מיך בעליידיגט?״ — האָט ער זיך געפרעגט, אָפּגעהענדיג אַ פערטראַכטער, מיט לאַנגזאַמע טריט פון ליזעס הויז — „איך האָב געוואוסט, איך האָב אַלע מאָל געוואוסט, אַז זי איז צוגעבונדען צום מאַן. ער איז געוואָרען ערנסט קראַנק, און זי האָט זיך גענומען דערפון שטאַרק צום האַרצען, — עס איז גאַנץ נאַטירליך... עס וואָלט געווען ווילד, ווען עס זאָל זיין אַנדערש. זי האָט פערגעסען אָן אַלץ און אַלעמען. איך האָט נישט אָפּגעטראָטען פון זיין בעט — אָט דאָס איז אויך גאַנץ נאַטירליך... איצט, ווען די געפאַהר איז פאַריבער, וויל זי צוריק בעגייען אונזער ליבע... פאַרוואָס דען נישט? עס איז אויך גאַנץ נאַטירליך... יאָ, יאָ, אָבער פאַרוואָס קומט מיר אויס, אַז זי איז נישט דיזעלבע?״

ער איז נאָך געגאַנגען לאַנג איבער די גאַסען אַ פערטראַכטער, און נישט געזעהען וואָס עס טוט זיך אַרום איהם, ער איז געווען פערטון אין זיך. האָט געפרובט מאַכען אָרדנונג אין זיינע צערודערטע געפיהלען.

„ניין, זי איז נישט דיזעלבע, — האָט ער צו זיך געזאָגט מיט פעסטקייט — און איך ווייס אַפילו נישט צי וועל איך זי גאָר וועלען נאָך אַמאָל זעהן... דער מאַן איז איהר צו טייער, אַז זי זאָל מיך קאָנען ליב האָבען ווי איך האָב ביז איצט געמיינט...״

זי איז אָבער געקומען צו איהם.

— דו ביזט דאָך געקומען...

— וואָרום וואונדערסטו זיך אַזוי, וואָס איז דו מיינסט, אַז איך האָב שוין אָן דיר פערגעסען?

— ניין, דו האָסט נישט פערגעסען, נישט דו פערגעסט און נישט דו געדענקסט. — געדענקען, געדענקסטו בלויז דיין מאַן, איהם האָסטו ליב... איך בין בלויז דיין געליבטער, און אַ געליבטען האָט מען נישט ליב. ליב האָט מען אַ מאַן.

ער איז געווען בייז און בעליידיגט.

— וואָס איז מיט דיר געוואָרען. — האָט זי געפרעגט, — וואָס געהסטו אַריין אין די נאַרישע פילאָזאָפיעס?

זי האָט איהם גענומען צערטלען און קושען, ער איז געוואָרען רוהיגער. ער האָט איהר אויך גענומען לײדענשאַפטליך קושען.

— אָט אַזוי, — האָט זי געזאָגט, — פרעג נישט קיין קשיות. לאָמיר זיך קושען, לאָמיר זיך ליבען און פרעג נישט קיין קשיות: אַ מאַן איז אַ מאַן, און אַ געליבטער איז אַ געליבטער.

מהר"ם פון רוטענבערג

פון הרב דוד יארמאן

אין װארמיז (דײטשלאַנד) אין יאָהר תתק"צ (1215) איז געבוירען געװאָרען דער לעצטער פון די שפּעטערע בעל תוספות פון דײטשלאַנד, רבינו מאיר ב"ר ברוך, װאָס איז גערופען געװאָרען מהר"ם מרוטנבורג.

אַלס קלײן יונגעל האָט ער געלערענט בײ די גרעסטע גאונים, בײ הגאון ר' יצחק מװינא פון װירצבערג, מחבר פון ספר, אור זרוע, און בײ רבינו יחיאל מפאַריז (זעה תוספות יומא דף מ"ו).

שפּעטער איז ער אויך געװען פּאָפּולער אַלס הויכגעבילדעטער.

דער מהר"ם מרוטנבורג איז געװען געליבט און געשעצט בײ יודען און בײ קריסטען.

דער קײסער רודאָלף האָט איהם בעשטעטיגט אַלס איבער־ראַבינער. רב הכולל איבער גאַנץ דײטשלאַנד.

די גרעסטע פירשטען, די גרעסטע געלערנטע האָבען זיך צו איהם געװענדעט מיט פערשידענע װיסענשאַפטליכע פראַגעס.

די גלחים האָבען מיט איהם דיסקוסירט איבער רעליגיע. פערשידענע פּאָגראָמען פערשידענע עקסצעסען זענען דעמאָלט פאָרגעקומען, טאָג טעגליך האָט זיך געהערט פרישע עלילת דם.

אָבער דער מהר"ם מרוטנבורג איז געשטאַנען אויף דער װאַך און געקעמפט געגען אַלע העצערס און געגען אַלע אַנטיסעמיטען.

דער מהר"ם מרוטנבורג האָט געװאוינט אין מײנץ. אין אַ געװיסען פריהמאָרגען װען דער מהר"ם איז געװען פערנומען מיט זײן גרױסע ישיבה איז אַרײן געקומען אַ שליח פון פירשט און אײנגעלאַדען דעם מהר"ם מרוטנבורג צום פירשט.

דער מהר"ם, הגם שטענדיג פלעגט ער זיך פרײען מיט אזא אײנלאַדונג, האָט ער אָבער איצט אָנגענומען מיט גרױס שרעק. זײן געטרײער תלמיד ר' אשר, דער רא"ש האָט איהם געפרעגט: „רבי, װאָס איז אײך געשעהען, װאָס ציטערט איהר"?

ענטפערט דער מהר"ם: „ליבּ קינד! װאָס זאָל איך נישט ציטערען אין דער צײט װען איך זעה, אַז פינסטערע װאָלקענס ציהען זיך איבער אונזערע יודישע קעפּ.

אין יענער צײט האָט זיך אײנער פון מהרם"ס אַ תלמיד געשמדט, ער האָט געהײסען קעמפּפּא, אַ שונא ישראל, האָט ער געװאָרפען אַן אויג אויף דעם מהר"ם'ס טאָכטער, שרה, אַ שײנע און אַ הויכגעבילדעטע מײדעל. און פערלאַנגט פון פאָטער, ער זאָל איהם געהמען פאַר אַן אײדעם. דער מהר"ם האָט איהם דאָס אָפּגעזאָגט.

דער משומד קעמפּפּא האָט זיך געװאָלט נוקם זײן אין מהר"ם מיט זײן טאָכטער, האָט ער אויף איהם אויסגעקלערט פערשידענע בלבולים, ביז ער האָט געמסר'ט פאַרן פירשט, אַז ער איז בײ יודען חשוב װי אַ קײסער און איז זעהר רײך. די רעגירונג איז געװען דעמאָלט זעהר אָרים, האָבען זײ געפונען אַ װעג צו ציהען פון יודען געלד, דורך פײניגען דעם מהר"ם מרוטענבערג.

װען דער מהר"ם איז אַרײנגעגאַנגען צום פירשט אין צימער, איז דער משומד קעמפּפּא געשטאַנען בײ דער טיר און געפרעגט דעם מהר"ם: „דו קענסט מיך װער איך בין"?

איז דער מהר"ם דערשראָקען געװאָרען, דאָך האָט ער געענטפערט: „דו נידערטרעכטיגער מענש, דו משומד. איך דערקען דיך! איך דערמאָהן מיר מײנע זינד װאָס איך האָב געזינדיגט דערמיט, װאָס כ'האָב דיך געלערענט תורה. איך בעדויער װאָס איך בין געװען דײן װעגװײזער דײן ערציהער".

דער מהר"ם איז אַרײן צום פירשט אין צימער. זאָגט דער פירשט: „חשובער רב! דו ביזט פאָפּולער אַלס גרעסטער גאון בײ יודען, מיר פיהרען מלחמות מיט אונזערע שכנים. פון אונזער פאָלק, קעמפען אַלע װי אײנער, אָבער אײערע יודען, גײען נישט אין מלחמה אַרײן, צוליב פערשידענע אורזאַכען, זענען אין דערהײם, מוזען זײ געבען אויסלײז געלד 20.000 מאַרק אַזױ װי דו ביזט דער יודישער פאָרשטעהער מוזט דו מיר דערלאַנגען די דערמאָהנטע סומע, אויב נישט װעל איך דיך פערניכטען.

דער מהר"ם מרוטנבורג האָט באַלדעם געשיקט בריף אין אַלע שטעט און שטעטלעך װאו ס'האָט זיך נאָר געפינען אַ יוד, טראַכטענדיג זיך, אַז עס װעט זיך זיכער געפינען אײניגע צװײשען טויזענד, װאָס װעט איהם געבען געלד אויסצולײזען.

פלוצלונג איז זײן װײב אָפּגעשטאָרבען. דײנע דרײ זיהן זענען אומגעקומען אין פראַנקפורט זײן טרײסט איז געבליבען זײן בת יחידה שרה. האָט אָבער דער מהר"ם בעמערקט װי זײן אײנציגע טאָכטער דרײט זיך אונטער די װענט, װײנט און קלאָגט, עסט נישט און טרינקט נישט. האָט ער זי געפרעגט:

„ליבע טאָכטער, װאָס זעהסטו אויס אַזױ שלעכט? זי האָט אָבער גאָר נישט געענטפערט, װײל זי האָט נישט געװאָלט פערשאַפען קײן שמערצען איהר פאָטער.

אויך האָט דער מהר"ם דערקענט, אַז זײן געטרײער תלמוד רבינו אשר (דער מחבר פון ספר הרא"ש אויף גאַנץ ש"ס און תשובות הרא"ש) דרײט זיך אַרום טרויעריג, האָט איהם דער מהר"ם געפרעגט װאָס דאָס איז.

האָט דער הרא"ש דערצײלט אַז דער אַנטיסעמיטישער משומד, דער צורר היהודים קעמפּפּא האָט פערשפּרײט אַ נעץ אויף צו כאַפּען זײן בת יהודה, שרה, און װיל מיט איהר חתונה האָבען, אויב נישט, װעט ער קעמפען געגען יודען און געגען דעם מהר"ם מיט זײן טאָכטער.

דאָך האָט דעם מהר"ם'ס טאָכטער זיך בעראַטען מיט'ן פאָטער און איהם פאָרגעלײגט, אַז זי איז גרײט אַװעקצושענקען איהר גאַנץ לעבען פאַר איהם, אויסצולײזען פון טויט. דער מהר"ם הערענדיג די װערטער פון זײן אײנציג געטרײע, קלוגע טאָכטער האָט ער געװײנט און איהר זעהר געדאַנקט.

באַלד האָט ער אײנגעלאַדען זײן פאַמיליע און גוטע פרײנד, געפראַװעט אַ סעודה פאַר אָרימע לײט און ער האָט געשטעלט אַ חופּה. דער רא"ש האָט חתונה געהאַט מיט שרה, אָבער ער האָט נישט ערלויבט נישט צו שפּילען נישט צו טאַנצען, נאָר אַ בלויזע חופּה געשטעלט.

פלוצלונג האָט דער מהר"ם געהערט אַז קעמפּא דער משומד האָט פערלאָזט די שטאָט רוטענבערג האָט ער זיך געפרײט. אין דערזעלבער צײט האָט דער רב זיך אינטערעסירט בײ אַלע יודישע קהלות זײ זאָלען שיקען די דערמאָהנטע סומע אָפּצואַרבעטען דאָס יודישע פאָלק. פיל קהלות האָבען געגעבען. װאָס זײ האָבען פערמאָגט. די פולע סומע האָט זיך אָבער נישט צונויפגעקליבען.

זעקס װאָכען זענען שױן אַדורך און די סומע איז נאָך נישט געװעזען. האָט ער געזאָגט צום רא"ש אַז ער איז געצװוּנגען צו פערלאָזען רוטענבערג און אַנטלויפען קײן ארץ־ישראל, זיך דאָרט בעזעצען.

דער רא"ש האָט מסכים געװעזען מיט איהם. אויך האָבען זײ בעשטימט צו פערלאָזען די שטאָט בעזונדער, מ'זאָל נישט בעמערקען אַז זײ אַנטלויפען, יעדער זאָל גײן אַ צװײטען װעג.

אויף אַ מסירה פון משומד קעמפּפּא האָט מען אויפ'ן װעג אַרעסטירט דעם מהר"ם מיט זײן שמש ר' משה. געבראַכט אין קײטען און איהם געפיהרט אין טורעם, דער פירשט איז געקומען און געפרעגט דעם מהר"ם פאַר װאָס ער איז אַנטלאָפען, האָט ער געענטפערט, װײל ער האָט נישט געהאַט די פולע סומע איז ער געװען געצװאונגען צו אַנטלויפען.

דער פירשט האָט, געקענט דעם מהר"ם אַלס חכם האָט ער זיך אויף איהם דערבאַרעמט און געהײסען אויפשליסען די קײטען.

דעם שמש ר' משה האָט מען אָבער בעפרײט און דאַן האָט ער זיך געגעבען אַ װאָרט אַז ער װעט זיך נוקם זײן אין זײן רבינ'ס שונא — קעמפּפּא.

ר' משה שמש האָט גענומען אַ גרױס מעסער אויסגעשאַרפט אויף בײדע זײטען אַזױ איז אַרויס איז אַלע גאַסען זוכען קעמפּאַן זײ האָבען זיך געטראָפען אין מיטען גאַס. איז ר' משה שמש צוגעלאָפען און אַרײנגעשטאָכען דאָס מעסער אין קעמפּפּס האַרץ און קעמפּא האָט אויסגעשטרעקט אַ שטעקען געשפּאָלטען ר' משב שמש דעם קאָפּ, בײדע זענען ערמאָרדעט געװאָרען אויפ'ן אָרט.

שפּעטער איז געזאַמעלט געװאָרען די סומע 20000 מאַרק, די װאָס האָבען נישט פריהער געװאָלט געבען, האָבען יעצט געגעבען. דער רא"ש איז אַװעק אין תפיסה דערצײלען דעם מהר"ם אַז ער װעט איהם אויסלײזען פאַר 20.000 מאַרק. האָט דער מהר"ם געזאָגט צום רא"ש: „איך דאַנק דיר זעהר, נאָר דו זאָלסט די 20,000 מאַרק צוטײלען אָרימעלײט, מיך זאָלסטו נישט אויסלײזען. אויב דו װעסט מיך אויסלײזען, װעט מען טאָג־טעגליך מאַכען בלבולים די פירשטען װעלען אויסנאַרען געלד בײ יודען, װעלען אײנזעצען די רבנים, אויב דו װעסט געבען די 20000 מאַרק װעל איך נישט אַרויס פון תפיסה. בעט נאָר דעם קײסער, ער זאָל מיר ערלויבען אַרײנצונעהמען ספרים און איך זאָל מעגען שרײבען חדושי תורה אין דער תפיסה.

דער רא"ש האָט אינטערװעניר בײם קײסער, דער קײסער האָט איהם אַלץ צוגעזאָגט, פון תפיסה האָט ער געענטפער'ט תשובות צו אַלע װאָס האָבען זיך צו איהם געװענדעט. ספרים האָט ער אויך דאָרט מחבר געװען.

דער מהר"ם איז געשטאָרבען אין תפיסה י"ט איר, ה' כ"ג, מ'האָט איהם נישט אַרויסגעגעבן פון דער תפיסה. דער פירשט האָט פערגעסען זײן קערפּער איז געלעגען אין דער תפיסה טויטערהײט, 14 יאָהר אַ רײכער מאַן פון פראַנקפורט אַלעקסאַנדער זיסקינד האָט זיך אינטערעסירט בײ דער רעגירונג אַ האַלב פערמעגען האָט ער געגעבען מ'זאָל אַרויסגעבען דעם טויטען קערפּער. דער קערפּער איז געװען פריש. אַלע יודען האָבען זיך פעראײניגט און מספיד געװען דעם מהר"ם מרוטנבורג. דער קערפּער איז געקומען צו קבורה אין װירמײז דער פילאַנטראָפּ ר' אַלעכסנדר זיסקינד האָט זיך געקויפט אַ קבר אין דער זײט פון מהר"ם'ס קבר.

„טען היצלער טא גאלאנטי כלאפּ!..."

װי אַזױ איך האָב מײן סטרוזש װאָיטשעך האַלבקע צוגערעדט ער זאָל שרײען: „פּרעטש ז'היטלערעם!..."

פון י. אַבערזשאַנעק

אויב מיר רעדען װעגען מײן סטרוזש װאָיטשעך האַלבקע, דאַרפט איהר קודם־כל װיסען זײן, אַז דאָס איז נישט עפּעס סתם אַזױ אַ סטרוזש פון די הײנטיגע, אויפגעקומענע סטרוזשעס — מײן סטרוזש, װאָיטשעך האַלבקע, איז אַ סטרוזש בן סטרוזש. די סטרוזשאָסטװע האָט ער איבערגענומען בירושה פון זײן פאָטער װאַלענטי האַלבקע, זײן פאָטער װאַלענטי האָט דעם [illegible] עם געירשנ'ט פון װאָיטשעכס זײדע. דער זײדע — פון עלטער־זײדע. דערפון קענט איהר שױן אַלײן זעהען, אַז מײן װאָיטשעכס יחוס ציהט זיך פון דור דורות סאַמע „שליאַכטע", און פונקט אַזױ װי דײנע אבות, האָט אויך מײן סטרוזש װאָיטשעך, זעהר ליב צו מאַכען אַ „שהכל" און דװקא אין אַ פראַסטען מיטװאָך (פון זונטאָג רעדט מען דאָך נישט!...).

און כטוב לב הדאָזאַרצע בסאַראָקובקע, ד. ה. אַז װאָיטשעך האָט מעהר אין קעפּעל, װי אין פלעשעל, איז אײנס פון די בײדע: אָדער ער צוטרײבערט די װאָיטשעכאָװע, אָדער... ער נעהמט רעדען װעגען פּאָליטיק...

און אַז מײן װאָיטשעך האַלבקע איז אַ פּאָליטיקער, איז דאָך אַ קלאָרע זאַך, ס'קומט דאָך איהם בירושה, זײן זײדע און עלטער־זײדע האָבען אויסגעקעהרט דאָס אומרײנע, און דאָס „גלעװעל" האָט ער דאָך טאַקע פון זײנע אבות געירשנ'ט. טאָ, װאָס איז דער חידוש, אַז װאָיטשעך האַלבקע איז אַ פּאָליטיקער און איז אַ שטענדיגער לעזער פון עליו השלום'דיגען לאָדזער „ראָזװאָי" און איצטיגען „פּראַנד", און לכבוד זונטאָג פונדעװעט ער זיך נאָך אַ „גאַזעטאַ װאַרשאַװסקאַ" אויך!..

נו, איז טאַקע װאָיטשעך, מײן סטרוזש, נישט קײן קלענערער פּאָליטיקער פון אַ סך אַנדערע ענדעקישע רעדעל־פיהרער און געװעזענע מיניסטאָרען... בפרט, װײזט ער אַרויס זײנע פּאָליטישע בקיאות, װען ס'האַנדעלט זיך װעגען „פּרעטש ז'זשידאַמי"!....

בעת די אַנטי־יודישע אונרוהען אויף די אוניװערזיטעטען, האָט אונזער װאָיטשעך האַלבקע געשײנט פון שמחה. אַלס צײכען פון סימפּאַטיע צו די „כלאָפּצעס", האָט ער זונטאָג אָנגעטון אַ גרינעם שניפּס (לכבוד'ן „גרינעם בענדעל"), און אַז מ'האָט איהם געפרעגט:

„פּאַניע, װאָיטשעכו", װאָס איז דאָס אַזױנס אַ סטודענט? האָט ער געענטפערט:

נאָ טאַקי כלאָפּאַק צאָ סע אוצי נאַ טים... נאָ יאַק טאָ טע באַזיװאַ?.. װאַרזשיטשאַ — אַ טאַק װאָלאַסניע װאַרזשיװיטשע!...

— נו, פּאַניע װאָיטשעכו, און װאָס לערנען זיך די „כלאָפּצעס" אין דעם װאַרזשיװעט?

— „נאָ, ביטש זשידוב"...

— „אי צאָ װיענצעי"!...

— אַ נאָ ניך װיענצעי"!...

װי איהר זעהט, איז אונזער װאָיטשעך האַלבקע אַ זעהר געבילדעטער פּאָליטיקער, אַ סימן, אַז ער װײסט, אַז די גאַנצע ענדעקישע תורה, בעשטעהט אין „ביטש זשידוב", און מעהר דאַרף מען נישט לערנען...

צוליב װאָס דערצעהל איך אײך איצט די גרױסקײט פון מײן סטרוזש? װאָס עפּעס אין מיטען דעריבען דערצעהלען װעגען מײן װאָיטשעך האַלבקעס גרױסען יחוס און װעגען זײן „פּאָליטישע ריפּקײט"? — איך דערצעהל עס אײך צוליב דעם לעצטען געשפּרעך, װאָס איך האָב הײנטיגע װאָך געהאַט מיט מײן בעזים־פּאָליטיקער װעגען היטלערן.

די הײנטיגע װאָך, מאָנטאָג, װען יודען האָבען אַלס פּראָטעסט געגען די היטלעריסטישע כוליגאַנעריע, פאַרנאַכט געשלאָסען די געשעפטען, איז אונזער װאָיטשעך געבליבען שטעהן מיט'ן בעזים אין דער האַנד:

— „צאָ האַ שװיבטאָ דויסעי"?

— „זשידושי פּראָטעסטאָיאָן" — האָב איך איהם געענטפערט.

— „אַהאַ, ראָזומיעם". האָט װאָיטשעך זיך אַ ציה־געטון פאַר אַ האַלבער װאָנסע — אידזע קאַטראַלא אָר טעי שװיזשבעי סקאַרבאָװעי"...

— אַז איך האָב איהם געגעבען צו פערשטעהען, אַז דאָס פּראָטעסטירען יודען געגען היטלערן, האָט ער אַװעקגעשטעלט דעם בעזים און פערװיכערענדיג אַ מאַכאָרקע, זאָגט ער צו מיר:

— „אַליע, פּראָסע פּאַנא, פּסעצע טען היצלער יעסט גאַלאַנטי כלאָפּ"!..

— מיט װאָס איז ער עס בײ דיר װאָיטשעכו, אַזאַ גאַלאַנטער כלאָפּ?

— „יאַ באָ און טױ יעסט ז'באַגיך סטודענטוב"?

— פון װאַנען דרינגסטו דאָס, אַז היטלער איז אַ סטודענט?

— „יאָ באָ און טױ ביע זידוב. און יעסט כװאַבּ אַליע פּאָזאַנדני גאָסץ — ניעך זיע טען היצלער צאָ ביע זידוב"!...

אַז איך האָב געזעהען, װי מײן װאָיטשעך האַלבקע שטראַהלט פון שמחה, װי די װאָנסעס זײנע װערען נאָך שטײפער, װען ער רעדט װעגען דעם היצלער, װאָס שלאָגט יודען, בעהם איך איהם אַװעק אין אַ זײט, און רוים איהם אײן אויפ'ן אויער:

— „פּאַניע װאָיטשעכו, אַ יאַק בענדזשיע ז' קאַרטאָשעם?"

„אַ נאָ װ'פּאָזונדקו, זאַמיאַטאַלעם, װיטשישטשע לעם גאָ נאַ גליאַנץ, טעלקאָ זע פּיאָנטקאָװי יעסצע אָר פּאַנאַ ניע דאָסטאַלעם" — האָט װאָיטשעך גוטמוטיג געענטפערט.

האָב איך דאָך געזעהען, אַז מײן בעזים פערשטעהט נישט, מכוח װאָס עס האַנדעלט זיך; איך רעד װעגען דאַנציגער קאָרידאָר, און ער מײנט מײן קאָרידאָר, װאָס ער האָט „זאַמיאַטעט" און „װױטשישטשעט" פּאַרװאָס ער מאַהנט זיך בײ מיר „פּיאָנטקאָװע" האָב איך מײן װאָיטשעכ'ן „זאַפּראָשעם" צו מיר אין דער װאוינונג, האָב איהם געגעבען זײן „פּיאָנטקאָװע" און דערבײ מכבד געװען מיט אַ גלעזעלע יי"ש און בײנ־לבינו האָב איך איהם געגעבען צו פערשטעהן, אַז היטלער װיל בײ אונז צונעהמען דעם דאַנציגער קאָרידאָר, אַז דער זעלבער היטלער, דער „גאַלאַנטי כלאָפּ" האָט אַ כריפּקע אויף פּאָמערען.

— „צאָ"? האָט זיך איב'ם בעזים אָנגעצינדען די „יוכע" — „דאָ כאָלערי טשענשקעי, פּאָ מאָרדזשע מו דאַם טענאַ היצלעראַ אַ ניע פּאָמאָזע — כאָקוסטרענטני סװאָבּ!"...

געזעהען, אַז איך בין שױן מיט מײן װאָיטשעך אויף אַ װעג, אַז ער האַלט נישט בײם אָפּגעבען היטלערן דעם קאָרידאָר, זאָג איך צו איהם: פּאַניע װאָיטשעכו, דו האָסט דאָך נאָר װאָס געזאָגט אַז היטלער איז אַ גאַלאַנטי כלאָפּ?

— „נאָ טאַקי" —האָט דער בעזים־פּאָליטיקער זיך װידער אַ ציה־געטון פאַר דער װאָנסע — „טאָ יאָ פּסעצעס מיסלאַלעם כאַמטעגאָ היצלעראַ צאָ ביע זידאָװ" — „טאַמטען היצלער טאָ גאַליאַנטי כלאָפּ !...."

— קרויטקאָ װאָס דו ביזט! דאָס איז דאָך אײנער און דערזעלבער היטלער — אַזױ האָב איך איהם אַרײנגעהאַקערט — איצט שלאָגט ער יודען, און דערנאָך װעט ער זיך נעהמען צום קאָריטאַרש — פערשטאַנען ?...

װאָיטשעך האָט זיך אַ קראַץ־געטון אין דער גזשיװע, און פערביסען מיט נאָך אַ גלעזעל. און נאָך אַ קורצען ישוב הדעת האָט װאָיטשעך בעשלאָסען :

— „זידזי מאַיאָן ראַציאָ, טסעבאַ פּראָטעסטאָװאָן — פּרעץ ז'היצלערעם!"...

אַראָפּגעהענדיג אין דער גאַס און זעהענדיג קרענצלעך יודען, װאָס האָבען געשלאָסען געשעפטען, האָט זיך װאָיטשעך אַרײנגעריסען אין דערמיט און גענומען שרײען:

פּרעץ ז'היצלערעם! „זידזי מאַיאָן ראַציאָ — פּרעץ ז' װוסטרענטנעם סװאָבּעם! ניעך זיע פּיאָנטקאָװאָ !...

אָט אַזױ איז מיר געלונגען אָפּצורײסען היטלער'ס אַ פערבינדעטען און צוזאַמען מיט יודען צו שרײען:

נידער מיט היטלער'ן !...

א יתום

פון א ציקל

פון יוסף אַקרוטני

1.

...אויב מ'זאָל שמאי שטיינערן, דעם צוועלף יאָריקן מענטש, פרעגן, צי ער האָט געהאַט א טאַטען, א מאַמע, וועט ער שטוי־נען. ער וועט אַרויסשטאַרטשען א פּאָר גרויסע גראָע אויגן, אויס־ציען די ליפּן און אַרויסלאָזן אַ שאַרפן פייף, וואָס דאַרף הייסן: „איך לאַך פון אייך“; ער וועט אַרויסווייזן דרייסטקייט, כמעט חוצפה, און קיין וואָרט נישט ענטפערן.

זיין רעדעוודיקסטער ענטפער אויף אַלעם איז, אָדער א ווילדער פייף, אָדער אַ דורכדרינגלעכער בליק פון זיינע גראָע אויגן, וואָס קוקן ווי א דערוואַקסענער: סטאַטנע, קלוג, אָבער נישט באַטראַכט.

מוז זיין, אַז דאָס יינגל קאָן נישט טראַכטן. ווערדליג זיין פירן זיך, איז ער בלויז אימפּעט, ס'פּראַלט פון אים אומגע־צוימטע ווילדקייט, און אַלץ וואָס ער טוט, טוט ער אומגעקלערט. אָט געלאָפן, אָט געשפּרונגען, אָט געהונגערט, אָט דורכגעווייקט געוואָרן פון א כליאַפּע רעגן און אָט געקריגן קלעפּ, אַקוראַט ווי נישט אים, שמאי'ן, דעם צוועלף־יאָריקן מענש, וואָלט דאָס אָנגעגאַנגען. נישט מיט אים קענטיג, איז עס געשעו.

אפשר פריער, ווען ער איז געווען יינגער, האָט ער גע־וויינט. ס'האָבען אים ווי־געטון די קלעפּ, וואָס מ'האָט אים נישט געקאַרגט אין גאַס; ס'האָט אים צוזאַמענגעקראַמפּט דער הונגער, וואָס ער האָט געהונגערט גאַנצע טעג נאָכאַנאַנד, און ער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער זאָל טון דערצו — האָט ער מסתמא געוויינט.

א קליין טונקל שטיבל אויפ'ן פערטן שטאָק איז ביי זיי געווען. דאָס איז שוין לאַנג, לאַנג צוריק. קויטיק איז געווען אין דעם שטיבל, פול שפּינוועבס אין די ווינקלען און אַ גע־כאָרכל — יאַ, דער מאַמעס כאָרכלען! — האָט זיך געטראָגן אונטערן סופיט.

פּאַסקודנע זענען די מענטשן, זיי רייצן זיך מיט אים: האָסט געהאַט אַ מאַמע, האָסט אַ טאַטע? ווי האָט מע דיך געפונען?...

שלעכט זענען די מענטשן, אַ מורא פאַר זיי! אָקאָרשט שטייט נאָך פאַר שמאי'ן, ווי אין נעפּל, נישט צו דערגרייכן, זי — זיין מאַמע! ריכטיק, אַ מאַמע האָט ער געהאַט. זי האָט געניים שערצלעך און קליידלעך פאַר אַ סוחר. זי האָט געהוסט, געזעגט מיט'ן האַרץ און גענייט אויף דער מאַשין. די מאַמע לעבט שוין אודאי נישט, און אפשר לעבט זי יאָ. ווען האָט ער צופרעגן? ער געדענקט זי גוט; אַ שוואַרצלעך פּנים האָט זי געהאַט, אַ בלאַסע איז זי געווען און האָר קורצע, געקרויזטע, און די הענט בלאָע, מיט אָדערלעך, און שטענדיק האָט זי געכאָרכלט און געשפּיגן. א טאַטען? ער ווייסט נישט; מסתמא האָט ער געהאַט אַ טאַטען, אַלע מענטשן האָבן געהאַט טאַטעס, נאָר ער דערמאָנט זיך נישט. ווען האָט ער צו פרעגן? אַנ־דערע האָבן פּעטערס, מומעס, זיידעס באָבעס. ער האָט נישט קיינעם, אַז די מאַמע איז אַוועק — אַ, שוין אַזוי לאַנג אַוועק! ער געדענקט דאָס קוים — איז ער געבליבן אַליין אין דעם קויטיקן שטיבל, נאָנט צו די העכסטע טרעפּ און פרעמדע מענטשן זענען געזעסן נעבן אים. דאַכט זיך: זיי האָבן גע־וויינט. ער, שמאי, האָט נישט געוויינט. נאַראָנים וויינען. צו וואָס וויינען, אַז מ'האָט פאַר קיינעם נישט קיין מורא? נאָר די מענטשן זענען שלעכטע, זיי ווילן אים מאַכן וויינען, דערציילן אים טרויעריקע מעשיות, מוסרן אים, קלעמען איין דעם האַלז, ווי א היצל די הינט אויף דער פּעטליע, — נאָר ער וועט קיין איין טרער נישט לאָזן. גלייכער אַ פייף צו טון, און פאַרטיק!

„וואָס ווילט עך, לאָזט מיך גיין!“ — רייסט ער זיך כמעט אַרויס פון צווישן זייערע גוטס־טוער, די דערבאַרעמדיקע, וועלכע ווילן פון אים מאַכן א לייט. „איך וויל גאָרנישט, כ'וויל אוועקגיין פון דאַנען“.

ער האָט עפּעס נישט ליב די מענטשן, די שלעכטע און די, וואָס זענען דערבאַרעמדיק. ער קאָן נישט מוחל זיין זייער קרעכצן איבער אים. דאָס אויסדערציילן פאַר אַלעמען: „אַ יתום נעבעך, אַ קאַלעק אַליין, אַזא וויסטער וואָרעם“... און די מעשיות, אַז דער טאַטע איז געשטאָרבן, ווען ער איז אַלט געווען א יאָר און די מאַמע האָט זיך מיט אים אָפּגעפּייניקט אין צרות ביז מיט פיר יאָר צוריק.

„לאָזט מיך גיין, וואָס ווילט עך!“ — רייסט זיך שמאי שטיינער, דער צוועלפיאָריקער מענטש פון דעם קרעכצעניש אַרויס. און ער האָט זיך פון די גוטע לייט אַרויסגעריסן ווי א יינגער שאַקאַל, מיט געבריל, מיט לייכטע, שוועבנדיקע האָפּסן־טריט, מיט א שטאָלענעם בליק און אויסגעשפּיצטן גהער. ער איז געלאָפן ווי פון פינסטערער, פרעמדער נאַכט אין ווייטן טאָג אריין.

„אַז די מוטער זיינע איז, פאַר קיין יידיש קינד געדאַכט, געשטאָרבן — אַכצט נאָך אין שמאיס אויערן די שכנימס קלאַג־געשיכטע — איז דאָס טרויעריגע יתומל געבליבן אין שטוב ווי אין אַ קבר פול שמאַטעס און לאַכעס, אָן אַ ביסן אין מויל אריין און דער באַלעבאָס האָט געמאָנט דירה־געלט. און אַז ס'איז נישט געווען, נישט פאַרן יונגעלע אויף אַ זעמל און נישט אויף אַ לעפל וואַרעמס און דעם ווירט איז נישט געווען צו געבן קיין פרוטה, „האָט מע“ פאַרקויפט דאָס שענקל מיט'ן בענקל (וואָס אַלץ איז, אין זינד געדעדט, אינגאַנצן ווערט געווען!), אָפּגעגעבן דעם באַלעבאָס די דירה און ס'יתומל אויסגעהאַלטן ביי זיך. ס'הייסט נישט ס'אומזעריקע האָט ער געגעסן, נאָר פון דעם ירושה־געלט משטיינס־געזאָגט, האָט מע אים אויס־געהאַלטן“ — —

דער מענטש שמאי שטיינער מיט ביידע הענט אין די טאַשן פון די קורצע יינגלשע הויזן און וועליסאָפּעד־היטל איבער די קלוגע, גראָע אויגן אריבער. קאָן זיך עד־היום דאָס נישט שענקן: געווען אַזויפיל טעג אין עמיצנס א שטוב, געלאָזט זיך באַקרעכצן און געשוויגן. ער האָט אָבער גוט געטון. וואָס ער האָט אַ פייף געגעבן און געגאַנגען!' וואוהין געגאַנגען איז נישט קיין חילוק. אבי נישט צווישן די זיפצנדיקע און רחמנות־דיקע. ליבערשט צו זיין אין פעלד, אויפ'ן וועג, אין גראָזיקן ראָוו און אין וואַלד (ס'איז פונקט געווען זומער, די היץ אַ שטאַרקע און די פליגן האָבן געביסן ווי די בייזע רוחות). איי־דער צו זיצן צווישן קלאָגערס. איז געגאַנגען, געגאַנגען און אָנגעקומען אין אַן אָרט פון פרעמד־אויסזעענדיקע הייזער, פרעמדע מענטשן, אויסטערלישע פרעמדע גאַסן, וואָס זעען גאָרנישט אויס ווי גאַסן, און אַלץ אַרום איז אַזוי שטיל, אַז מ'קאָן אויסגיין אין אַזאַ שטילקייט. א מערכה די קונצנמאַכערס, וואָס האָבן זיך דאָרט אַרומגעדרייט מיט קאַטערינקע, פייקל, הילצערנע פלאַשן, פייער־סטענגעס און פאַרביקע הויזעלעך אויסגעגאָסן אויף גרויסע מיידלעך און אויף קליינע קינדער מיט לאָקן אין קאַרק אריין. די קונצנמאַכערס האָבן אַביסל פריילעך געמאַכט אין דעם אומעטיקן אָרט, און מחמת צופרידנקייט מיט זיי, האָבן די שווייגנדיקע מענטשן זיי געגעבן געלט. שמאי'ן זענען געפעלן געוואָרן די לוסטיקע לייט, ער האָט זיך איינ־ציקווייז צוגערוקט צו די קליינע שפּרינגערס און קאָזשעלעק־מאַכערס מיט די לאָקן אין האַלז אריין, מיט זיי צוערשט זיך שווייגנדיק דורכגעקוקט און דערנאָך גערעדט צו זיי. געזאָגט, אַז ער, שמאי שטיינער, וואָלט זיך אויך גערן געלערנט ביי די קונצנמאַכערס. אַז די גרויסע מיט די פייקלעך און קאַטערינקעס האָבן דאָס דערהערט פון די קליינע שפּרינגערלעך, האָט איי־נער צוגערופן צו זיך שמאי'ן מיטן וועליסאָפּעד־היטל איבער די גראָע אויגן, אים א ווילדע אָנגעקוקט שווייגנדיק א קניפּ־דיקער (ער איז געווען אַזאַ גרויסער, ווי א בוים, מיט א שוואַרץ, מאַט פּנים און לאַנגע דאַרע פיס) און אים געגעבן א קניפּ אין בעקל אריין. א נישט געריכטער פון דעם אומגעריכטן קבלת־פּנים. האָט שמאי אויפגעהויבן זיין הענטל און א שטאַרקן קניפּ געטון אין אַנגעבויגענעם, גרויסן קונצנמאַכערס ברוינער באַק אריין.

א פּנים, ער האָט אויסגענומען ביי די קונצנמאַכערס.

— ביסט א ווילער יאַט! אז דו ווילסט, וועט מע דיך מיטנעמען. מאָרגן וועלן מיר לאָזן לאַוויטש אונטנאַרומעט...

דאַמאָלס האָט שמאי שטיינער זיך דערוויסט, אַז דאָס אָרט מיט די פרעמדע מענטשן און פרעמדן מאַרק, איז א שטאָט, וואָס הייסט לאָוויטש.

צומאָרגנס — שוין אין אַן אַנדער פרעמדער שטאָט, איז ער א גאַנצן טאָג מיטגעגאַנגען איבער די הייף, ווי די קונצנ־מאַכערס האָבן געצויגן פייער־צונגען פון האַלז אַרויס, אריינ־געשטאָכן מעסערס אין דער ברוסט אריין און קיין בלוט איז נישט גערונען, געקראָכן מיט נאַקעטע פלייצע אויף צעבראָכענעם, שאַרף גלאָז, געשפּרונגען מיט הענט, פיס און קאָפּ צווישן היי־זער און מענטשן מיט א קעסל־פּויק און טאַצן און געמאַכט קאָ־זשעלקעס און געהאָפּסלט, אַז די קונצנמאַכערס האָבן געגעסן זעמל מיט ווורשט און געטרונקען לימאָנאַד, האָבן זיי אויך געגעבן דערפון שמאי'ן, זיי זענען געווען גוטע מענטשן, די קונצנמאַכערס, און זיי האָבן אים שוין געגעבן צוטראָגן הילצערנע פלעשער אין אַ טאָרבע. פאַרנאַכט האָבן זיי אים מיט־גענומען אין אַ קרעטשמע אריין, ווידער אָפּגעגעסן, געזונגען שמאי'ן איז דאָס שטאַרק געפעלן געוואָרן) און דעם צווייטן טאָג געלערנט מאַכן קאָזשעלקעס, ברעכן זיך, און שטיין לייכט און פעסט אויף די קעפּ פון צוויי קונצנמאַכערס.

— געדענק, דאָס הייסט א פּיראַמידע. — האָבן זיי אים געלערנט די חכמה פון קונצנמאַכעריי און געהייסן אים דערנאָך א סך מאָל איבערחזרן דעם זעלביקן „נומער“.

און אַז שמאי איז מיטגעגאַנגען מיט דער פריילעכער חברה, האָט מען איהם אויסגעלערנט די גאַנצע קלוגשאַפט פון דעם, וואָס די קונצנמאַכערס רופן „אַקראָבאַטיק“, „שוואַרץ־קינסטלעריי“. ער האָט שוין געקענט געבראַכענע קונצן פונקט ווי אַלע אַנדערע; מ'האָט אים אויסגעלערנט ליגן מיט דער נאַקעטער פלייצע אויף צעפּיצלט גלאָז, עלטערע קונצנמאַכערס זענען אַרומגעגאַנגען אויף זיין שמאָלער, קליינער ברוסט. אים, שמאי שטיינערן דעם קונצנמאַכער, האָט עס נישט ווי־געטון, כאָטש ס'האָט געשטאָכן (קיין בלוט האָט מען שוין נישט געזען; בלוט איז גערונען פון פלייצע אין אָנהויב, ווען מ'האָט אים געלערנט „לייִדן פאַר קונצנמאַכעריי“, ווי די גרויסע האָבן געזאָגט), און ער האָט געהאַט דערפאָלג.

(ווייטער קומענדיקן פרייטאָג).

קרייץ־שמערצן און „העקסענשוס“

(מעדיצינישע שמועסן)

פון ד״ר יעקב האַנדזשער

ביי אַ יעדען שמערץ אין רוקען, אין די פּליי־צעס, אָדער גאָר אין דער היטערער האַלז־געגענד, קומען די פּאַציענטען מיט דער דיאַגנאָזע קרייץ־שמערצען אָדער העקסענשוס, ספּעציעל דער העקסענ־שוס „כאַפּט“ זיינע אָרעמע קרבנות ביי אַ יעדער גע־לעגענהייט.

קודם כל: וואָס זענען דאָס קרייץ־שמערצען?

דער קרייץ־שמערץ איז בלויז אַ סימפּטאָם. אַ סימן ביי כלערליי קראַנקהייטען, אָבער נישט קיין קראַנקהייט גופא. ביי אָט די אַלע מיני קראַנק־הייטען, וואָס האָבען מיט זיך קיין שום שייכות נישט מוז מען טיילמאָלס אָנווענדען זעהר שווערע און קאָמפּליצירטע מעטאָדען, בכדי די שמערצען גענוי־ריג צו ערקלערען און זייער צוזאַמענהאַנג מיט דער קראַנקהייט גענוי צו באַלייכטען.

נישט תמיד איז, די זאַך אַזוי איינפאַך. ביי פרויען קאָנען די שמערצען בלייבען יאָהרענלאַנג, כאָטש די ליידענדע מאַכען דורך אַלע מעגליכע און אומגעליכע קוראַציעס, דינען אַלע עבודה־זרות, געהען דורך אַלע שבעה מדורי גיהנום, מייסטענס קומט עס דערפון, וואָס די פרויען ווערען אומגעדול־דיג, בלייבען נישט לאַנג ביי איין באַהאַנדלונג, פער־לאָזען זייער אַרצט, אויב די קוראַציע ברענגט נישט תיכף די ערוואַרטעטע רפואות דאַרוך ווערט עס אומעגליך דעם קראַנקען גרינדליך צו באַבאַכטען, זיין קראַנק־הייט אויפצוקלערען און אויך צו היילען.

די קרייץ־שמערצען ביי פרויען מוזען האָבען אַ זעהר גענויע און קאָנטענישליכע באַבאַכטונג פאַר אַ דערפאַהרענעם אַרצט. עס קומען דאָ אין ערשטער ריהה אין באַטראַכט לאַגע־פעראַנדערונגען פון דער געבער־מוטער, איהר „קניקונג“ זענקונג, אָדער פער־בויגונג, עס קאָנען אויך זיין ענטצינדליכע פּראָצע־צעסען אין דעם אייער־שטאָק, און אין דעם געוועב, וואָס גרענצט זיך אין קליינעם בעקען אַרום דער־געבער־מוטער. די שייד פון דער פרוי קאָן זיין צעריסען אָדער פערלעצט דורך אַ געבורט, מיט שפּע־טערען אַרויספאַלען פון דער בלאָז, אָדער דער פאַר־דערער שייד־וואַנד.

קיין אין פרויען־לייזען ביי וועלכען עס זאָלען נישט אויפטרעטען קיין קרייץ־שמערצען; ביי מאַנכע פון זיי איז דאָס דער הויפּט־סימן.

זעהר אָפט געפינט דער אַרצט ביי דער פרוי, אַז איהרע אַלע געשלעכטס־אָרגאַנען זענען פול־שטענדיג געזונד און דאָך טרעט אויף ביי לענגערען שטעהען אָדער געהען, דער קרייץ־שמערץ. מיר האָ־בען זיך מיט דער צייט אָבגעגעוואָהנט אין דער מעדיצין צו בענוצען מיט דעם וואָרט „נערוועזע שמער־צען“, ווען מיר האָבען פאַר זיי נישט קיין ממשות־דיגע, אַנאַטאָמישע גרונדלאַגע. וואָס ווייטער עס דערגרייכט אונזער דערקענטניש פון קראַנקהייטען מיט זייערע פערוויקעלטע סיבות און סימנים. וואָס טיפער מיר קאָנען, אַ דאַנק מיטלען און וויסען, אַר־ריינדרינגען אין די סודותדיגע דרכים פון דער מחלה, דאָס זעלטענער בענוצען מיר דאָס, פריי־הער אַזוי פּאָפּולערע וואָרט „נערוועז“.

אַזוי ווייסען מיר היינט, אַז ביי מאַלע און הויכע פרויען קומט פאָר, אַפילו פאַמיליער, אַ קראַנקהייט, וואָס בעשטעהט אין דעם, וואָס די גע־דערים, דער מאָגען און אַ טייל פון די בויך־אָרגאַ־נען „פאַלען אַראָפּ“ ווייל די בענדער אויף וועלכע די דערמאַנטע אברים זענען אויפגעהאַנגען, ווערען שלאַף, לאָקערער, לאָזען באַך אין זייער שפּאַנונג און דערפילען נישט זייער אויפגאַבע. נישט תמיד איז דאָס לייכט באַכצווייזען און דאָך אין דאָס דער קוואַל פון אָפטע, שטאַרקע און לאַנג דויערנדיגע קרייץ־שמערצען, אַזעלכע מענשען טאָרען נישט אַ סך טריבקען, ווייל ביי זיי ליגט די פליסיגקייט לאַנג אין מאָגען און אין די געדערים און פערהינדערט דאָס אויפנעהמען פון שפּייז. אַ וויבער־היינגער־באַלאַג האָט פאַר אַזעלכע פרויען געפונען אַ מיטעל, וואָס הויבט די אַראָפּגעפאַלענע אַ־גאַנען, ציהט צו־זאַמען דעם גאַנצען בעקען און בעפרייט די לידענ־דע פון זייערע שמערצען.

אַ זעהר אָפטע סיבה פון קרייץ־שמערצען זענען רעוומאַטישע פערענדערונגען פון פערשידענער אַרט, וואָס בעפאַלען די קנאָכען פון דעם בעקען, די ווירבעלזייל און די מוסקולען פון דעם גוף. מיט הילף פון רענטגען קאָן מען היינט זעהר גענוי און בולט דערקענען אַלע פערענדערונגען אין די ביינער און וויסען צי עס האַנדעלט זיך ווענען טובערקולאָזע צערשטערונגען פון דעם קנאָכען, אַ קראַנקהייט, וועלכע מוז לאַנג בעהאַנדעלט ווערען מיט גיפּס, און ליגען א. אַז. וו.

דאָס לאַנגע שטעהען ביי פערשידענע בערו־פען, קאָן צאַשט תמיד לייכט פערטראָגען ווערען פון צאַרטע פרויען, אָדער שוואַכליכע מענער. אַפילו ווען זייערע קנאָכען זענען געזונד. ספּעציעל די הויז־אַרבייט, מיט דעם פּילען אַרומלויפען און שטענ־דיגען שטעהען בעלאַסטעט שטאַרק דעם בעקען פון דער פרוי. זי מוז זיך דערפאַר בעמיהען ווען באַר מעגליך, צו זיצען ביי מאַנכע הויז־אַרבייטען.

דער אישיאַס, די ענטצינדונג פון דעם זיץ־נערוו, מאַכט אָפט שטאַרקע שמערצען, ווען די קראַנקהייט איז בולט און דייטליך איז נישט שווער צו געפינען דעם צוזאַמענהאַנג אָבער אין מאַנכע פאַלען איז די ענטצינדונג כראָניש, שלייכענד און דייטליך בעפאַלט בלויז אַ טייל פון דעם זיץ־נערוו, אַרויסצוגעפינען דעם צוזאַמענהאַנג צווישען אַזאַ מין אישיאַס און קרייץ — שמערצען איז שווער. אַ יעדער שטאַרקער שריט, אַ שפּרונג, בעגן פון לאַסט, זיך אָנבויגען, שפּרינגען פון אַ טראַמוואַי, איז בעגלייט פון שטאַרקע שמערצען, דעם „העקסענשוס“, נאָך אָפּרוהען זיך, אַ איינרייבען, צולעגען וואַרעמע קאָמפּרעסען, געהט עס פאָריבער, נאַטירליך איז דאָס נישט דאָס ריכטיגע היילען, ווייל ביי דער נעכסטער געלעגענהייט טרעטען ווידער אויף דיזעלבע סמנים.

נירען־שטיינער אָדער נירען־זאַמד פיהרען צו שטאַרקע קרייץ־שמערצען, וועלכע ציהען זיך אָפט ביז אין די בלאָז.

מעדירען, פיסטלען, געשווירען און אַנדערע קראַנקהייטען פון דעם דיק־דאַרם פיהרען צו קרייץ־שמערצען.

די ערשטע וויכטיגע פראַגע איז די דיאַגנאָז, עס האָט נישט קיין שום זין צו „היילען“ קרייץ־שמער־צען מיט אַספּירין, טערמאָפאָר, און איינרייבונגען. דאָס גיט זיך עווענטועל ביים העקסענשוס איין, צוויי טעג דערלויבט: עס איז פאַר דעם אַרצט אַ סך לייכטער זיך אויסצוקלערען אין די פערוויקעלטע געגנד פון דער קראַנקהייט, ווען מען וועט איהם גענוי איבער פאַרמירען וואָס פאַר אַ בערוף מען האָט, וואָס פאַר אַ קראַנקהייטען מען האָט ביז היינט מיטגעמאַכט, אין און ווי אַזוי די שמערצען טרעטען אויף ביים ליגען צי ביים שטעהען. מען מוז מאַכען אַ רענטגען דיאַ־ין, שטוהל, די בלאָז און דער דאַרם און ביי דער פרוי. די געשלעכטס־אָרגאַנען מוזען אונטערזוכט ווע־רען. מען טאָר נישט אונגעדולדיג ווערען ווען און אונ־טערזוכען און היילען געדויערט אַביסעל לענגער, עס פערלאַנגט עס די אַרט פון דער קראַנקהייט.

כ'וויל נאָך בעמערקען, אַז מען זאָל די קרייץ־שמערצען נישט בעהמען צו לייכט, ווייל זיי טרעטען אַזוי אַלטעגליך אויף. מען דאַרף זיי אויך נישט בעטראַכטען פאַר אונהיילבאַר ווען זייער היילען דויערען לענגער. וואָס עס לאָזט זיך שווער בע־האַנדלען מוז ענערגישער, לענגער, מיט מעהר אויס־דויער בעהאַנדעלט ווערען.

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

אונזער טייכעל שפילט

— .1 —

זומער האט זיך אונזער טייכעל געקייקעלט פויל און לאנגזאם, שטיל און גלאט, אז מ'האט קוים געהערט זיין מורמלען. אנהויב פריהלינג אבער האט דאס קליינע, שטילע פוילע טייכעל בעקומען גרויסע חוצפה, און געמאכט מוראדיגע שטיק. די גאנצע שורה הייזלעך אויפ'ן ברעג האט מיט אימה און מיט ציטערניש געקוקט אויף זיין ווילדען שפיל, בישט איינמאל האט געטראפען אז אומגעריכט האט ער זיך איבגעריסען ... אין די שטיבלעך, אונטערגעשווענקט איבערעגט ... בען די טישען, בעטען, בענקלעך, איבערגעקעהרט אלץ קאפויער, און אנגעמאכט א גאנצען חורבן.

ווי באר די זון האט אנגעהויבען א באק צו־טון, און ריטשקעלעך האבען אנגעהויבען צו לויפען פון אלע זייטען אין דעם שטילען טייך אריין, האבען מיר קליינע חברה געהיט דעם טייך און געהאט שוין אונזערע סמנים ווי צו וויסען צי ער הייבט זיך און אויף וויפיל ער קומט צו.

און דער טייך האט זיך געהויבען און געהויבען. פריהער האבען מיר איהם געקענט מעסטען מיט אונזערע שטעקעלעך, דערנאך האבען מיר שוין געמוזט האבען א גרעסערע מאס—מיר האבען געמוזט אויסרייסען די שטעקענס פון די בוימער, אין א טאג ארום האבען מיר שוין געמוזט אנקומען צום שטעקען פון דער פאמפע; נאך ווייטער האבען מיר שוין מעסטען גארנישט געקאנט: דער טייך איז געווען אזוי בריז און צארענדיג, אז מען האט צו איהם נישט געקאנט צוטרעטען.

— .2 —

דער גאנצער ברעג פון ביידע זייטען איז געווען פערטרונקען, די כוואליעס מיט די קריעס האבען זיך שוין געטראגען האַרט אונטערן בריק מיט אן אימהדיגען געפילדער; דער גאנצער בריק האט זיך געטרייסעלט און געקרעכצט, ווי עס פלעגט נאר אנפאהרען א קריע, פלעגט עס מיט א ווילדען ברום און קנאק זיך צעברעכען און שטיקערווייז דורכשפארען צווישען די פאליעס.

די שכנים פון די אונטערשטע הייזער ביים ברעג האבען קוים געוויזען צו כאפען די ביטיגסטע זאכען און אוועקפיהרען אויף א פוהר צו זייערע קרובים אדער פריינד אין די העכערע טיילען פון שטאט. דער ברעג און די גאנצע גאס איז געווען פערטרונקען.

דריי־פיער טעג האט געדויערט דאס שפילען פון דעם טייך. אויפ'ן פינפטען טאג, אז מיר, קינדער, זענען גאנץ פריה ארויס אויפ'ן ברעג, האבען מיר בעמערקט שוין א שטיק ברעג פריי פון וואסער, אויפ'ן ברעג זענען געלעגען אנגעווארפען קלעצער, העלצער און שפענער, וואס דער טייך האט אזוי אין איילעניש געלאזען, אנטלויפענדיג פון ברעג. די ערד איז געווען שטארק דורכגעווייקט, ערטערווייז, זענען געשטאנען לוושעס, יעדער שעה איז דאס וואסער אלץ ווייטער אפגעלאפען. די שכנים האבען זיך צוריק געקליבען אין זייערע הייזלעך. דער עולם האט די געהאלפען.

דער טייך איז, וואס ווייטער, געווארען אלץ רוהיגער און פערשלאפענער.

ש. הורוויץ.

ז. ווייבפער

א שפיל אין גראמען

שפילען קינדער זיך אין גראמען
ליא־עמען זיי: — קאמען! ימ'ען!
אויגלעך, בעקלעך, שייגע, פלאצע
און זיי האבען טויזענט טעמ'ען.

ביכעל, שיכעל, עס א קיכעל,
וויש די נאז אפ מיט'ן טיכעל
מיידעל, אידעל מיט'ן קליידעל
דרייט זיך, דרייט זיך, ווי א דריידעל.

אינגעל, ציגעל, מעסער־קלינגעל
קוליעס אום זיך, ווי א רינגעל
מערער, שערער, קוימענקעהרער,
גראמען דאך זיך מיט א לעהרער.

ווייזט דער לעהרער אויפ'ן טאפעל,
גראמט די חברה איהם מיט קנאפעל,
ווייכע קנאפעל אויף די שיכלעך
קינדער טראגען זיך מיט ביכלעך

לאכט דער לעהרער מילד און מילדער
און ער ווייזט זיי אויף די בילדער

ווערען קינדער ווילד און ווילדער
און זיי מאכען א געפילדער.

קריכען איבער בענק און טישען
הערטער געהמען זיך צעמישען
קנאפעל, ימ'ען אלץ צוזאמען
און נישטא שוין מעהר קיין גראמען.

בעט דער לעהרער: קינדער שטילער,
ליא־עמע זיי: שטילער, וויל ער!
זאגט דער לעהרער שוין מיט רוגז:
אז מען טומעלט, וואס זשע טויג עס?

זעהען קינדער: שטילקייט וויל ער
שרייען זיי שוין: שטילער! שטילער!
ביז מען זעצט זיך שטיל אנידער
און מען בעהמט זיך גראמען ווידער

קינדער־ווידער, שיינע לידער
אלע מענשען זענען ברידער
שמייכעלט פריינטלעך שוין דער לעהרער
און מען גראמט אלץ מעהר און מעהרער.

ש. לעווינסאן

פלאטינום, וואג און מאס

— .1 —

איך וויל אייך, קינדער, דערציילען, צו וואס מען נוצט פלאטינום.

וועגען פלאטינום האט איינער געזאגט, אז „דאס איז דער נאבעלסטער מעטאל. עס איז אזוי זעלטען צו געפינען ווי דימענטען, און נוצליכער ווי אייזען".

אויב איהר ווייסט נאך נישט וועגען די וויכטיגע נוצען פון אייזען, קאן איך אייך דערווייל פערזיכערען, אז אייזען איז וויכטיגער און נוצליכער ווי האלץ מיט שטיינער צוזאמענגענומען, פערטראכט זיך נאר אויף א מינוט וועגען דעם וואס מען מאכט פון האלץ, וועט איהר גלייך זעהן דאס מעבעל אין הויז און שול, טירען, פענסטער, וועגנס און נאך א סך זאכען. מיט שטיינער ברוקירט מען גאסען, מען בויט געביידען, מע מאכט פון זיי מאנומענטען און מען נוצט מאל־שטיינער אויף צו מאלען ווייץ, האבער און אנדערע זאכען.

אלזא, נאכאמאל, אייזען ברענגט נאך מעהר נוצען ווי האלץ מיט שטיינער, און אייזען איז יעצט אזוי נוצלעך, ווייל מען קאן דאס דערהיצען, צוזאמענשמעלצען מיט נאך וויכטיגע מעטאלען און מאכען דערפון טייערע שטאל. דערצו דארף מען נוצען אזעלכענע שמעלץ־אייזענס, וואס מען קאן פינקטליך אפמעסטען די היץ. מיט אן אינסטרומענט וואס איז טיילווייז געמאכט פון פלאטינום, ווייל פלאטינום איז דאס איינציגע מעטאל, וואס קאן זיך האלטען גאנץ אין אזא היץ און נישט ווערען צעשמאלצען, אט אזוי האבען מיר בעסערע נוצען פון אייזען, מיט דער הילף פון פלאטינום.

ריינע פלאטינום איז דער ווייכסטער מעטאל, און דאך איז עס דער שטארקסטער צווישען מעטאל. דערצו קאן מען מאכען, אז פלאטינום זאל ווערען דער הארטעסטער מעטאל. מען דארף נאר דאס צוזשמעלצען מיט א קליינעם טייל פון אירידיאום. (דאס איז א מעטאל וואס איז נאך זעלטענער ווי פלאטינום, און איז טאקע איינער פון זעקס מעטאלען פון דער פלאטינום־גרופע).

(ווייטער קומט).

ווער קאן מאכען?

פון פיש א שיף,
און פון שטאל א שטאל;
פון א דיל, א ליד,
און פון א שאל א שאל?

פון רעש א שער,
און פון מאן א מאן;
פון זארג א גראז,
און פון א פאן א פאן?

פון לייב א לייב,
און פון תם א מת;
פון א שטאט א שטאט,
און פון א סערפ א פרעס?

פון שאט א טאש,
און פון ליים א מייל;
פון טראט א טארט,
און פון לייב א בייל?

שלמה שניידער.

דער לייב און דער פוקס

א לייב, איז אלט געווארען און שוין נישט געקאנט כאפען קיין חיות, איז ער געפאלען אויף א שפיצעל: אריין אין א הייל, זיך געלייגט און געמאכט זיך פאר קראנק, האבען חיות אנגעהויבען צו קומען איהם געזעהען ווערען. און ער פלעגט אויפעסען אלע חיות, וואס זענען נאר צו איהם אריין. דער פוקס איז אויך געקומען, אבער ער האט פערשטאנען די מעשה און איז געבליבען שטיין ביים אריינגאנג אין הייל.

„נו, לייב, וואס מאכסטו? פרעגט ער.

זאגט דער לייב: „שלעכט; אבער פארוואס גייסטו נישט אריין?

און דער פוקס ענטפערט איהם אפ: „איך גיי נישט אריין, ווייל די שפורען ווייזען מיר, אז אריינגעגאנגען זענען פערהאן א שיער, און קיין ארויסגאנגען איז נישט צו זעהן".

דער הירש און דער ווייגארטען

א הירש האט זיך בעהאלטען פון די יעגער אין א ווייגארטען. ווען די יעגער זענען שוין פערבייגעגאנגען האט ער גענומען ארומרייסען די טרויבען־בלעטער.

די יעגער האבען בעמערקט אז די בלעטער בעוועגען זיך, איז זיי איינגעפאלען: „אפשר געפינט זיך די חיה צווישען די בלעטער". — זיי האבען אויסגעשאסען און פערוואונדעט דעם הירש.

אין דער לעצטער מינוט האט דער הירש אליין צו זיך געזאגט: „א מצווה אויף מיר. איך האב נישט בעדארפט עסען די בלעטער, וואס האבען מיך פריהער געראטעוועט."

קוקעריקו

קו־קע־רי־קו רי.
העגדעלע גיט א פליה,
עס שטעלט זיך אויף א וואנט
און קרייעט באכאנאנד.
צום אויפגיין פון דער זון,
און קוועלט אליין דערפון,
קו־קע־רי־קו רי.
עס איז שוין איבערפריה!

מ. ד. גיטער.

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן פון יודישען פאמיליען־לעבען

(13

— איך בין גארנישט געהאלפען דערפון וואס איהר גיט מיר רעכט, אז איך בין גערעכט ווייס איך אליין, איצט זאגט מיר, וואס טראכט איהר איצט צו טון

— אלץ וואס איהר וועט הייסען,

— איך האב נישט קיין שום נייע פאדערונגען, איך פערלאנג נאר, אז איהר זאלט האלטען דאס וואס איהר האט צוגעזאגט און דערפאר געגומען גוט בעצאהלט

די לעצטע ווערטער פון דער באראנין האט מארעק געשניטען ווי מיט מעסערס.

— פערשטעהט זיך, האט ער זיך געטראכט, אז איך האב אבגעטון איין געמיינהייט נאך דער אנדערער, צוערשט האב איך אזוי שרעקליך ברוטאל בעהאנדעלט מרימען, בעת זי האט פאר מיר ענטפלעקט איהר סוד, איך בין דעמאלס אוועק פון איהר ווי א יונגעל און דאן האב איך מיינע געפיהלען צו מרימען פערקויפט פאר געלד, פאר א סומע פאפירען־געלד וואס איך האב בעקומען פון דער באראנין.

דאס האט מארעק שרעקליך וועה געטון, ער האט שרעקליך חרטה געהאט אויף זיין לייכטזיניגען שריט, אבער קיין וועג אויף צוריק איז מעהר נישט געווען

מרים וועלכע איז די גאנצע צייט אנוועזענד געווען ביי דעם געשפרעך צווישען מארעק און דער באראנין האט זיך בשום אופן נישט געקענט אריענטירען וועגען וואס עס האנדעלט זיך. זי האט אבער פערשטאנען, אז ס'איז אן ערנסטער ענין, זי האט נישט געהאט קיין דרייסטקייט זיך איבערצופרעגען און געווארט ביז דאס וועט זיך אליין אויפקלערען

— איהר זענט גערעכט, האט מארעק ענדליך דעצידירט געזאגט, אויפהויבענדיג שטאלץ דעם קאפ, איך האב זיך פערקויפט צו אייך פאר געלד און מוז זיין אייער קנעכט, דאס איז געווען מיט מיין הסכמה און איך האב נישט מעהר צו דעם קיין שום טענות, איך געה און וועל אויספיהרען אלץ וואס איך האב אייך צוגעזאגט, שאדט נישט, האט מארעק געזאגט מיט א שמייכעל, מרים קען שוין איצט וויסען וועגען וואס ס'האנדעלט זיך, זי געזונד מרים און זי וויסען, אז איך האב מיינע געפיהלען מיין ליבע צו דיר פערקויפט דער דאזיגער באבעלער דאמע פארגעלד, פאר א גאנצער קופע פאפירענע באנקנאטען, פאר דעם דאזיגען געלד האב איך צוגעזאגט זיך מיט דיר מעהר קיינמאל נישט צו זעהען און דיך ווי אמשנעלסטען צו פערגעסען. אמת איז, אז ס'האט מיך קיינער נישט געצוואונגען

אז איך זאל דעם דאזיגען פארשלאג אננעהמען, איך האב דאס געטון פון מיין אייגענעם ווילען און די דאמע האט איצט פולשטענדיג רעכט, אויב זי פערלאנגט, אז איך זאל מיין הבטחה ערפילען. איך טו עס אויך, אבער פאר'ן אוועקגעהען, איידער מיר וועלען זיך געזעגענען שוין אויף אייביג, וואלט איך געוואלט הערען דיין מיינונג וועגען דעם אלעם, שאזיט נישט אויב דו וועסט מיך זידלען, אויב דו וועסט מיך האלטען פאר דעם גרעסטען אויסוואורף אונטער דער זון — דאס אלץ קענסט דו טון, אבער א ווארט פון דיר וויל איך דאך הערען, כאטש איין טרייסט־ווארט.

פאר מרימען איז דאס אלץ געקומען אזוי אומגעריכט, אז זי האט באמת אין איצטיגען מאמענט נישט געוואוסט וואס צו ענטפערען, זי האט בכלל נישט געוואוסט, ווי אזוי זי זאל רעאגירען אויף דעם אלעם, און מרים האט ווייטער געהאלטען, אז דאס שוויגען וועט זיין דאס בעסטע מיטעל, הגם איהר האט דאס אלץ זעהר שטארק וועה געטון, הגם זי איז בעהערשט געווארען פון א שטארק רחמנות־געפיהל צו מארעקן, וועלכער האט געמוזט שטארק לײדען, עטליכע שווערע מינוטען האט מארעק געווארט אויף א ווארט פון מרימען און וועלכער האט זיך נישט געקענט דערווארטען איז ער אהן געזעגענען זיך ארויס פון צימער.

ער האט געהאט א מיש־מאש אין קאפ, אלע גלידער זענען איהם געווען שווער ווי בלײ, פאר די אויגען האט איהם געשווינדעלט, אזוי האט ער זיך אפילו נישט געפיהלט דעמאלס ווען ער איז ארעסטירט געווארען בעשולדיגט אין בענעהען אן עקעלהאפטען שווינדעליכען מארד

— וואס זאל ער איצט טון, זיין פערגאנגענהייט האט איהם אנגעהויבען צו פלאגען, זיין אלמע טאטע־מאמע זענען איהם געשטאנען פאר די אויגען,

דער אלטער ר' חיים וועלכער איז געוויס שוין געזעסען שבעה נאך זיין איינציגען זוהן, איצט האט ער דעם טאטען געזעהען ווי לעבעדיג, ווי ער שטעהט פאר איהם, שאקעלט מיט'ן קאפ און זאגט

— דו מרדכילע, מיין שטאלץ און האפנונג, דו האסט פערלאזען דיין פאלק און דיין גאט, דיין טאטען און דיין מאמען און אלע דיינע קרובים. דו האסט אונז געבראכט צו חרפה און שפאט און זיך אליין צום אונטערגאנג, איצט איז געקומען דער סוף, איצט דארפסט דו אליין זעהען, אז דו זאלסט ווייטער געהערען צו די געשטארבענע אזוי ווי מיר האבען דיך ביז איצט געהאלטען

מארעק האט געוואלט פערטאגען פון זיך די אלע געשפענסטער, די אלע פינסטערע געדאנקען, אבער זיי האבען נישט אפגעטרעטען

— אמת, האט ער ענדליך געזאגט, אריינקומענדיג צו זיך אין צימער, איך דארף געהערען צו די געשטארבענע, מיין לעבען האט מעהר קיין שום זין נישט, נישט פאר מיר און נישט פאר אנדערע, ווען איך האב זיך אמאל געוואלט יודמען דער וויסענשאפט, האט דאס איצט אויך קיין שום זין נישט, ווייל איך בין נישט פעהיג דערצו, איך בין נאר א דורכשניטליכקייט אבער נישט קיין גרויסקייט, מיין ליבע האב איך פערלוירען און צוזאמען דערמיט אלע זיסע און גוטע האפנונגען אויף דער צוקונפט, מיינע געמיינהייטען פון די לעצטע צייט, האבען איבערפולט די מאס, און דעריבער באר איין אויסוועג, דער וועג צו די געשטארבענע, דארט איז מיין ארט, צווישען די לעבעדיגע האב איך מעהר גארנישט וואס צו זוכען.

מארעק האט זיך פערטראכט, ער האט זיך גערייבען דעם שטערן, אזוי ווי ער וואלט זיך געוואלט דערמאהנען עפעס א זעהר וויכטיגע זאך.

(פארזעצונג קומט)

פּיניעלע מזיק
גייט קיין ארץ-ישראל

אַז עס האָבן מיר טאַקיש געמאַכט אַ באַנקעט, זענט עס גאָר טאַקע יאַטען און אַ געזונד זאָל קומען אין ענקערע ביינער אַריין.

הערט, וואָס איך עט ענק זאָגען, מאַיע טאַיערע ליבע יאַטען: איך גיי דאָך קיין ריצרועל (געמיינט: ארץ-ישראל) באָר פאַר ענקערצוועגן, טאָ זאָלט עך דאָ נישט פאַר———דושען די „נותן קאַריטאָפּליאַנקע". אָף מאַן אָרט עט זאַן דער וויצעק פּרעזוס זרח פּאַריכקאָפּ פון שמאָלען געסעל. עך זאָלן עם האָרכען, פּונקט אַזוי ווי מיך, פּיניעלע מזיק.

יאָ, פאַרוואָס מיר, יאַטען, האָבען זיך נישט בעטייליגט אין טאָניס צעבער (געמיינט: ועגות צבור)? מיר, קליינע יאַטען זעמער אויסגעהאַלטען: מיר פאַסטען נישט. מיר שפּילען זיך נישט מיט פּראָטעסטען. מיר פּערקיפּיען אַזאַ פּענטאַק מיט די שוואַרצע וואָנסעלעך און פאַרטיג!...

צי איך גיי צו פּיס קיין ריצרועל? וואָס דען, זוי די, די גרויסע יאַטען — אויף באַהנען, אויף שיפען? ←קיין ריצרועל מוז מען גיין פּיעשאָטע, אויף די אייגענע גאַלער'ס מוז מען ראַנגלען — אַט אַזוי וויל איך, פּיניעלע מזיק טון!

יאָ, איך האָב גאָר פעגעס ע' :צי'זאָלן ענק נעמען צו אַ 'פסח-אַקציע פאַר ביקובעדע פענטאַקעס, ווי אַזוי דאָס צו זאָרגעניזירען, על איך ענק שראַבען פון וועג.

אָן מיר און זאָן מיר געזונד — איך גיי קיין ריצרועל!

—:א:—

פון היטלער-לאַנד
ספּ. טעלעגר. צום „קונדס"

בערלין, (נישט חלילה פון יט"א). אויף דער פרידריך-שטר. זענען בעוואָפענטע היטלעריסטען בעפאַלען אַ ייד און איהם געשלאָגען ביז בלוט.

אויף דער פראַגע: פאַרוואָס זיי שלאָגען איהם, האָבען זיי געענטפערט: איהר זעהט דאָך, אַז ער איז רויט...

מינכען, (ספּעציעל). אַ היטלעריסט האָט מערדעריש צעשלאָגען אַ סאָציאַליסט, און דערנאָך איהם געגאָסען עסיג אין מויל אַריין. דערביי האָט דער היטלעריסט געשריגען צום צעשלאָגענעם סאָציאַליסט:

— די פערפלוכטע, פאַרוואָס מאַכסטו אַזאַ זויערע מינע?...

מ'זאָגט, אַז

אונזער רעגירונג האָט באמת אַ גוט הארץ — זי בעהמט צו ט'לעצטע העמד און גיט דעראַפאַר רעספּאַרמען..

יאַפּאַן האָט פערלויען דעם באָדען אין דער פעלקער-ליגע און געווינט איהם צוריק אין כינע.

דער דעפּוטאַט און דער 100-דאָלאַר-שטיק
מיט וואָס זענען זיי ביידע גלייך?

וועגען אַ געוויסען לאַנדזער דעפּוטאַט זאָגט מען, אַז ער איז געגליכען צו אַ 100 דאָלאַר-שטיק.

— מיט וואָס?

— ביידע ווען מ'האָט זיי, זענען זיי נישטאָ אין דער היים...

דער וועג צום גן-עדן
דער פּראָווינצער רב און דאָס לאָדזער יונגעל

אויפ'ן אַלטען מאַרק גערעט אַ פּראָווינצער רבי'ל צו צו אַ יונגעל און פרעגט איהם וואו מ'געהט אין דער אַלט-שטעטישער שוהל אַריין.

— אָטאָ דאָ נישט ווייט דורך דער וואָלבאָרסקא גאַס — האָט דאָס יונגעל געענטפערט.

— אַז דו ביזט יאָ אַזאַ גוט יונגעלע, האָט דאָס רבי'ל געזאָגט צום יונגעל, אַז דו וועסט קומען צו מיר, וועל איך דיר ווייזען דעם וועג צום גן-עדן.

— כ'גלויב נישט, האָט דאָס יונגעל געענטפערט — אַז דער רבי ווייסט נישט דעם וועג צו דער אַלטשטעטישער שוהל, וועט איהר ווייסן דעם וועג צום גן-עדן?...

זעליג יודענע און רבקה קאַזאַק
אַ זיווג פון שמיי דריי בראשית

נאָך אָוועַנדברויט האָבען ביידע: זעליג יודענע מיט זיין ווייבעל רבקה קאַזאַק זיך אַוועקגעזעצט לייענען אַ צייטונג און זי אַ ביכעל.

— וואָס לייענסטו רבקה? האָט זעליג געפרעגט.

— אַן אינטערעסאַנט ביכעל: „מענער האָבען ליב בלאָנדינקעס" — אַלץ דאָ אין ביכעל קומט פאָר פּונקט ווי ביי אונז.

— וואָס הייסט? דו ביזט דען אַ בלאָנדינקע? — האָט זיך זעליג געוואונדערט.

— און דו ביזט דען אַ מאַנספּערשוין — האָט רבקה קאַזאַק איהם געענטפערט.

אַ גערעכטע טענה
פון אַן אָנגעקלאָגטע אין געריכט

ריכטער: איהר זענט אָנגעקלאָגט אַז איהר האָט געפעלשט אַ פאַלשען וועקסעל.

אָנגעקלאָגטער: אויב איך האָב געפעלשט אַ פאַלשען וועקסעל, טאָ וואָס איז ס'געוואַלד אַזוי?

צווישען רייכע קינדער

דו ווייסט, מענדעלע, מיין טאַטעשי האָט אַזוי פיל געלד, אַז ער איז גאָר נישט אימשטאַנד אויסצוגעבען.

און מיין טאַטעשי האָט אַזוי פיל געלד, אַז אפילו די מאַמעשי איז נישט אימשטאַנד עס אויסצוגעבען.

ווער—עז זיי „אידם" דערייאַגען?

פּרוּזעס: 'אַז איך גיב אויף דער מקוה, קען איך מיר נישט דערלויבען אויף אייערע „נאַרישקייטען".

דער קונדס

● הומאָר
● סאַטירע

● צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 78 — פרייטאַג, דעם 31 מערץ 1933

היטלערס מלאך-המות...

יוד אין רעדאַקציע:
(צום רעדאַקטאָר):
פאַניע פאָלקסבלאַט,
פאָלגט מיך, שיקט זי
צו היטלערן — זי וועט
איהם שוין פאַרטיג
מאַכען!...

פּאָליטיק פוז וואַד

באָיקאָט.

געהערט אַ מעשה! גאָר אַ נייע ריכטונג אין דער פּאָליטיק -- באָיקאָט.

דייטשלאַנד באָיקאָטירט, מיר־ביִשט, און מיר באָיקאָטירן אוי, דייטשלאַנד, דייטשלאַנד. צו וואָס האָט דאָס געטויגט, צו וואָס פּערטשעפּעסטו יודען? האָסט אַזעלכע גרויסע קלאָפּאָטען אויף דיין קאָפּ, טוקסט אַוועק פון אַלע גרויסע זאָרגען און וואַרפסט זיך אויף יודעלעך!?

דיפּלאָמאַטיע איז פערהילט אין סודות, ווי שטייגער איז, טאַ, וואָס מעהר טוד ליגט אין דעם דיפּלאָמאַטישען גאַנג צו פייניגען יודען?

קליינע פּאָליטיקער זאָגען, אַז די דייטשען זענען גאָר בעאיינפלוסט געוואָרען פון ציוניסטען. צוהעבריג אַז די דייטשע יודעלעך האָבען נישט קיין חשק צו בויען ארץ־ישראל טרייבט מען זיי צו דעם מיטס געוואַלד.

אַזוי זאָגען גרויסע פּאָליטיקער.

דאַרף מען דאָך אָבער אויך הערען, וואָס זאָגען וועגען דעם גרויסע פּאָליטיקער. באָר וואו זוך זיי? גרויסע פּאָליטיקער, וואו זענען זיי?

היטלער שרייט אויף די ציין

ושימניצקי וועט איהם די ציין געבען אין דער האַנד אַריין

מחמת דעם, וואָס היטלער לייקענט שטיין און ביין, און שרייט כסדר אויף די ציין, דערוהאוסט זיך דער „קונדס" אַז דער בעקאַנטער היגער דענטיסט שימניצקי פון פּאָלודניאָוואַ 6, האָט בעשלאָסען היטלערן צו רייסען די ציין בחנם — יעדען טאָג איין צאָק־צאָהן..

הער, דייטשלאַנד!

וואָס מ'רעדט שוין אין די דיפּלאָמאַטישע קאַבינעטען

מאַקדאָנאַלד, האָט לעצטענס בעזוכט דעם פּראַנצויזישען אויסערן־מיניסטער, צווישען בידע דיפּלאָמאַטען איז פאָרגעקומען אַזאַ געשפּרעך וועגען דער היטלעריאַדע:

מאַקדאָנאַלד: אויב היטלער וועט זיך נישט בערוהיגען קענען מיר מיט דייטשלאַנד אַנהייבען אַזאַ געשעפט, ווי יענץ אין יאָהר 1914.

פראַנצ. אויסערן־מיניסטער: אויסגעשלאָגען!

מאַקדאָנאַלד: וואָס איז, פראַנקרייך האָט מורא?

פראַנצ. אויסערן־מיניסטער: חס וחלילה! ווי מ'זעהט איז דער דייטש אַזאַ שלעכטער צאָהלער, אַז ס'לוינט נישט מיט איהם זיך אַריינצולאָזען אין קיין שום מלחמה־געשעפטען...

יודען שמועסען

וועגען היטלערן

— היטלער מוז האָבען אַ שטאַרקען קאָפּ.

— ווידיינו?

— ער וויל מיט'ן קאָפּ צוברעכען די איראָפּעאישע מויער.

— נו?

— נו, נו, אָדער ער וועט צעברעכען די מויער, אָדער ער וועט זיך שפּאַלטען דעם קאָפּ.

— ווער האָט די לענגסטע פיס אין איראָפּע?

— היטלער.

— ווי אַזוי?

— הגם ער זיצט אין בערלין, האָט מען ביי אים רוים מורא איהם אַנצוטרעטען אויפ'ן אָטשיסק...

וואָס גרויסע מענשען זאָגען

און וואָס דער „קונדס" זאָגט

דער מיניסטאָרען־ראַט האָט אַרויסגעגעבען אַן אויפרוף צו די סוחרים, זיי זאָלען אונטערשטיצען די פּויערים.

איצט דאַרף נאָך דער מיניסטאָרען־ראַט אַרויסלאָזען אַן אויפרוף צו די פּויערים, זיי זאָלען שטיצען די סוחרים, און ס'וועט זיין אַ סוף צום קריזיס.

פּראָפעסאָר קשיוואַנאָווסקי זאָגט בביאות, אַז אין יאָהר 1950 וועט אין פּוילען נישט זיין קיין איין אַרבייטסלאָזער.

ס'פערשטעהט זיך! וועלכער אַרבייטסלאָזער וועט אויסהאַלטען ביז'ן יאָהר 1950?

הובער און רוזוועלט

— וואָס איז דער חילוק פון הובערן ביז רוזוועלטן?

— דער חילוק איז דער, וואָס הובער טראָגט אַ שטייפען הוט, און רוזוועלט אַ ווייכען...

א באַר־עזענע פרוי

דערצעהלט פון אַ יודען, וואָס קען זיך קיין עצה נישט געבען

פון ב. קאַרובער

צורעדט זיך פאַר מיר אַ יוד:

...מען זאָגט, אַז צרות האָבען נישט קיין סוף. איז דאָס אמת ווי גאָלד.

בעהמט, למשל, מיך:

איך בין ערשט 40 יאָהר אַלט און איך האָב שוין געהאַט דריי פרויען.

די ערשטע האָט געהייסען מירעל, די צווייטע האָט מען גערופען זשעניע און די דריטע — פראַניע.

אַלע דריי זענען געווען בלאָנדע און הויכע און מאָגערע. דאָס איז ביי מיר אַזאַ שוואַכקייט. איך גלייך בלאָנדע און הויכע, וואָס קומט מיר דערפאַר?

די ערשטע, מירעל, איז געווען אַנ'אמת'ע אַ בלאָנדע, נישט קיין געמאַכטע; אָבער די אַנדערע צוויי זשעניע און פראַניע זענען שוין געווען געמאַכטע בלאָנדינקעס. זיי האָבען זיך אַזוי לאַנג געוואַשען זייערע טונקעלע האָר מיט אַזעלכע שאַרפע שטאָפען, ביז זיי זענען געוואָרען בלאָנד — גאָלד־בלאָנד.

די ערשטע צוויי זענען געווען נישקשה'דיגע פרויה'ס, האָבען געקענט קאָכען און באַקען און האַלטען ריין דאָס הויז און נישט געווען קיין אויסגעגעריבענס: אָבער די דריטע איז געווען אַ פוילע, האָט נישט געוואָלט גאָרנישט טון אין הויז. טאָמער האָב איך איהר געזאָגט, אַז ס'געפעלט מיר נישט,

האָט זי מיך געהייסען אַריינעהמען אַ דינסט.

— ביי מיינע ערשטע צוויי מענער האָב איך אויך געהאַט דינסטען — האָט זי מיר געלאָזט וויסען — וויל איך איצט ביים דריטען אויך האָבען אַ דינסט.

האָב איך אויסגעפונען, אַז זי האָט שוין געהאַט צוויי מענער. מיר האָט זי געזאָגט, אַז זי האָט בלויז געהאַט איינעם און דער איינער איז געשטאָרבען אין „קאָכאַנובקע"...

גיב איהר אַ דינסט וועט זי האַלטען ריין דאָס הויז; גיב איהר אַ דינסט, וועט זי קאָכען פאַר מיר, און באַקען פאַר מיר, גיב איהר אַ דינסט.

האָב איך איהר געענטפערט:

— ווען איך האָב אַ דינסט אין הויז, דאַרף איך דיך נישט האָבען.

דער סוף איז געווען, אַז מיר האָבען זיך אַרומגעריסען ווי צוויי קעץ אין איין זאַק, געמאַכט סקאַנדאַלען, זיך געריסען פאַר די האָר, ביז מיר האָבען זיך צושיידט.

יאָ, כ'האָב איך פערגעסען צו זאָגען, אַז קיין קינדער האָב איך מיט קיין איין פרוי נישט געהאַט.

איצטער בין איך ווידער אַ פרייער מענש, און איך געה שוין ווידער אַרום מיט אַ פרוי.

אָבער איך בין נישט זיכער, אויב איך וועל מיט איהר חתונה האָבען.

ערשטענס, איז זי אַ ברונעטע; נישט נאָך מיין געשמאַק; צווייטענס, איז זי נישט קיין הויכע, נאָר אַ פעטע און אַ נידעריגע; דריטענס, איז זי אַ ליטוואַטשקע, רעדטמיט'ן „סין". זי קען זיך פערגינען אַ זאָג צו טון: „סימכע דער סוסטער איז געסאָסען געוואָרען ביסט ווייט פון סול".

אָט אַזאַ „לאָסען" לייגט זי אַוועק. און איך, אַ גאַליציאַנער, קען עס נישט פערטראָגען.

נאָר דעם „לאָסען" איהרס וואָלט שוין נישט אויסגעמאַכט, זאָל זיין מיט'ן „סין"; נאָר דאָס, וואָס זי איז אַ בעלעזענע — אָט דאָס טויג אין דר'ערד!

מיר געהען אָפט שפּאַצירען. מיר געהען און רעדען וועגען אַלערליי זאַכען, אָבער זי קומט אַלע מאָל אַרויס מיט אַ בעריהמטע, אַז זי איז שטאַרק בעלעזען; נאָר זי לעזט. זי לעזט די ראָמאַנען אין אַלע יודישע צייטונגען; נישטאָ קיין איין ראָמאַן, וואָס זי האָט נישט געלעזען; זי קען אַלע העלדען פון ר. איזראַעלס ראָמאַן „משפחה אין פלאַמען", וואָס דרוקט זיך אין „נייעם פאָלקסבלאַט".

אַחוץ די נעמען ווייסט זי זייערע ליבעס, אינטריגעס, ליידענשאַפטען, העלדישקייטען, כאַראַקטערס, זי רעדט וועגען די דאָזיגע העלדען ווי מען רעדט וועגען קרובים אָדער באַהענטע פריינד.

און אַזוי ווי איך בין נישט קיין בעלעזענער, האַלט זי מיך פאַר זעהר אַ פּראָסטען מענשען.

פאַרוואָס־זשע וויל זי מיט מיר חתונה האָבען? נישט ווייל זי ליבט מיך, נישט ווייל איך בין אַ שעהנער, אַ געבילדעטער, אַ קלוגער, נאָר ווייל איך מאַך אַ לעבען. איך האָב אַ שטעלע, וואָס טראָגט מיר איין 100 זל. אַ וואָך.

אָט די 100 זל. אַ וואָך געפעלען איהר; דאָס איז דער מאַנגעל וואָס ציהט זי צו מיר.

זי זאָגט עס מיר גאַנץ אָפען, זי שעהמט זיך נישט פאַר מיר. זי איז נישט קיין שעמעוודיגע.

און איהר מאַנגעל איז -- וואָס זי איז בעלעזען; וואָס זי האָט אַריינגעזאָפּט אין זיך אַ סך ראָמאַנען.

און אַ חוץ ראָמאַנען, זאָגט זי, לעזט זי אויך אַלע נייעס אין די צייטונגען, און כדי מיר צו ווייזען, אַז זי בלאָפט נישט, אַז זי לעזט טאַקע, דערצעהלט זי מיר נעכטען, אַז זי האָט געלייענט, אַז דער גרויסער זינגער, דזשאַן מעקאָרמיק, האָט אונטערגעשריבען אַ קאָנטראַקט אין האָליוואָאָד, וואו ער קריגט 50 טויזענד דאָלאַר אַ חודש. און אפשר אַ וואָך; זי האָט שוין פערגעסען.

און זי בעהמט באַלד פערגלייכען מיינע פערדינסטען צו מעקאָרמיקס און זי צושמייכעלט זיך מיט אַ מאָרנעם שמייכעל, ווי זי וואָלט זאָגען: צוויי מענער ביי ליטען, איינער פערדינט 50 טויזענד דאָלאַר אַ וואָך, און איינער 100 זל. אַ וואָך.

און זי קוקט אויף מיר אַזוי כיטרע, אַזוי שאַרף, אַז איך פיהל ווי יעדער קוק וואָלט געווען אַ נייער חלף פון אַ יונגען שוחט...

און אַז זי ווערט פאַרטיג מיט דזשאַן מעקאָרמיקס פערדינסטען, דערצעהלט זי מיר, אַז אַן אַרבייטער, וואָס אַרבייט אין אַ פאַבריק פאַר 20 זל. אַ וואָך, האָט מיט עטליכע טעג צוריק בעקומען אַ ירושה פון זיינער אַ שוועסטער פון צרגענטינע, 4 מיליאָן דאָלאַר. אָט מיט אַזאַ אַרבייטער איז גוט חתונה צו האָבען; עס לוינט זיך.

אַז מען האָט חתונה פאַר אַזאַ מאַן, איז מען פערזאָרגט מיט אַ שעהן לעבען, מיט שעהנע קליידער, דינסטען, צירונג, כבוד; אָבער, אַז מען פערבינדט זיך מיט אַן אַרמאַן, נאָך דערצו אַ פּראָסטען, נישט קיין בעלעזענעם, איז מען אויף צרות.

אַז נישט, דערצעהלט זי מיר אַ נייעס וועגען אַ שעהנע טענצערקע וואָס האָט געוואונען פאַר 20 מינוט טאַנצען צוויי טויזענד דאָלאַר, ווייל זי האָט געטאַנצט אנגאַנצען נאַקעט. און ווער האָט איהר געגעבען די צוויי טויזענד דאָלאַר? — צולאַכע מאַנסבילען, שאַרלאַטאַנעס, מענשען וואָס לעזען נישט; מענשען וואָס לעזען וועלען נישט אַרויסוואַרפען צוויי טויזענד דאָלאַר צו זעהן צוואַנציג מינוט צייט אַ נאַקעטע מיידעל, אַ ביליגע טענצערין.

און זי בעווייזט מיר ווי 2 מאָל 2 איז 4, אַז אַזאַ טענצערקע איז ווייט פון צו זיין אַ רביצין.

הכלל, ווען איך געה אַרויס מיט איהר אויפ'ן שפּאַציר, דערגעהט זי מיר די טעג מיט די נעמען, מיט איהר בעלעזענקייט. און זי רעכענט מיר אויס אַלע העלדען און העלדינעס פון די ראָמאַנען און די שרייבער פון די ראָמאַנען. מיט איינעם האָט זי אַפילו געהאַט דאָס גרויסע גליק זיך צו בעקענען; דאָס איז געווען אין זאַקאָפּאַנע מיט צוויי יאָהר צוריק.

ווייס איך נישט וואָס צו טון: צי זאָל איך חתונה האָבען מיט אָט דער ליטוואַטשקע, וואָס רעדט מיט'ן „סין", אָדער זאָל איך איהר הייסען פערדרייען אַ קאָפּ אַנ'אַנדער גאַליציאַנער?

איך האָב דעם יודען געענטפערט:

— מיין עצה איז, אַז אַזוי ווי ביי איך האַלטען זיך נישט לאַנג קיין פרויען, מעגט איהר מיט דער אויך חתונה האָבען. וואָס וועט איך אַרען, אַז איהר וועט האָבען אויף עטליכע חדשים אַ פרוי, אַ בעלעזענע?...

דער היסטאָרישער פּראָטעסט־טאָג אין לאָדז

אויפגעכאַפּט און פערנאָטירט פון „קונדס"־רעפּאָרטער

די היסטאָרישע בעדייטונג פון פּראָטעסט־טאָג

דער פּראָטעסט־טאָג אין לאָדז וועט בעצייכענט ווערען אַלס אַ גרויסע היסטאָרישע געשעהעניש, מחמת דאָס איז געווען אַן אַקציע, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטייליגט: ציוניסטען און רעוויזיאָניסטען, גערער און אַלעקסאַנדערער, פאָלקיסטען און אַסימילאַטאָרען, האַנדווערקער פון פּאָלודניאָווע 4 און זשעלאָזנאַ 10 — אַלע האָבען מסכים געווען, אַז היטלער דאַרף איינעהמען אַ מיתה משונה — דאָס איז אַ געשעהעניש, וואָס וועט פערשריבען ווערען אַלס גרויס היסטאָרישע געשעהעניש אין דער געשיכטע פון אונזער לאָדזער געוועלכאַליכען געמיטעכץ.

ס'זאָל איהם אין צעהנטעל מקוים ווערען

אויף דער אַלט־שטאָט נעבען דער אַלטשטעטישער שוהל שטעהען יודען און שמועסען וועגען די באַנדיטישע היטלעריסטען און וועגען די מפּלה וואָס זיי וועלען האָבען. צום סוף זאָגט איין יוד:

— ס'זאָל איהם כאָטש, היטלערן מיט זיין חבריא, אין צעהנטעל מקויים ווערען, וואָס יודען פון דער גאַנצער וועלט האָבען איהם דעם היינטיגען טאָג אָנגעוואונשען...

— און מיר, זאָגט אַ צווייטער יוד, מיר וואָס מיר שטעהען דאָ, זאָלען דאָס פּראַיבערייגען ביז פּסח, וויפיל ס'איז ווערט דאָס עסען, וואָס יודען אין דער גאַנצער וועלט האָבען היינט, צוליב'ן תענית־צבור, נישט געגעסען.

היינט געלט?

צו אַ סוחר אויף דער נאָוואָמיעיסקאַ קומט אַריין אַ פאַבריקאַנט מאָהנען אַ חוב.

— היינט געלד? איהר ווייסט נישט, אַז היינט טוען אַלע יודען פּראָטעסטירען?!...

אַ זעלטענער פאַל

ווי מ'טיילט מיט האָט דער פּראָטעסט־טאָג זעהר שטאַרק געווירקט אויף דעם בעקאַנטען היגען מלחמה־גביר ל־ק. יודען האָבען אַליין געהערט, ווי ער האָט מאָנטאָג פאַרנאַכט געגעבען... אַ קרעכץ..

נאָר ווי ס'האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזען האָט מען איהם גראָד צו וויסען געטון, אַז ס'איז געקומען זיינער אַ נאָהענטער אָרימער קרוב פון כמעלניק נאָך שטיצע....

נקמה אינם דייטש

מ'גיט אויך איבער אַז איינער אַ געוויסער לאָדזער גביר האָט אין דעם פּראָטעסט־טאָג בקמה'ה גענומען אינ'ם דייטש:

דער ג. הויזבעזיצער צייטש, וועלכער האָט אָנפאַנג קריג פערקויפט זיין גרויסע קאַמעניצע פאַר דייטשע „גמינע" (מאַרק בלעיז), האָט דעם פערגאַנגענעם מאָנטאָג אַלס פּראָטעסט געגען דייטש — פערבראָכען דאָס פעקעל, וואָס איז נאָך ביז איצט געלעגען אין שעניק...

* * *

דער „קונדס"־רעפּאָרטער האָט אין בעזיץ נאָך פיל עהנליכע „קרבנות" וואָס לאָדזער גבירים האָבען געבראַכט אינ'ם פּראָטעסט־טאָג. מיר פערעפענטליכען זיי נישט, נאָר צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ.

האַניג פוינעל.

הויפּט־ווערטער

וואָס ווערען געברויכט

אין דייטשלאַנד:

כאַלוואַס, העמדלעך, וואַהלען, העסען, היטלער, געוואַלדען, ראַדיאָ, עקסצעסען. הינדענבורג, הוגענבערג, פּאַפּען — פאַלקע, גראַבאַט, יוד שויבען קלאָפּען.

אין פּוילען:

בעלוועדער, פּולקאָווניק, כ... בעבע, קאַרטעל, אָפּאָזיציע, פּראָטעסטען, קאָמערניק, חובות, אַפּעלאַציע, פּריסטאָר, סלאַוועק, סלאַוואָי, סאַנאַציע.

צוויי סוחרים לייענען

אין „נייעם פאָלקסבלאַט"

ערשטער: אוי, וואַ, זעהסט: שוין ווידער נייע צייטערניש מיט אַזויפיל קרבנות אין יאַפּאַן.

צווייטער: גיב בעסער אַ קוק אויף דער צווייטער זייט נאָך אַ שרעקליכערע ידיעה — אין אַמעריקאַ פאַלט ווידער דער דאָלאַר.

נישט ציוניסטען, נישט רעוויזיאָניסטען

זי האַלט פון נ...ע פּאַרטיי

ער: וואָס זאָגען זי פּאַנע גוטע, פון וועלכער פּאַרטיי האַלטען זי: פון דער ציוניסטישער צי פון דער רעוויזיאָניסטישער?

זי: כ'על איהן זאָגען דעם אמת: איך מיר זאָלען רעדען וועגען פּאַרטיי־זאַכען אין גלייכער צו רעדען וועגען כאַרטיע־זאַכען.

געכאַפּט אַ מוטער

זי האָבען געהערט, גנענדעלשי, וואָס האָט פּאַסירט מיט די געלע זלאַטעס מאַן?

— וואָס לאָכטיגע?

— נעכטען איז ער אַרויף אויפ'ן פּאָרטער שטאָק און...

— אַראָפּגעשפּרונגען?

— ניין, אַריינגעשפּרונגען צו דער יונגער גרושה וואָס וואוינט אויפ'ן טשוואַרטאַק.

——):ס:(——

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 31 ד׳ ניסן תרצ״ג

מערץ

זון-אויפגאנג 5.18
זון-אונטערגאנג 6.07

ליכט-צינדען: 5.51

טאג-נאטיצען

משה קליינמאן

(צו זיין בעזוך אין לאדז)

צוליב וויכטיגע ציוניסטישע פארטיי - ענינים איז געקומען קיין פוילען דער רעדאקטאר פונ׳ם ציוניסטישען פארטיי-ארגאן „העולם“, ה׳ משה קליינמאן. דער חשוב׳ער גאסט קומט אויף דעם שבת קיין לאדז און עס איז מיר צוגעפאלען דער כבוד איהם צו בעגריסען.

קליינמאן איז אנ׳אויטאריטעט אין פוילען זינ׳ם ווארט. ער שטאמט פון פאראליע (ער איז געבוירען געווארען אין יאהר 1871 אין דער געגענד פון מעזשיבוזש) און האט צוגעבראכט זיינע יונגע יאהרען אלס סוחר אין בערדישעוו, דארט האט ער ארויסגעגעבען עטליכע ציוניסטישע בראשורען אין יודיש און האט געגרינדעט דעם פעראיין „עורא“ שפעטער איז ער וואס אמאל עפטער ארויסגעטרעטען אין פערשידענע ציוניסטישע צייטשריפטען — אין העברעאישער, יודישער און רוסישער שפראך, אויך דעם יאהר 1904 האט ער געשריבען א גרעסערע ארבייט אין קלויזנער׳ס „השלח“ — „איבער דעם יודענטום און זיינע גרונדלאגען“ (אין דעם לעבהאפטען וכוח איבער „קיום היהדות“, וועלכען עס דאס דעמאלט ארויסגערופען אנ׳ארטיקעל פון ש״י איש הורוויץ). אין דערזעלבער צייט איז ער געקומען קיין לעמבערג, וואו ער האט דורך עטליכע יאהר רעדאגירט דאס „טאגעבלאט“, און אויך געפרובט ארויסצוגעבען א העברעאיש טאגבלאט („היום“), וועלכעס האט אבער עקזיסטירט אין גאנצען צוויי הדשים.

פון יענער צייט שטאמט מיין ערשטע בעקאנטשאפט מיט קליינמאן, ער האט איינגעבראכט קיין גאליציע א הויך פון פרישער אייעזער לופט, א פונק פון אחד העם׳ס ארויסטאקראטישען גייסט. טאג-טעגליך האט ער געשפייזט דעם עולם מיט זיינע עלעגאנטע, לייכטע, סטיליסטיש מייסטערהאפטע, אינהאלטליך אנרעגענדע ארטיקלען. קיין פיהרער איז ער נישט געווען. דער פיהרער פונ׳ם פאליטישען ציוניזם אין גאליציע איז דעמאלט געווען אדאלף שטאנד, דער רעדנער: דער פיהרער פון דער עקסטרעם-פאלעסטינישער אפאזיציע — אברהם קארקיס, דער שווייגער; אונזער פיהרער, דער פיהרער פון דער יוגענד — שלמה שילער, דער נביא.

קליינמאן, דער ליטעראט, האט זיך מיט אונז יעדען טאג „אויסגעשמועסט“ איבער אלע אקטועלע פראגען; ער האט זיך אבער שטרענג געהיט פאר ארויסציהען די לעצטע קאנסעקווענצען, איך האב איהם אמאל איבערפאלירט וועגען דעם; ער האט געענטפערט: „עס איז נישט די אויפגאבע פון א זשורנאליסט צו לעזען די פראבלעמען, נאר זיי אויפצוואפען“. אזוי האט ער דעמאלט אויפגעפאסט זיין אויפגאבע און ער האט זי בשלמות מקיים געווען, איך האב דעם איינדרוק, אז אויך שפעטער האט ער מעהר פראבלעמען אויפגעווארפען, ווי געלעזט, חוץ אפשר פון דער פעריאדע „מאסקווע 1918“, וועלכע איז מיר נישט בעהנטער בעקאנט.

איך וויל נישט, וואו קליינמאן האט צוגעבראכט די יאהרען נאכדעם, ווי ער האט פערלאזט לעמבערג. אין דער ליטעראטור איז ער די גאנצע צייט זעהר טעטיג געווען, ער האט געשריבען אין אלע זייניסטישע צייטשריפטען — אם מייסטען אין „השלח“, אין „הזמן“ און אין „ראזסוויעט“, ער האט זיך ארויסגעוויזען א טיפער פובליציסט, אנ׳אויפגעוועקטער זשורנאליסט און א פיינפיהליגער ליטעראטור-קריטיקער.

א וויכטיגע ראלע האט ער געשפילט בשעת דער קערענסקי׳שער רעוואלוציע, ווען עס האט זיך א שטיקעל צייט געדאכט, אז עס וועלען פערווירקליכט ווערען די גראנדיעזע חלומות פון דער יודישער אויטאנאמיע אין גלות. דאס רוסישע יודענטום האט זיך דעמאלט קאנצענטרירט ארום דעם מאסקווער וואכענבלאט „העם“, וועמענס רעדאקטאר עס איז געווען קליינמאן (צוזאמען מיט בן ציון כ״ץ), ליידער האט די יודישע אויטאנאמיע אין רוסלאנד נישט מאריך-ימים געווען. די באלשעוויקעס האבען זי באלד צושטערט.

שפעטער איז קליינמאן ארויסגעשווימען אין בערלין, ווי ער האט אנהויב 1923, איבערגענומען די רעדאקציע פונ׳ם ציוניסטישען פארטיי - ארגאן „העולם“. דיט 10 יאהר ווידמעט ער זיך איינגאנצען דעם „העולם“, אין לעצטען יאהר האט ער אויך אנגעהויבען ארויסצוגעבען א ליטעראריש קווארטאלשריפט „תקופתנו“, פון וועלכער עס זענען ביז היינט ארויסגעגאנגען צוויי בענדער.

דער „העולם“ האט געהאט זיין „גלאנץ-פעריאדע“ (אין אנהויב פון זיין ערשיינען) און שפעטער — זיין ירידה, מען האט צו איהם פערשידענע טענות, פונדעסטוועגען האט דער „העולם“ ביז היינט זיינע געטרייע „חסידים“ און זיין אבסאלוטען ווערט. דער האויגער ווערט ליגט ערשטענס אין די מייסטערהאפטע בעריכטען פון ארץ-ישראל, וועלכע האבען נישט זייערט-גלייכען אין דער גאנצער ציוניסטישער ליטעראטור; דאס איז דאס פערדינסט פונ׳ם ארץ-קארעספאנדענט א. (אויב איך בין מיך נישט טועה, איז עס דער בעקאנטער העברעאישער ראמאניסט א. א. קאבאק), חוץ דעם אבער, — אין קליינמאנ׳ס ארטיקלען און ליטערארישע נאטיצען, וועלכע ער צייכענט מיט דעם פסעודאנים „קורא ותיק“.

קליינמאנ׳ס פאליטישע ארטיקלען האבען חסידים און געגנער, עס איז נישט קיין חדוש: ער איז, ווי געזאגט, נישט קיין פיהרער, ער ברענגט מייסטערהאפט צום אויסדרוק מיינונגען און שטימונגען, וועלכע הערשען אין זיין פארטיי. ער איז א דיסציפלינירטער סאלדאט און פיהרט דעם אנגריף און די דעפענזיווע נאכ׳ן בעפעהל פונ׳ם אבמערקאמאנדא. דאס ציוניסטישע קאמאנדא ווערט אין דער לעצטער צייט שטארק קריטיקירט — און צוזאמען מיט איהם אויך קליינמאן.

דערפון ווערט ווייניג וואס בערירט קליינמאנ׳ס בעדייטונג אלס ליטעראטור-קריטיקער, קליינמאן איז א קריטיקער פון גאנץ ספעציעלער ארט, וואס האט נישט איהר׳ס גלייכען נישט נאר ביי אונז, נאר אפילו אין דער וועלט-ליטעראטור. זיין דערגרייכונגען אויף דעם געביט איז נאך נישט געהעריג אפגעשאצט געווארען.

צווישען זיינע גרעסערע ליטערארישע סטודיעס, וועלכע זענען ארויסגעגאנגען אין א בעזונדערען באנד („דמויות יקומות“) געפינען זיך א פאר אמת׳דיגע פערלען (למשל: דער ארטיקעל איבער שניאור — דער בעסטער, וועלכער איז איבער דעם דאזיגען דיכטער געשריבען געווארען). דעם גרעסטען ווערט האבען אבער די קליינטשיקע רשימות פון „קורא יתיק“: מארגינאל-גלאסען (הגהות) צו אלעם, וואס ערשיינט ביי אונז. דאס זענען נישט אורטיילען פון א פאכקריטיקער, וועלכער שטעלט זיך איבער דער ליטעראטור און „פסק׳ענט“, נאר געדאנקען פון א פלייסיגען לעזער, פון א זעהר איינטעליגענטען בעל-הבית, וועלכער האט אויגען און אויערען און א באו און א גומען, וועלכער האט ליב און האט פיינט, וועלכער זאגט וואס ער מיינט און מיינט — וואס יעדער „בעל שכל הישר“ דארף צו מיינען.

דאס איז בקיצור מיין מיינונג איבער קליינמאן. מיר בעגריסען זיין בעזוך אין אונזער שטאט ניט א הערצליכען „ברוך הבא“.

ד״ר ירמיהו פרענקעל.

באנקראטירטע האנדעלס-באנק רעגולירט מיט 60 פראצ.

90 פראצענט קרעדיטארען זענען מסכים אויף דער דאזיגער רעגולאציע

נעכטען איז אין האנדעלס-געריכט פארגעקומען די ענטשיידענדע פערזאמלונג פון די קרעדיטארען פון דער באנקראטירטער האנדעלס-באנק אין לאדז וועגן שליסען אן אפמאך וואס איז פארגעלעגט געווארען דורך דער באנק.

צו דער פערזאמלונג זענען געקומען אזויפיל בעוואלמעכטע קרעדיטארען, אז אפילו דער גרעסטער זאל אין קרייז-געריכט האט נישט געקענט אלע אריינעהמען.

די פערזאמלונג איז פארגעקומען אונטער׳ן פאר-זיץ פון ריכטער קאמיסאר פון דער באנקראטירטער באנק ט. קאגאזשעווסקי און ביי דער בעטייליגונג פון די צייטווייליגע סינדיקען פיליפאווסקי, ציגאנסקי און שטראמייער.

צו דער פערזאמלונג זענען אויך געקומען 20 אדוואקאטען וואס זענען בעפולמעכטיגט געווארען פון 1500 קרעדיטארען.

די סינדיקען האבען אפגעגעבען א בעריכט וועגען דער טעטיגקייט פון דער באנק און וועגען די צאהלונגס-בעדינגונגען וואס די באנקראטירטע באנק לעגט פאר.

די בעדינגונגען פון אפמאך זענען פאלגענדע: אלע קרעדיטארען בעקומען זייערע חובות לויט׳ן שטאנד פון 2. אפריל 1931 אין דער הויך פון 60 פראצענט אהן צינזען און קאסטען, די 60 פראצענט וועלען בעצאהלט ווערען אויף פאלגענדען אופן.

די מענשען וואס קומט ביז 1000 זלאטעס וועלען בעקומען 60 פראצ. אין מזומן צאהלבאר אין 3 חדשים נאכ׳ן בעשטעטיגען אפמאך, די וואס קומט מעהר ווי 1000 זלאטעס וועלען די 60 פראצענט בעקומען אויף פאלגענדען אופן: 30 פראצענט אין פריווילעגירטע אקציעס פון דער 4. עמיסיע און 30 פראצענט אין מזומן, צאהלבאר אין 4 ראטעס. די ערשטע ראטע איז צאהלבאר 3 חדשים נאכ׳ן בעשטעטיגען אפמאך.

צו דער צווייטער גרופע געהערען די אקציאנערען ד״ר אלפרעד בידערמאן, ד״ר הערמאן ביערמאן, טעאדאר ענדער, קארל אייזערט, אדאם אסער, קארל הערץ, מינא אסער, סטעפאן אסער, די דאזיגע מענשען קומט א חוב פון 24,573 פונט שטערלינג, 328,758 דאלארען און 99.371 זלאטעס, די וועלען בעקומען זייער חוב אין 60 פראצענט בלויז אין אקציעס פון דער 4-טער עמיסיע.

איבער די דאזיגע בעדינגונגען האט זיך ענט-וויקעלט א דיסקוסיע. עטליכע קרעדיטארען האבען זיך ארויסגעזאגט געגען דעם אפמאך, די מעהרהייט אבער אנ׳ערך 90 פראצענט האבען ארויסגעדריקט זייער הסכמה צו די פארגעלעגטע בעדינגונגען.

דער דאזיגער אפמאך דארף נאך בעשטעטיגט ווערען דורכ׳ן קרייז-געריכט, אויב ער וועט בעשטעטיגט ווערען וועט די לאדזער האנדעלס-באנק ווי-דער אנהויבען איהר טעטיגקייט.

ווען חרטה איז סוחריש

איז א סימן, אז דער האנדעל, וואס מען טרייבט איז א מיאוסער

(2) די 18-יאהריגע פראסטיטוטקע אננא קעלער האט אנגעקלאגט איהר „געליבטען“, וואצלאוו קראבאן, אז ער בעגייט זיך מיט איהר, כמעט ווי א היטלעראוויעץ.. ד. ה. אז ער שלאגט זי מכות רצח, און נעהמט צו ביי איהר דאס גאנצע געלד.

אז זי פראטעסטירט — דראהט ער איהר, אז ער וועט זי דערשטעכען.

אין נעכטען פארגעקומען דער פראצעס.

דא האט אבער קראבאן דערקלעהרט, אז די גאנצע מעשה איז א ליגען: נישט ער האט זי געשלאגען, און נישט ער האט ביי איהר געלד צוגענומען, נאר פערקעהרט — ער האט נישט געוואלט, אז זי זאל זיך פערנעהמען מיט פראסטיטוציע, און ער האט איהר דעריבער גענעבען געלד אויף קליידער א. א. וו.

די קעלערובנא ווידער האט זיך אויך צוריקגעצויגען — ד. ה. שלאגען — האט זי דערקלעהרט — האט ער זי יא געשלאגען, אבער קיין געלד האט ער נישט גענומען ביי איהר.

די עדות מצד דער פאליציי האבען געגעבען צו פערשטיין, אז עס טרעפט אפט, דאס די פראסטיטוטקעס ציהען צוריק זייערע דערקלעהרונגען נאך דעם, ווי זיי בעשולדיגען זייער „אפיקון“. זיי טוען עס אין צוויי פאלען: ס׳איז זיי א רחמנות אויפ׳ן יונג, אדער — זיי האבען מורא, אז נאכ׳ן צוריקקעהר פון דער טורמע — וועל׳ ער זיי מיאוס אפשניידען.

דער אורטייל וועט ארויסגעטראגען ווערען מארגען.

נאך דער האנדעלס-צייט מוז זיין געשלאסען

(2) די אינהאבער׳ין פון קאלאניאל-געוועלב, חייה באנאש איז בשעתו בעשטראפט געווארען דורך דער לאדזער סטאראסטווע צו בעצאהלען 100 זלאטעס, אדער זיצען 7 טעג אין ארעסט, דערפאר, וואס זי האט געהאלטען אפען ס׳געוועלב נאך 7 אוונד.

זי האט זיך פערטיידיגט דערמיט, אז קיין קונים זענען אינם געוועלב אין דער צייט נישט געווען, נאר זי האט עס געלופטערט.

זי האט אפעלירט אין קרייז-געריכט — האט עס נישט געהאלפען, האט זי אפעלירט אין העכסטען געריכט אין ווארשא — האט עס דארט אויך נישט געהאלפען, נאר פונקט פערקעהרט: צום בעשטעטיגטען אורטייל קומט צו נאך צו בעצאהלען קאסאציע-קאסטען.

אנשטאט׳ן ארבייטסלאזען-פאנד — דער ארבייטס-פאנד

(2) דער שטאטישער קאמיטעט פאר׳ן ארבייטסלאזען-הילפס-פאנד האט בעקומען נעכטען א געשריפט פון דער לאדזער וואיעוואדזטווע מיט דער דערקלעהרונג, אז מיט׳ן 31 מערץ ה. י. ווערט דער דאזיגער קאמיטעט ליקווידירט, און פון 1 אפריל ה. י. וועט אינם זעלבען בעשטאנד בערופען ווערען דער שטאטישער קאמיטעט פאר׳ן ארבייטס-פאנד.

אין שייכות דערמיט וועלען אין די נאהענטסטע טעג אנקומען ענטשפרעכנדע אינסטרוקציעס בנוגע די ארגאניזאציאנעלע ארבייטען פון דער נייער געזעלשאפטליכער אינסטיטוציע.

ערב דער ליקווידאציע

פון די שטרייקען אין דער קאטאן-בראנזשע, און אין דער זאקען-בראנזשע

(2) דער קרייז-ארבייטס אינספעקטאר, ה׳ וואיטקיעוויטש האט צונויפגערופען אויף היינט א געמיינזאמע קאנפערענץ פון קאטאן-ארבייטער און פאבריקאנטען, בכדי צו ליקווידירען ענדגילטיג דעם שטרייק.

פון גוט-אינפארמירטע קרייזען אינפארמירט מען, אז די סיטואציע איז פולשטענדיג רייף געווארען אויף צו פערענדיגען די לאנג-דויערענדע שטרייק-אקציע.

די היינטיגע קאנפערענץ אין ארבייטס-אינספעקטאריאט ייעט זיך אנהויבען 11 אינדערפריה.

* * *

נעכטען 12 בייטאג איז אין קינא-טעאטער „סטילאווי“ פארגעקומען א פערזאמלונג מיט׳ן אנטייל פון די שטרייקענדע קאטאן-ארבייטער.

די פערזאמעלטע האבען בעשלאסען פארטצוזעצען דעם שטרייק.

* * *

(2) נעכטען פארמיטאג איז אין לאקאל פון קלאסען-פעראיין (נארוטאוויטשא 50) פארגעקומען אנ׳אלגעמיינע פערזאמלונג פון די שטרייקענדע זאקען-ארבייטער (רונד-מאשינען).

אין רעזולטאט איז בעשלאסען געווארען איינצוגיין אויף דורכצופיהרען געמיינזאמע אונטערהאנדלונגען מיט די זאקען-פאבריקאנטען.

די דאזיגע אונטערהאנדלונגען וועלען פארקומען אין פאבריקאנטען-פערבאנד פון דער זאקען-בראנזשע.

א קווארט וויין נומער 8, פון דער ביימע „פראגרעס“ פאר 2.80 זל.

צוקאליעטשעט דורך א לאסט-אויטא

(2) נעכטען זענען אין מויער פון זגאדניע 49 דורך א אנ׳אריינפאהרענדען לאסט-אויטא צוקאליעטשעט געווארען: דער 32-יעהריגער שמואל שטים (שרודמיעיסקא 24) און די 2 קליינע יודישע מיידעלעך מעלא קליינמאן און רחל׳ע ביטמאן.

פאגאטאוויע האט זיי ערטייל׳ט ערשטע הילף.

זיך אויפגעהאנגען אנ׳ארבייטסלאזער

(2) נעכטען האט זיך אויפגעהאנגען אין זיין וואוינונג (אויף לאגעווניצקא 33) דער 56-יאהריגער ארבייטסלאזער פראנציצשעק מאכושאק.

פון דער שטריק האט מען איהם אונטערגענומען א טויטען.

די סיבה פונם זעלבסטמארד — ביטערע נויט

Kurjer Krawiecki

„GELASSENA“

ul. SIENKIEWICZA 40

telefon 240·80

נעמט אן כעמיש צו וואשען, פוצען, פארבען, או פצופרישען פרעסי׳ן אויך צו רעפערירען אלערארט מענער- דאמען- און קינדער - גארדעראבען ווי אויך קינסטליך צערייסען און ניצעווען געוויסענהאפטע אויספיהרונג.

קלינג 240-80

טעקסטיל־ארבייטער־שטרייק נאך נישט פערענדיגט

(ענדע פון 1־טע זייט).

בען געוואָרען אין מיניסטעריום מיט'ן פעסטשטעלען אַ לוין־טאריף, וואָס זעהט פאָר:

א) פאַר אַרבייטער אין ווירטשאַפטליכע אָפּטיילונגען — 12 פּראצ. קלענערע בעלוינונג, ווי אין טאריף פון 1928.

ב) אַרבייטער פון באַגוועל־שפּינערייען — אידענטישע בעדינגונגען.

ג) אַרבייטער פון קאַמגאַרען־שפּינערייען — 14 פּראצענט ווייניגער.

ד) אַרבייטער פון וועבערייען, אַפּרעטורען, און פאַרבערייען — מיט 15 פּראצענט ווייניגער.

ה) אַרבייטער, וואָס ווערען בעשעפטיגט ביי שטולען, אָהן געהילפס־קרעפטען, בעקומען — מיט 12 אַ האַלב פּראצענט מעהר פאַר יעדען שטול.

ו) אַרבייטער, וואָס זענען בעשעפטיגט ביי מעהר, ווי ביי 2 שטולען, מיט געהילפס־קרעפטען, בעקומען מיט 7 אַ האַלב פּראצענט מעהר פאַר יעדען שטול.

ז) די פאַבריקאַנטען אנערקענען פולשטענדיג די טעטיגקייט פון די פאַבריקס־דעלעגאַטען, און די וועלען זיך נישט געגענשטעלען דער דאָזיגער טעטיגקייט, ווי אויך — קיין שום דעלעגאַט וועט נישט דערוויטערט ווערען פאַר זיין אָרגאַניזירטער טיגקייט אויפ'ן שטח פון דער פאַבריק.

ח) קיינער פון די אַרבייטער וועט נישט דערווייטערט און נישט שיקאַנירט ווערען פאַרן נעהמען אַנטייל אינ'ם שטרייק.

ט) דער אָפּמאַך ווערט געשלאָסען אויף 6 חדשים, און ענדיגט זיך אויטאמאַטיש דעם 30־טען סעפּטעמבער ה. י.

י) אונאָפּהענגיג דערפון קאָן דער אָפּמאַך געקינדיגט ווערען יעדען ערשטען פון אַ חודש מיט אַ פריהערדיגער 4־וואָכען־קינדיגונג.

די בעריכטען פון די דעלעגאַטען האָבען אַרויסגערופען אַ זעהר לעבהאַפטע דיסקוסיע.

מצד די פערזאַמעלטע האָבען זיך אַרויסגעשיילט דריי טענדענצען: שטרייק אויף אַן'אומבעגרענעצטער צייט (נישט אָרגאַניזירטע גרופּע); שטרייק ביז עס וועט אונטערגעשריבען ווערען אַן אָפּמאַך אויף די בעדינגונגען פון יאָהר 1928, אָהן שום הנחות (ראַדיקאַלע גרופּע, אָרגאַניזירט אין די פעראיינען). אָפּשטעלען דעם שטרייק און צוטרעטען צו דער אַרבייט נאָכדעם, ווי דער אָפּמאַך וועט אונטערגעשריבען ווערען אויך דורך די נישט אָרגאַניזירטע פאַבריקאַנטען.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען אויף 6 אין אָוענד צונויפצורופען אַ זיצונג פון פאַבריקאַנטען־פערבאַנד (אַזויגערופענע „נישט־אָרגאַניזירטע אינדוסטריע"), ווי אויך מיט די פאָרשטעהער פון די פּראָווינציעלע פאַבריקאַנטען.

אין רעזולטאַט פון די לאַנג־דויערנדע הע־באַטען איז אַדורך די טעזע, אַז מ'זאָל צוטרעטען צו דער אַרבייט, ערשט נאָכ'ן אונטערשרייבען דעם אָפּמאַך דורך דער נישט־אָרגאַנידירטער קליין־אינדוסטרי

* * *

אין לאָקאַל פון ז.ז.ז. איז פאָרגעקומען אַ בעריכטס־פערזאַמלונג, אויף וועלכער עס האָבען אָפּגעגעבען בעריכטען פון וואַרשע: קאַטליצקא־פּיעטשאַטקובנאַ און ריימאַנעצקי.

די פערזאַמעלטע טעקסטילאַרבייטער פון ז.ז.ז. האָבען נאָך אַ לאַנגער דיסקוסיע, וואָס האָט געדויערט ביז 3 בייטאָג אָנגענומען אַ רעזאָלוציע:

צו אַקצעפּטירען די אַרבייט פון די ז.ז.ז. דעלעגאַטען אין וואַרשע, און צו בעפולמעכטיגען די דעלעגאַטען אונטערצושרייבען אַ קאָלעקטיווען אָפּמאַך אויף די בעדינגונגען, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרען אינ'ם וואַרשאַווער פּראָטאָקאָל.

* * *

אין רעזולטאַט פון די נעכטיגע בעראַטונגען אין קינא „אָשוויאַטאָווי" און ז.ז.ז. קאָן מען קאָנסטאַטירען, אַז דער שטרייק גייט אָן ווייטער ביז עס וועט אונטערגעשריבען ווערען דער קאָלעקטיווער אָפּמאַך דורך דער נישט־אָרגאַניזירטער אינדוסטריע.

היינט וועט פֿאָרקומען אין קינא „אָשוויאַטאָווי" אַ בעריכטס־פֿערזאַמלונג וועגן די אונטערהאַנדלונגען מיט דער נישט אָרגאַניזירטער אינדוסטריע.

מען רעכנט, אַז די אַרבייט אין די פאַבריקען וועט זיך נישט אָנהייבען פריהער, ווי מאָנטאָג, דעם 3־טען אַפּריל, י.

אפיציעלער קאמוניקאט פון דער סטאראסטווע

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער דעלעגאַטען־פערזאַמלונג פון די שטרייקענדע טעקסטיל־אַרבייטער, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען נעכטען אין דער פריה אויף וואָדני רינעק אין קינא „אָשוויאַטאָווע" האָט זיך פאַר'ן קינא און אין די אַרומיגע גאַסען פערזאַמעלט אַ גרויסער המון, וואָס איז אונטערגעהעצט געוואָרען דורך די קאָמוניסטען מיט'ן צוועק נישט צו דערלאָזען צו דער ליקווידאַציע פון שטרייק.

די דעמאָנסטראַנטען האָבען בעוואָרפען די פּאָליציי מיט שטיינער, נישט קוקענדיג דערויף האָט די פּאָליציי, נישט בענוצענדיג קיין געוועהר געפּרובט פונאַנדערצוטרייבען דעם המון.

נאָכמיטאָג האָט דער גרויסער המון אויף ראַקאָטשינער גאַס נעבען די הייזער נומער 9, 11 און 13 אין אַ צאָהל פון טויזענדער מענשען אָנגעהויבען צו אַטאַקירען די פּאָליציי צו וועלכע ס'זענען געפאַלען שאָסען.

די פּאָליציי האָט דאַן צוליב איינער פערטיידיגונג אָנגעהויבען פונאַנדערצוטרייבען דעם המון, אָפּגעבענדיג עטליכע שאָסען. עטליכע פערזאָן זענען פערוואונדעט געוואָרען, פון דעם איז איינער געשטאָרבען.

אַ חוץ דעם זענען פערוואונדעט געוואָרען 3 פּאָליציי־אָפיצירען און עטליכע פּאָליציאַנטען.

אויפ'ן אָרט פון דער געשעהעניש זענען אָנגעקומען די אויספאָרשונגס־ און פּראָקוראָרען־מאַכט.

די טראַמוואַיען וואָס זענען אַדורכגעפאָהרען אין דערמאָנטען אָרט זענען אַטאַקירט געוואָרען דורכ'ן המון און אַלע שויבען זענען אויסגעהאַקט געוואָרען, דערביי איז פערוואונדעט געוואָרען יוזעפאַ אורבאַן פון פּאַריזקאַ 3, אַ חוץ דעם זענען פערוואונדעט געוואָרען 2 מאָטאָר־פיהרער און 1 אינסטרוקטאָר.

אונטערהאנדלונגען מיט די קליינע אינדוסטריעלער

6 אַ זייגער האָט זיך אונטער'ן פאָרזיץ פון אינספּעקטאָר וואָיטקעוויטש אָנגעהויבען די קאָנפערענץ, אין וועלכע עס האָבען זיך בעטייליגט פאָרשטעהער פון פּראָפ. טעקסטיל־אַרבייטער־פעראיינען און פון די נישט־אָרגאַניזירטע טעקסטיל־אינדוסטריעלער, ד. ה. פון דער קליין־אינדוסטריע פון לאָדז, זגערזש, פּאַביאַניץ און זדונסקא־וואָליאַ.

דער אינספּעקטאָר האָט געעפענט די זיצונג און האָט אָנגעוויזען, אַז מיט די גרויס־אינדוסטריעלער איז שוין געקומען אין וואַרשע צו אַ הסכם. איצט האַנדעלט זיך וועגען דער קליין־אינדוסטריע.

דעפּ. טשערקאַווסקי האָט פּאָרלאַנגט, אַז די קליין־אינדוסטריעלער זאָלען אונטערשרייבען די־זעלבע בעדינגונגען, וואָס די גרויס־אינדוסטריע.

די פאָרשטעהער פון די קליין־אינדוסטריעלער האָבען ערקלערט, אַז צוליב זייערע ספּעציפישע בעדינגונגען, פערלאַנגען זיי פאַר לוין־אַרבייט זאָל־לען גערעכנט ווערען מיט 10 פּראָצענט ווייניגער ווי די גרויס־אינדוסטריע און פאַר אייגענער אַרבייט — מיט 5 פּראָצ. ווייניגער.

די פאָרשטעהער פון די אַרבייטער האָבען דערויף נישט געוואָלט מסכים זיין.

די קאָנפערענץ האָט געדויערט ביז שפּעט ביי נאַכט.

אין רעזולטאַט איז אָנגענומען געוואָרען דער פאָרשלאָג פון אַרבייטס־אינספּעקטאָר, אַז ביידע צדדים זאָלען זיך נאָך מיישב זיין און די קאָנפערענץ אָפּגעלעגט.

היינט וועלען פאָרקומען ווייטערדיגע אונטער־האַנדלונגען.

צו דער בעפעלקערונג פון דער שטאט לאדז

צוליב דעם, וואָס נישט פעראַנטוואָרטליכע עלעמענטען נוצען אויס די איצטיגע שטרייק־סיטואַציע אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע און פער־אורזאַכען די געמיטער זאָלען אויפגערעגט ווערען — איז נעכטען געקומען, אין לאָדז צו טרויעריגע געשעהענישען, וואָס האָבען זיך אויסגעדריקט אין נישט דערלאָזבאַרען אַרויסטריט געגען דער אָר־דנונג און עפענטליכע זיכערקייט, צוליב וואָס די אָרגאַנען פון דער מלוכה־מאַכט זענען געווען גע־צווינגען צו אינטערווענירען און אָנצווענדען נויטיגע רעפּרעסיעס.

איך ווענד זיך, צוליב דעם, צו דער בע־פעלקערונג פון לאָדז, בפרט צו דער אַרבייטער בעפעלקערונג מיט'ן רוף, זיך צו פערהאַלטען רוהיג און צו דערהאַלטען דאָס גלייכגעוויכט, כדי עס זאָל נישט קומען צו קיין דענערווירונג און נישט זיך צולאָזען מיטרייסען פון טענדענציעזע אויפהעצערייען מצד פּערזאָנען, וועמען עס ליגט נישט צום הארצען, נישט דאָס געזעלשאַפטליכע וואוילזיין און נישט די לאַגע פון אַרבייטער אין וועמענס ציל עס איז נאָר דאָס איינציגע: צו פערשפּרייטען העצערייען און אונרוה.

אין דעם דאָזיגען געדאַנק רוף איך אויס־צומיידען יעדע פערזאַמלונג און גרופּירונג, וואָס קאָן אויסגענוצט ווערען אויף צושטערען די עפענטליכע רוה.

איך שטעל פעסט, אַז אַלע אַרויסטרעטונגען אין דער דערמאָנטער ריכטונג וועט בעשטראָפט ווערען מיט דער גאַנצער שטרענגקייט פון געזעץ.

לאָדז, 30 מערץ 1933.

לאָדזער שטאָט־סטאַראָסטע
(—) פּאָדאָבינסקי.

„ווידזעוו" וועט ארבייטען?

(2) טראָץ דעם, וואָס די „ווידזעווער מאַנופאַקטור" איז דערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט, דערוויסען מיר זיך, אַז די פאַבריק וועט ווייטער אַרבייטען.

אויף דער צייט פון באַנקראָט, זאָל „ווידזעוו" פערוואַלטען ווערען.

זיצונג פון מאגיסטראט — אין דער קומענדיגער וואך

(2) נעכטען איז די נאָרמאַלע וועכענטליכע זיצונג פונם מאַגיסטראַט נישט פאָרגעקומען.

די קומענדיגע זיצונג וועט פאָרקומען דאָנערשטאָג, דעם 6 ק. ח.

אפטייקען

היינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: א. דאַנצער זגערזשער 57), וו. גראָשקאָווסקי (11 ליסטאָפּאַד 15), ס. גאַרפיין (פּילסודסקיעגאָ 54), ס. באַרטאַשעווסקי (פּעטריקאָווער 164), ר. רעמבעלינסקי (אַנדזשעיאַ 28), א. שימאַנסקי (פּשענדזאַלניאַנאַ 75).

אנטי־דייטשע באיקאט־אקציע אויף דער פראווינץ

(2) אין אַ גאַנצער רייהע שטעט פון דער לאָדזער פּראָווינץ, ווי אין טאָמאַשאָוו, שיעראַדז, קאַליש, זדונסקאַ־וואָליאַ — זענען פאָרגעקומען יודישע פּראָטעסט־מיטינגען געגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאַנד.

עס זענען אָנגענומען געוואָרען רעזאָלוציעס צו באָיקאָטירען דייטשע סחורות.

רייז ווערט ביליגער

(2) אין די לאָדזער סוחרישע אָרגאַניזאַציעס זענען אָנגעקומען ידיעות, אַז אין די נאָהענטסטע וואָכען וועט דער פּרייז פון רייז רעדוצירט ווערען אויף 20 פּראָצענט.

אַ קוואָרט מאָשטש־ראַדזיבקאָווע פון די פירמע „פּראַגרעס" באַר פאַר 2 זל.

ארגענטינא — אנ'ארט פאר לאדזער מאנופאקטור

(2) לויט אינפאָרמאַציעס פון עקספּאָרט־ספערען, האָבען זיך לעצטענס געשאַפען גרויסע מעגליכקייטען פאַר עקספּאָרט פון פּוילישע סחורות קיין אַרגענטינאַ.

די מעגליכקייט נעהמען אויך אַרום אויף אַ געוויסען שטח — מאַנופאַקטור־סחורות.

קאָנצערט דירעקציע: אַרפּר. שטרויך, טעל. 213-84
זאל פילהארמאניע.
פרייטאג, ד. 7 אַפּריל 1933, 8.30 אָוענד
נור איין־איינציגער גאסטשפיל
פון דער וועלט־בעריהמטער discuse
DELA LIPINSKAJA
אין אַ גאַנץ נייעם פּראָגראַם,
וועלכער וועט ענטהאַלטען: רוסישע פאָלקס־לידער, יודישע פאלקס־לידער, פראַנצויזישע פאָלקס־לידער, עגזאָטישע לידער, פיגורינקעס פון מיין אַלבום, צווישן אַנדערע: „די יודישע מאַמע".
ביים קלאַוויר: Walter Lazarus
בילעטען פון 1 זל. אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

אומגעווענליכע געלעגענהייט!
איינציגע ערשטקלאַסיגע 4־לאַמפּיגע ראַדיאָ־אָפּנעהמער אויף נוץ געלעגענהייטליך ביליג צו פערקויפען
RADJO-REICHER
Piotrkowska № 142

Dr. Z. RAKOWSKI
ספּעציאַליסט פאַר
אויערען, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייטען
11 ליסטאָפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)
טעל. 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 10—11 און פון 2—3 נאָכמ.

1־טער קלאַנג־קינא־טעאַטער
SPLENDID
נאַרוטאָוויטשאַ 20

היינט און פאלג. טעג!
די ליבעס־געשיכטע פון אַ רוסישער סטודענטקע
נאָך דעם בעריהמטען ראָמאַן פון Claude Anet
„ARJANA"
דער פילם ווייזט דעם שטורם פון געפיהלען און ליידענשאַפטען
אין דער נשמה פון אַ יונגער פרוי...
דאָס איז אַן עפּאָפּיי פון אָפּפערונג פון אַן'אונשולדיג מיידעל... אין דער הויפּטראָלע
Elżbieta Bergner
רעזשי Paweł Czinner
אָנהויב 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג — 12 בייטאָג. אַפּאַראַטור וועסטערן עלעקטריק.
פּאַספּאַרטוס, פּרייזקאַרטען און הנחה־קופּאָנען אומבעדינגט נישט גילטיג.

יודיש טעאטער פילהארמאניע
אַרט. לייטונג: משה ליפּמאַן.
גאַסטשפּילען פון די בעריהמטע אַרטיסטען פון ווינער און פּאַריזער טעאַטערן
גיזי היידן און שלמה פריזאמענט
היינט, פרייטאג, ד. 31 מערץ, מאָרגען, שבת, ד. 1 אַפּריל, 9 אָוונד
פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז פּרעמיערע!
די בעריהמטע קאָמישע אָפּערעטקע, וועלכע איז געשפּילט געוואָרען מיט אַ ריזען ערפאָלג אין ווין און אין פּאַריז
„דאס כליזמר'ל"
אין 3 אַקטען, טעקסט און מוזיק פון ש. פריזאַמענט.
הויפּטראָלען: לייבעלע כליזמר — גיזי היידען, דאָס רבי'לע — ש. פריזאמענט.
הערציגע חסידישע ניגונים! חסידישע טענץ!
אונזער מאָטאָ: לאַכען! פריילך זיין און פערגעסען אין די טעגליכע דאגות.
מאָרגען, שבת, דעם 1 אַפּריל 3 פאָרשטעלונגען!
12.30 פריה צום לעצטען מאָל אין דעם סעזאָן
„די קאמעדיאנטקע"
4 אַ זייגער נאָכמיטאָג מיט'ן אַנטייל פון בעריהמטען אַרטיסט משה ליפמאַן
„גאט פון נקמה"
אין 3 אַקטען — פון — שלום אש
פּרייזען: ביי טאָג פון 49 גר. ביז 1.09 / אָוונט פון 49 גר. ביז 1.50
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

סטאראסטע דערלויבט האנדלען אויף ווסכאדניא גאס

אין דער פיר יום-טוב-וואך

נעכטען האט זיך ראטמאן כאדי געווענדעט צום לאדזער שטאטישען סטאראסטא, וועגען דערלויבען דעם יודישען גאסען-הענדלער, האנדלען אין די פאר יום-טוב טעג אויף ווסכאדניא גאס.

דער סטאראסטא איז דעם פארלאנג אנטקעגענגעקומען און ערלויבט צו האנדלען, מאנטאג דעם 3. אפריל, דינסטאג. דעם 4., מיטוואך דעם 5., דאנערשטאג דעם 6., פרייטאג דעם 7., מאנטאג, ערב-פסח, דעם 10., דאנערשטאג, ערשטער טאג חול-המועד, דעם 13. און פרייטאג, צווייטער טאג חול-המועד, דעם 14-טען אפריל.

א באטשינקע וויין נומער 8, פון דער פירמע „פראגרעס“ פאר 2 זל.

ארויספאדערונגען פון א"י

עס זענען דערדאלטען געווארען ערלויבענישען אויף צו פאהרען קיין ארץ-ישראל פאר פאלגענדע פערזאנען: זאקהיים ביסן, קאלינסקי משה, ברעסלער שרה.

די דערמאהנטע דארפען זיך ווענדען אין ארץ-ישראל-אמט, שרודמיעסקא 29 אין די ביורא-שעה'ן (פון 10 ביז 1 פא"מ.) בכדי צו ערלעדיגען די רייזע-פארמאלי‑טעטען.

קבלת-פנים לכבוד רעד. זלמן זילבערצווייג

ווי בעקאנט וויילט איצט אין לאדז דער בעקאנטער זשורנאליסט און טעאטער-טוער זלמן זילבערצווייג.

די אנפיהרערשאפט פון די 3 יודישע טעאטערס, וואס שפילען איצט אין לאדז צוזאמען מיט די זשורנאליסטען ארדנען איין פאר דעם גאסט א חבר'יש גלעזעל טיי.

צוקלאפט די אונטערהאנדלונגען

וועגען צוריקבעקומען דעם „פאלגום“

(אג) די טעג זענען בעענדיגט געווארען די אונטערהאנדלונגען וועגען צוריק ארגאניזירען די געזעלשאפט „פאלגום“, וועלכע האט, ווי בעוואוסט, זייט א לענגערער צייט רעגולירט דעם מארק אין דער גומי-אינדוסטריע. צוליב דעם, וואס אין די אונטערהאנדלונגען האט זיך אויך בעטייליגט די לאדזער פירמע פ. וו. שוויקערט, האט מען געקענט מיינען, אז דער „פאלגום“ וועט ווידער ווערען טעטיג. צוליב דער האלטונג אבער פון די פירמען, וואס האבען פריהער געהערט צו „פאלגום“ זענען די אונטערהאנדלונגען צוקלאפט געווארען אהן שום רעזולטאט.

א פלאש גוטען מעהד פון דער פירמע „פראגרעס“ פאר 1.60 זל.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 31 מערץ 1933

11,40 טאג-פרעסע, 11,50 קאמוניקאטען, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 טאג-פראגראם, 12,10 גראמאפאן, 12,20 קאמוניקאט, 3,10 עקספארט-קאמוניקאט, 3,15 ווירטשאפטס-קאמוניקאט, 3,25 לופטפליהעריי, 3,35 צייטשריפט-איבערזיכט, 3,50 גראמאפאן, 4.25 פארלעזונג, 4.40 פארלעזונג, קאנצערט, 5,55 טאג-פראגראם, 6 פארלעזונג פאר מאטוזשיסטען, 6,25 ידיעות, 6,55 לייכטע מוזיק, 7,00 פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 ליטעראדישע פערטעל-שעה, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8.00 לייכטע מוזיק, 10.15 טראנסמיסיעס פון ווארשאווער „מארסקיע אקא“, 11,40 קאמוניקאטען.

* * *

שבת דעם 1 אפריל 1933

10,30 טראנסמיסיע פון וואטיקאן. 11,50 קאמוניקאט. 11.57 צייט-סיגנאל. 12,05 טאג-פראגראם. 12,10 פרעסע-איבערזיכט. 12,20 גראמאפאן. 1,10 קאמוניקאט. 1,15 שול-פריהמארגען פון לעמבערג. 3,10 עקספארט-קאמוניקאט. 3,15 ווירטשאפטס-קאמוניקאט. 3,25 מיליטערישע ידיעות. 3,35 פאר קינדער „פרימא אפרילים“. 4,00 גראמאפאן. 4.40 פארלעזונג. 5,00 טראנסמיסיעס פון ווילנא. 6,00 טאג-פראגראם. 6.05 פארלעזונג. 620 ידיעות. 6,25 מוזיק. 7,00 פערשידענעס. 7.20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער. 745 ראדיא-פרעסע. 8,00 קאנצערט. 10,05 קאנצערט. 10,40 פעליעטאן. 10,55 קאמוניקאטען. 11,00 קאנצערט.

* * *

אויסלאנד

7,05 — בעלגראד — אפערע. 8,00 — וויען — פערע. 8,45 — מיילאנד — אפערעטקע. 9,30 — באזעל — אפערעטקע.

Kostki mrożone

(אייז-קאסטקעס)

ספעציאל. פון דער שאקאלאדען-פאבריק

„PLUTOS“

פלוטאס

פרייז 10 גראשען א שטיק.

מיר ווארנען פאר מינדערווערטיגע פאלסיפיקאטען. :—: ביים קויפען פאדערט נור אונזער פירמע.

פרעמיערע „דאס כליזמר'ל“ אין פילהארמאניע

היינט, פרייטאג און מארגען שבת 9 אזייגער קומט פאר די פרעמיערע פון דער קאמישע אפערעטקע „דאס כליזמר'ל“. אין די הויפטראלען טרעטען אויף די בעליבטע גיזי היידן און שלמה פריזאמענט.

שבת וועט געשפילט ווערען 3 מאל: 2.30 פריה אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום צום לעצטען מאל די קאמישע אפערעטקע „די קאמעדיאנטקע“. שבת ב"מ 4 א זייגער מיט'ן אנטייל פון דעם בערימטען ארטיסט משה ליפמאן, וועט געגעבען ווערען שלום אש'ס מיסטעריע „גאט פון נקמה“.

קארל מארקס וועגען יודען

(ענדע פון דער ערשטער זייט)

קארל מארקס איז ארויסגעטראטען געגען דעם שטאנדפונקט פון ברונא באוער, דער ערשטער און גרעסטער טייל פון מארקסעס ארטיקעל איבער דער יודען-פראגע פערנעהמט זיך מיט דער קריטיק פון ברונא באוערס שטאנדפונקט. קארל מארקס צייגט אן, אז דער הויפט-פעהלער פון ברונא באוערס שטאנדפונקט בעשטעהט אין דעם, וואס ביי איהם איז די יודען-פראגע בלויז א רעליגיעזע פראגע. דאס איז אבער דורכאויס פאלש. אויב די יודען-פראגע וואלט געווען בלויז א רעליגיעזע אדער א טעאלאגישע, וואלט זי אין אלע לענדער געהאט טראגען דעמזעלבען כאראקטער, אין אמעריקע פונקט אזוי ווי אין דייטשלאנד, אין דער ווירקליכקייט איז דאך דאס אבער נישט אזוי, מיר זעהען, אז די לאגע פון די יודען איז בעסער אין די לענדער וואו די רעליגיע איז אפגעטיילט פונ'ם שטאאט, אבער דערמיט וואס די רעליגיע איז אפגעטיילט פון שטאאט ווערט די רעליגיע נישט אפגעשאפט. דער בעסטער בעווייז איז אמעריקע, די רעליגיע איז טאקע אפגעטיילט פון שטאאט, אבער זי איז דאך גענוג שטארק איינגעווארצעלט ביים אמעריקאנער. דערמיט וואס דער שטאאט בעפרייט זיך פון דער רעליגיע, בעפרייט זיך נאך נישט דער מענש פון איהר. עס קען זיין א פרייער שטאאט, אבער דער מענש אליין זאל דאך נישט זיין פריי. אויף וויפיל עס האנדעלט זיך, אלזא, וועגען רעליגיע אין דער יודען-פראגע, דארף מען נישט געהן אזוי ווייט ווי ביז דער אפשאפונג פון רעליגיע אין אלגעמיין, נאר עס איז גענוג די אפטיילונג פון דער קירך פון שטאאט.

קארל מארקס בעהויפטעט דעריבער, אז די יודען-פראגע קאן נישט בעטראכט ווערען בלויז אלס א רעליגיעזע, און זי קען דעריבער נישט געלעזט ווערען דורך דער אפשאפונג פון רעליגיע, פונקט ווי די אלגעמיין-מענשליכע בעפרייאונג קען נישט געלעזט ווערען דורך דער אפשאפונג פון רעליגיע, ווי ברונא באוער גלויבט. עס איז אמת, זאגט קארל מארקס, אז די רעליגיע פערהאלט דעם גאנצען פון דער מענשליכער בעפרייאונג, אבער רעליגיע איז נישט קיין אורזאך, נאר א רעזולטאט אדער אן אויסדריקונג פון רעאלע בעציהונגען, און אינטערגראבענדיג דעם רעאלען באדען פון דער רעליגיע וועט די רעליגיע שוין אליין פערשווינדען.

ווען מען וויל דעריבער בעטראכטען די יודען פראגע, זאגט קארל מארקס, דארף מען בעטראכטען דעם וועלטליכען יודען, נישט דעם שבת-יודען, מען דארף נישט זוכען די געהיימניש פון דעם יודען אין זיין רעליגיע, נאר די געהיימניש פון דער יודישער רעליגיע [illegible] יודען.

דא שטעלט קארל מארקס די פראגע: „וואס איז דער וועלטליכער גרונד פון יודענטום?“ און ער ענטפערט: דער וועלטליכער גרונד פון יודענטום איז „דאס פראקטישע בעדערפעניש, דער אייגענוץ“.

און קארל מארקס געהט אזוי אן ווייטער מיט פראגען און ענטפערט:

„וואס איז דער וועלטליכער קולט פון יודענטום?“ — „דער שאכער“.

„וואס איז זיין וועלטליכער גאט?“ — „דאס געלט“.

און פארטיג ווערענדיג מיט די פראגען און ענטפערס געהט קארל מארקס איבער צו די פאלגענדע קורצע און שארפע בעהויפטונגען:

„די עמאנציפאציע (בעפרייאונג) פון שאכער און געלט, דאס הייסט פון רעאלען פראקטישען יודענטום, וואלט זיין די זעלבסט-עמאנציפאציע פון אונזער צייט“.

„אן ארגאניזאציע פון דער געזעלשאפט, וואס זאל אוממעגליך מאכען דעם שאכער, וואלט געמאכט אוממעגליך די יודען“.

„דאס איצטיגע יודענטום איז אן אלגעמיינער אנטי-סאציאלער עלעמענט, וועלכער איז דורך דער געשיכטליכער ענטוויקלונג געטריבען געווארען צו אזא הויך, אז ער מוז זיך אויפלעזען“.

„דער יסוד פון דער יודישער רעליגיע איז עגאאיזם, אייגענוץ. עגאאיזם איז דער פרינציפ פון דער בורזשואזער געזעלשאפט“.

„געלט איז דער יודישער גאט, געלט האט דערנידעריגט אלע געטער פון די מענשען און זיי פערוואנדעלט אין א סחורה. דער יודישער גאט (געלט) איז געווארען דער וועלט-גאט. דער ווירקליכער יודישער גאט איז דער וועקסעל“.

„די יודען האבען זיך אזוי ווייט עמאנציפירט, אז די קריסטען זענען געווארען יודען, די געלט-מאכט איז געווארען א וועלט-מאכט און דער יודען-גייסט איז געווארען דער פראקטישער גייסט פון די קריסטליכע פעלקער“.

„דאס קריסטענטום איז ארויסגעוואקסען פון יודענטום, נאר עס האט זיך אין איהם ווידער אויפגעלעזט. דער קריסט איז אמאל געווען דער טעאארעטישער יוד, „דער יוד אבער איז געווארען דער פראקטישער קריסט. און דער קריסט איז דערביי ווידער א יוד געווארען“.

און פון די אלע בעהויפטונגען קומט קארל מארקס צום פאלגענדען שלוס: די געזעלשאפטליכע עמאנציפאציע פון די יודען איז די עמאנציפאציע פון דער געזעלשאפט פון יודענטום, ווי ער דריקט זיך איינמאל אויס, אדער די יודען-עמאנציפאציע אין איהר לעצטער בעדייטונג איז די עמאנציפאציע פון דער מענשהייט פון יודענטום, ווי ער דריקט זיך אויס א צווייטען מאל.

אט דאס איז אין קורצען די מיינונג פון קארל מארקס וועגען דער יודען-פראגע און וועגען יודענטום — די יודישע בעפרייאונג ליגט אין דער בעפרייאונג פון דער מענשהייט פון יודענטום. דאס יודענטום מוז פערשווינדען. די געזעלשאפט מוז זיך פון איהם בעפרייען, ווייל דאס יודענטום איז אן אנטי-סאציאלער עלעמענט. (סוף זונטאג).

הילפס-קייט לטובת לינת-החולים

די גרויסע הילפס-ארבייט, וואס עס ווערט פון יאהרען-לאנג געפיהרט פון „לינת החולים“ איז אלעמען בעקאנט. דער קימפעטארין - קליניק און אמבולאטאריום ברענגען הילף טויזענדער ארימע קראנקע.

בפרט אין דער איצטיגער קריזיס-צייט פערנעהמט דער „לינת החולים“ דעם איבען-אן ציווישען די לאדזער פילאנטראפישע אינסטיטוציעס.

ליידען ליידט די דאזיגע וויכטיגע אינסטיטוציע איבער א שווערען פינאנציעלען קריזיס, און אויב דאס יודישע לאדז וועט נישט ענטגעגענקומען מיט באלדיגער הילף, דראהט דעם „לינת החולים“ א סכנה, וואס ס'וועט אין דער ערשטער רייה טרעפען די טויזענדער ארימע קראנקע, וועלכע ווענדען זיך אהין טאג-טעגליך נאך הילף.

מיר זענען אין דער האפנונג אז די יודישע בעפעלקערונג וועט ווי געהעריג אפשאצען די דאזיגע אקציע און זיך ווארים אפרופען אויף די ארויספאדערונגען דורך אונזער צייטונג און פון זיין זייט אויך ארויסרופען דורכ'ן „נייעם פאלקסבלאט“ קרובים און בעקאנטע, וועלכע וועלען אזוי ארום ווייטער בינדען די הילף-קייט לטובת די טויזענדער ארימע יודישע קראנקע.

* * *

מאגיסטער ג. קאלטשיצקי, שרודמיעסקא 58 ענטפערט דעם מאג. ד. פערלמוטער מיט א שפענדע פון 5 זל. און רופט ארויס:

1. ג. אבראמסאן, שרודמיעסקא 58.
2. פירמע פאגעל און פלאשקין, שרודמיעסקא נומער 9.
3. געבר. רובינשטיין און האלצמאן, פיעטריקאווער 47.
4. ד. לעווקאוויטש, שרודמיעסקא 58.

פערוואלטונגס-מיטגליד הערר ראזען, טראוגוטא 9 רופט ארויס:

1. מיכאל גלאזער, זשעלאנא 5.
2. יאקוב ווילטשיק, טראוגוטא 10.
3. איזידאר מאנטינבאנד, פשעיאזד 12.

ד"ר י. אלטערמאן, קילינסקיעגא 50 ענטפערט דעם פרעזעס א. פערלמאן מיט 5 זל.

שלמה יאנאווסקי, פילסודסקיעגא 6 ענטפערט דעם ה' ש. בריל מיט 5 זל. און רופט ארויס:

1. לעווי אלטנבערג און קהיל, פיעטריק. 46.
2. פירמע ז. ווארשאווסקי און קא, פיעטריקאווער 37.
3. פירמע בערמאן און ליכטענשטיין.
4. צ. גרינגלאס, פולנאצנא 22.

ד"ר ה. רוזשאנער, נארוטאוויטשא 9 ענטפערט דעם פרעזעס א. פערלמאן מיט 5 זל. און רופט ארויס:

1. ס. פאלאק, פיעטריקאווער 182.

דיר. דוד גראף, פשעיאזד 30 ענטפערט דעם וויצע-פרעזעס י. דעגענשטיין מיט 10 זל.

ד"ר ב. ראבינזאן, פיעטריקאווער 10 ענטפערט דעם פרעזעס א. פערלמאן מיט 5 זל. און רופט ארויס:

1. ד"ר א. גיביאנסקי, פיעטריקאווער 24.
2. ד"ר מ. פעלדמאן, זאוואדזקא 10.
3. ד"ר ש. שיפריס, גאוואמיעסקא 15.
4. ד"ר ד. שוייג, זאוואדזקא 6.
5. צאהן-ארצט ש. דרייהארן, אלטערמארק 9.
6. העגריק שקורניק, פיעטריקאווער 66.

בערנארד ענגעל, זשגאווסקא 74 [illegible] דעם ה' ליפמאן מאשקאוויטש מיט 10 זל. און רופט ארויס:

1. באריס ראקאווסקי, פאמארסקא 6.
2. יעזשי מאשקאוויטש, פילצא [illegible] 36.

ס'איז שוין פריהלינג!

קאסמעטיק מאכט שעהן און פריש!

בעזוכט די איינציגע גרעסטע רענאמירטע

פערפומעריע

י. דרוקער

5 זאוואדזקא 5

טעל. 175-92

בענוצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער

פערפומען

ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט-זייפען או"וו

צו פאבריקס-פרייזן.

הוזט און דעמפיל!

רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג

מיט כבוד

Perfumerja J. Drukier

5 ZAWADZKA 5

tel. 175 92.

פאר ענגראסיסטען בעדייטענדער ראבאט

קאסמעטיק

[illegible]-קינא-טעאטער

Casino

אנהויב פון די סעאנסען: 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג פון 12 ביז 2 א זייגער בייטאג — הנחה-פריהמארגענס

דאס ערשטע קונסט-בילד נאך „דוד גאלדער“

דיסימפאניע פון 6 מיליאן

א מאנומענטאל פילם, וועלכעס שילדערט די גרויסע ליידען פון א יודישען דאקטאר, וועלכער איז ערצויגען געווארען אין אמעריקאנישען „געטא“.

די מוזיק צום בילד איז געשטיצט אויף יודישע מאטיוען. עס ווערט געשפילט: „כל נדרי“ און „אויפ'ן פריפעטשיק“ און אנדערע.

אין די הויפטראלען: אירענא דוננע און ריקארדא קארטעז

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון „פאראמאונט“

גאסטשפילן פון טעאטער „פסר-איינינגטע אקטיאר" איז „סקאלא"

די פרעמיערע פון אלטער קאציזנע'ס קאמעדיע אויב נישט פארס „אין קריזיס" איז אדורך מיט גרויס דערפאלג.

היינט, פרייטאג, 9 אזייגער אין מארגען, שבת, וועט ווערן געשפילט צום 2-טען און 3-טען מאל „אין קריזיס".

שבת 4 נאכמ. — בעטייליגונג פון ד"ר לודוויק פארץ'ס שטיק „מארפיום".

פון טעאטער „אראראט"

דער איצטיגער „א־אראט"־פראגראם האט געפינען די אנערקענונג פון דעם גרויס יודישע טעאטער באזוכער, וועלכע נעהמען איהם אויף מיט אמת'ער באגייסטערונג.

די נעמען פון דעם איצטיגען אומפערגלייכליכען „אראראט"־אנסאמבל רעדען ווערטער.

און אין דעם איצטיגען פראג אין פראדוצירען זיך מיט יוגענדליכען רייץ, פרייד, געזאנג, טאנץ, און שפרודעלדיגער הומאר: מאלווינע ראפאעל, שיינע מירים, ליזע שלאסבערג, לילי ליאנא, שמעון דזשיגאן, שמואליק גאלדשטיין, דוד בירנבוים, יואל בערגמאן.

מראנקע פרויען

ערפאהרען דורך דעם געברויך פון נאטירליכען בימער־וואסער

Franciszka Józefa

א ליכטע דארם־ענטלעהרונג, וואס איז פארגעגרען מיט עקפרעסטע ארגאנען, עמפפעהלט פון דאקטוירים.

מעלדונגען

יודישע געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט אין פוילען. אפט. אין לאדז

פרייטאג, דעם 31-טען ה. ח. פינקטליך 6 אזוענד קומט פאר אין איינענעם לאקאל א פראפאגאנדע־אזוענד פאר זספעראנטא און די פייערליכע ערעפענונג פון עלעמענטארן עספעראנטאקורס. אנהייב 9 אזוענד. פאר מיטגלידער איינגאנג פריי.

שבת, דעם 1-טען אפריל ה. י. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער ספעציאל-שולע נ. 78 זאמעלפונקט פינקטליך 10 פריה נאווראט 93, אנפיהרער פריינד מאגאזאניק.

זונטאג, דעם 2-טען אפריל ה. י. קומט פאר אנ'אויספלוג אין שטאטישען שפיטאל אין ראדאגאשטש, זאמעלפונקט פינקטליך 11.45 פריה אין ראדאגאשטש. אנפיהרער פריינד ה"ה דר. מ. שוואלבע און גבריאל וועלנער.

זונטאג, דעם 2-טען אפריל ה. י. 6 נאכמיטאג קומט פאר א חברישער-טיי-אזוענד.

שבת, דעם 8-טען אפריל ה. י. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער מאשינען-פאבריק „מילער און זיידעל".

זונטאג, דעם 9-טען אפריל ה. י. קומט פאר אנ'אויספלוג אין אינטערנאט און פערמע אין האלענובעק.

ביי דער געזעלשאפט ווערט ארגאניזירט א קורס פאר יודיש און יודישער ליטעראטור, איינשרייבונגען ביזן 1-טען אפריל ה. י.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט איז טעטיג יעדען טאג א חוץ שבת און זונטאג פון 8–10 אזוענד טעלעפאן 121,53. 7611

היינט דער לעצטער טאג פון די איינשרייבונגען אין די ביליגע אויספלוגען קיין טוירען און ווארשא.

היינט, פרייטאג, ווערען שוין פערענדיגט די איינשרייבונגען אויף די ביליגע אויספלוגען קיין טוירען און ווארשא. די אויספלוגען קומען פאר אונטערן יוא־זאמען אויג פון לאדזשער זשורנאליסטען סינדיקאט.

די אויספלוגען קומען פאר זונטאג, דעם 2. אפריל קיין ווארשא און טוירען. די שפאט ביליגע פרייזען נעהמען ארום נאך טוירען 11.50 זל. רייזע הוצאות אין ביידע זייטען און בעזוכען פון די מערקווירדיגקייטען פון דער ג.י. ע׳עסאנטער שטאט

דער אפפאהר איז זונטאג 7.52 פריה פון קאליששער באהן־הויף.

אפפאהר פון טוירען 20.30 דעם זעלבען טאג 23.53 אין לאדז.

קיין ווארשא אפצאהל 9.50 — רייזע צוזאמען אין ביידע זייטען, אויספלוג אין דער אויסשטעלונג און 30 פראצענט הנחות אין די טעאטערן.

דער צוג געהט אפ: 7.47 פריה פאבריקסבאהן. אפפאהר פון ווארשא 0.23.

איינשרייבונגען נעהמט אן היינט א גאנצען טאג:

Wagons-Lits-Cook, Piotrkowska 64

א דאקומענט, אדער א פאראדיע

(ענדע פון 7־טע זייט)

ביי די לינקע געגען זייערע געפעהרליכע ברידער פון רעכטס. און זעלבסטפערשטענדליך האט אויך די ארגאניזירטע ארבייטערשאפט נישט דעם מינדסטען אינטערעס מיטצוהעלפען דער פארטיי פון די גרויס־גרונד־בעזיצער און פון דער גרויסער אינדוסטריע צו א לייניגער הערשאפט געגען די נאציאנאל־סאציאליסטען. די ארגאניזירטע ארבייטערשאפט זעהט אפילו נישט אין דעם דאזיגען מאמענט קיין אנדערען שונא ווי דעם פאשיזם, זי וויל קודם כל צוריק קומען צו דער געזעצמעסיגער רעכטליכער מלוכה, אבער פון דאנעז אנגעהויבען שטרעבט זי צו צילען, וואס זענען גראד דער היפוך פון די צילען פון הוגענבערג און זיינע חברים.

אזוי ווייזט זיך ארויס, אז דער נאציאנאל־סאציאליזם שטעלט מיט זיך פאר אין איצטיגען מאמענט א געשלאסענעם בלאק, וועלכער פרובט זיך דורכצוזעצען מיט א ברוטאלער ענערגיע בעת די אנטי־פאשיסטישע מעהרהייט איז לחלוטין צעריסען דורך קלאסען־געגענזאצען אין פארשידענקייטען פון דער וועלט־אנשויאונג. אין דעם בעשטייט די גרעסטע סכנה. אונטער אזעלכע אומשטענדען מוז מען זיך דערמיט רעכענען, אז די פאשיזירונג וועט אין די נאהענסטע וואכען נאך מעהר פראגרעסירען.

דאך איז אין לאגער פון דער דייטשער סאציאלדעמאקראטיע געבליבען אינגאנצען אומגעבראכען די האפנונג, אז א פאשיזירונג פון דייטשלאנד איז אונמעגליך און אז דער פרוב, זי צו דערצווינגען מוז זיך ענדיגען מיט א מוראדיגען דורכפאל אין דער קורצעסטער צייט. די דאזיגע האפנונג שטיצט זיך קודם כל אויף דער אויסערארדענטליכער, מען קאן אפילו זאגען בעוואונ. ערונג־ווערטער ווידערשטאנד קראפט, וועלכע די מאסע פון דער סאציאלדעמאקראטיש געשטימטער ארבייטערשאפט האט בעוויזען דעם 5. מערץ. טראץ אלע קולות וועגען דער פערניכטונג פון דעם מארקסיזם בלייבט דא א פעסטער אונצושטערבאר קערן פון ווידערשטאנד געגען יעדער פאליטיק פון ברוטאלער געוואלט. דער קערן וועט ווארטען ביז די שעה פון האנדלען וועט קומען.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דעם ג. פובליקום, אז איך האב ערעפענט א ניי מאדערן און קאמפארט־איינגעארדענט

הוט־געשעפט אויף 31 פיעטריקאווער

מענער־היטען

און עמפפעהל צום איצטיגען פריהלינג־ און זומער־סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאסאנען אינלענדישע און אויסלענדישע בעזוכט מיין ערשטקלאסיגען הוט־געשעפט.

פון זעמטליכע פאסאנען און פארבען צו קאנקורענץ־פרייזען

סאלידע בעדינונג!

מיט אכטונג

B. KLAJNBAUM

31 פיעטריקאווער 31

ציהונג פון דער מלוכה־לאטעריע

5-טע קלאס, 19-טער טאג

Zł. 10.000 na n-ry: 32774 129255

Zł. 5.000 na n-ry: 23790+ 39735 75413 91778 124629.

Zł. 2.000 na n-ry: 1869 19156 31837 35419 37282 58158+ 67318 69834 91985 92020 96636 122471 126278+ 127530+ 142194

Zł. 1.000 na n-ry: 1273+ 9608+ 9635+ 14330 15167 16187 18597+ 18767 29697 37615 41870 52803 54563 56419+ 59653 62665 65390 66995 69976 90561+ 91420 114562 116620 116881 119492 122173 131188+ 131645+ 139626.

Po 250 zł. na N-ry:

140 69 96 242 301 92+ 468 73 716 62 91 913 1249 93 355 76 89 424+ 733+ 76+ 836 95 2004 38 70 74 253 562 648 708 838 63 84 922 3024 194 207 387 602 27 66+ 740 60 78 4155 254 571+ 82 624 753 85 886 954+ 82 5018+ 118+ 54 620 35 893 922+ 99+ 6064 328 82 454 501 800 1 7168 512 57 655 85 784+ 819 22 24 58 901 8107 471 518 846 60 99 950 9108 50+ 200 304 462 94 612 50 97 913 10127+ 303 5+ 9 450 78+ 82 661 999 11054+ 95 124 82 294 336 409 590 600 49 55 62 726 74 868+ 997 12000 185+ 451 74 509 608 877 13057 83 189+ 282+ 87 406 572 713 914+ 96 14018 85 118 476+ 553 754 15174 288 364 80 539 808 65 80 908+ 16174 266 74 400 627 76+ 816 17172 261 322 9 405 558+ 633+ 707 46 61 73 89 808 18124 60+ 481 610 69 19047+ 182 428+ 81 510 627 745+ 20020 412 73 592 603+ 42 736 72 868+ 95 21021 46 74+ 126 388 457 529 67 89 644 72 707 807 93+ 955 68 22167 559 682+ 743 816+ 901+ 92 23126 260 77+ 312 486 519 625 904 24327 453 687 729 39 49+ 837 951 77 25083 205 26 358 408+ 9+ 17 584 901 26045 150 236 59 68 327 406 12 66+ 500 751 962 71 27104+ 77 441 551 776 815+ 28011 64 204 58 98+ 322+ 32 456 89+ 545 49 65 626 760 77 851 944+ 79 29104 11 27 65 283+ 554+ 626 741 79 30100 22 206 457+ 544 694 758

861 953+ 31230 88 397 568 78 605 7+ 706+ 28 871 969 32042 199 226+ 47 79 346+ 82 459+ 77 612 16 35 931 33108 244 64 657 702 72 823 944 34122 55+ 88 735 961 35253 405+ 14+ 528 66 642 99+ 893+ 940 78+ 36270 349 514 53 615 23 731 871 37001 17 133 253 465 685 759 936+.

38194 221 37 340 484 544 790 811 978 39001+ 28 130 35 99 520 40043 101 5 261 340 90 512 20 621 891 41135 499 586 95 603 11 762 962 42254 69 615 721+ 24 884 97 921+ 43 43021 38 201 43 478 528 38 70 89 614 783 94 810 87 934 80 89 44017 147 58 78 240 48 512 44+ 812 91 96+ 994 45067 84 119 245 304 416 508+ 88 719 808 59 71 902+ 94 46022 49 88 253+ 311 37 86 597 864 47006+ 148+ 57 90+ 201 9 18 30 40+ 359 450 61 511 672+ 730 808 57 904 25 29+ 48057 222+ 24 55 458 842 69 930 73 797 818 22 49006 173 84 238 99 416 94 506 44 625 700 10 39 67 811 50407 41 50 505 65 640 822+ 24 75 945 51004 82 231 470 522 58+ 94 703+ 826 62035 78+ 110 52 78 95 233 63 64+ 457 735 78 93 833+ 911 53019 312+ 57 486 548+ 75 761 863 54221 370 423 27 529 601 826 988+ 55160 71 220 92 346+ 442 536 43 83+ 652 92 761 96 886 86131 42+ 326 42 44+ 62 417 53+ 538 54 75+ 614 16 704 8 805 54 57013 27+ 353 72 530 75 643 880 58156 368+ 409 564 85 646 791 944 69 59011 64 418+ 50 563 714 60022+ 103+ 47 269+ 340 51 400 57+ 540 59 740 808+ 79 992 61056 195 209 47 53 74 633 850 972 99 62046 61 112 64 276 548 973 63163 266 840 975 64061+ 166 218 59 64 75 77 336 78 486 522 620 764 848+ 54+ 79 89 922 74 65017 32 38 212 1830+ 75 79 85 307 87+ 421+ 567 660+ 825 94 752 912 66042 261+ 391 511 55 60 648 891 929 67079 120+ 38 288 306 93 563 603+ 91 714 888 68051+ 247 308 439 547+ 70 96 695 765 915 69120 26+ 228 55 76 316 41 455 66 486 794 983 70032 78 190 21+ 89 393 99 490 507 660 768 71+ 856+ 957 71009 20 75 211 84 342 637 67 922 72058 61 98 166 209 12 18 362 528 33 731

51 847 63+ 966 68 73037 42 87 129 204 27 43 73 462 719 978+ 74005 76 93 142 4 72 76 93+ 295+ 301 28 400 518 29 41+ 631+ 40 945 67 75054 71 181 84 225 362 682+

76098 252+ 377 743 824+ 84 996 77004 42 191 206+ 60 311 23 68 428+ 537 58 675 97+ 835+ 87+ 989 78181 89 247 73 314+ 71 491 524 28 729 911 72 79116 386 479 579 617 25 705 85 934 80112 37 229 320 6+ 633 824 69 967 91 81003 91 119 95 344 432+ 514 28+ 778 876+ 86 82074 103 34 56 311 40 496 99 523 35+ 619+ 735 804 35 83010 47 230+ 579 82 720 84144 225 461 81+ 600 768+ 844 85106 287 303 09 10 11+ 13 39 84 392 533 80 642 55 75 760 845 924 74 86060 129 36 235 67 349 751 912 38 87005 10 279 312+ 406 27 73 77 502+ 639 58 731 34 850 933 88033+ 287 355 515 621 31 50+ 73 708 36 39 833+ 010 89090 163 234 379 404 753 87 811 40 933+ 94 90049 171 335 430 42 516 815 86 996 91076 102+ 79 205 76+ 433 521 55 72 748 715+ 27 92 93013+ 16+ 83 117+ 45 254 313 423 635 47 783 887 94150+ 526 87 924 95051 58 90+ 141 206 22 37 528+ 614 701 26 814 61+ 97+ 917 96033 243 97 307 429 534 706 873 915 38 48 97368 437 648 56 749+ 828 932 99+ 98226 634 933 38 99009 42 160 69 203 439 602 715 831+ 100077 220+ 424 92+ 570 603+ 04 35 736 57 67 971 101120 45 74 242 76 85 346 525+ 82+ 734+ 75 846+ 99+ 102047 140 305 11 34 88 433 68+ 679+ 952+ 64 103127+ 53 406 90 212 33 39 786 91+ 815 60 972 104090 177 201 352+ 98 434 541 72 664 88 758 105056 63 196 632+ 936 106049+ 74 231 69 325 54 76 82 406+ 34 501 640 718 47 804 16 29 107048+ 15 202 388 482 596 651 71 73 80 791 935 78 108099+ 146 536 687 772 867 941+ 93 109044 81 92 245 67 70+ 71 316 91 94 580 753 99 851 110040 258 79 418 25 75 93 584 708 10 12 985 111016 159+ 95 211 14 301 429 749 914 112039 55 174 243 444 85 502 78 89 771 941 90 113023 45+ 75 416 514 96 721+ 38 64 844 92 922 35+.

114002 72 180 214+ 32 318 401 549 95 900

11553 305 537 626 91 116032 172 469 554+ 76 632 42 997 117029 71 82 97 118 225 46+ 301 540+ 59 759 90 909 16+ 52 63 75 118255 327 80+ 93 96 405+ 551 686 822 69+ 70 82 938 44 119133+ 62 255 331 61 78 437 60+ 553 664 61 80 721 120014 119 382 90+ 614 76 703 36 54 56 850 85 914 121024 59 85 123 210 28 36 552 88 629 46 65 778+ 864 74 998 122002 35 50 66 220 371 414 68 72 96 564 606 93 898 923 96 123217+ 53+ 70 356 68 443 90 615 19 43 60 703 853 68+ 921 124032+ 61+ 62 305 335 40 57 421 561 63 616 98+ 758 93 817 32 55 904+ 19 67 125013+ 74+ 119 27 214 355 60 400 3 571 74 663+ 98 842 929+ 52 126006 102 54+ 244 54 341+ 422+ 77 510 28 40 43+ 61 56 635 705 127046+ 61 85 116 505 19 760 128022 85 328 54 55 98 439 64 99 01 74+ 809 31+ 78 989 120080 222 321 695 741 75 76+ 130074+ 286 363 442 58 538 33 57 64 719 34 868 931 73 131005 38 100 42+ 89 210 316 40 60+ 67 615 43+ 63 706 51 56 989 132044 265 317 492 537 749 836 81 97 133002 257 303 86 402 34+ 40 615 37 715 803 18+ 915+ 41+ 134133 54 61 70 93 237 81 485+ 591+ 672+ 802+ 135047 119 85+ 204 314+ 35+ 45 72+ 88 542 48 74 687 711 33 69 835 74 82+ 91+ 985 136124 50 262 80 421 564 613 92 94 968 71+ 137133+ 70 355 70 405 48 53 501 34 731 80 815 37 43 138064 79 86 210 42 67 73+ 306+ 545+ 664+ 782 834 139196 453 505 43 711 86 856 921 94 140030 150 65+ 298 352 520 54 658 884 944 141080 490 636 768+ 815 908 27 142034 210 46+ 51 53 369 515 691 749 80+ 812+ 70 979+ 143037 153 71+ 349 84 400+ 76 641 721 55 60 69+ 97 821 88 971 144157 80 267 482 587 604 47+ 754 145122+ 88 377 544 67 690 715 32 879+ 925 146102 69 244 52 459 70 505+ 87+ 603 47 769 908+ 147004 14 48 76 223 65+ 94+ 388 520 673 750+ 881+ 913.

Numery ze znakiem + wygrywają premje.

89 819 49 973 92045 91 140 85 246+ 96 360 542

מענער־היטען

אין די נייעסטע פאסאנען און קאלירען, בעסטע קוואליטעט

עמפפעהלט

מ. קאפעלושניק, נור 11-טער ליסטאפאד (קאנסטאנטינער)

היטען צו פאסאנירען ווערען אנגענומען אין מיין ערשטקלאסיגער ווערקשטעל.

שפארז געלד

און זײַן צופרידען קען נאר דער, וועלכער בעזוכט מײַן ניי-ערעפנטע כ ע מ י ש ע

וועשערײַ

און פארבערײַ

אויף ווייסע וועש

פעטריקאווער 21

פראנט 1-טער שטאק

וועלכע נעמט אן כעמיש צו וואשען, פוצען, פארבען, אויספּרעסן, אויך צו ריינער רעז אלערליי מענער-, דאמען- און קינדער-גארדעראבען, ווײַל בײַ מיר בעקומט איהר נישט נאר ריין געוואשענע גארדעראבען נאר אויך איינציינע רעפערירט דורך א קוואליפיצירטען לאנגיעריגען שניידער-פאכמאן. אכטונג! 1) גארדינען, שמארען, און קאפעס ווערען אויסגערעכט אויף ספעציעלע אויסלענדישע ראהמען. 2) די שענסטע ווייסע וועש ווי אויך ווייסע קלייד מיט א עכטען זילבער-בלאנץ בעקומט איהר געוואשען נאר בײַ מיר. צו יעדע 5 געוואשענע קעלנער וואשען מיר א 6-טען אומזיסט. קומט און איהר וועט איך נישט ענטוישען. געדענקט די אדרעס:

פעטריקאווער 21, פראנט, 1. שטאק

Druciane ogrodzenia plecionki i tkaniny po bardzo zredukowanych cenach poleca firma

RUDOLF JUNG

Łódź, Wólczanska 151, Tel. 128-97, Rok założenia 1894.

כ'מאר בעקאנט

מײַנע געעהרטע קונדשאפט, ווי אויך די אלע, וועלכע מײַן פירמע איז נאך נישט בעקאנט, אז צו דעם קומענדיגען יום-טוב האב איך פארגעבראכט א גרויסען אויסוואהל פון פרשידענע

דאמען- און מענער-היטען

לויט די נײַעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען. גלײַכצײַטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען דאמען- און מענער-היטען פון גאר אלט אויף געגצליך נײַע און טרײַ צו ביליגע פרייזען. אדרעס:

„פערדער"

זגערסקא 20,

לוטאמירסקא 2,

און זגערסקא 7.

ס'ווערט אנגענומען צו

טרייבן און שערען

רעיעל, גוט און ביליג

מ. פיימאן, זאכאדניא 66

קווער אפיצינע, פארטער.

אכטונג לאדז און פראווינץ

די ביליגסטע און רעעלסטע

קוועלע פון אלערארט

לאנגע מלבושים

לאדז, אגראדאווא 1

משה לאבערשטיין.

כירורגיש

וועכנעריז-קליניק

„SANATO"

s. z o. o.

אגראדאווא 10 טעל. 213-57.

1-טע און 2-טע קלאס

געבורטען II קל. 175 זל.

לעטשניצע

פון דאקטוירים ספעציאליסטן

און דענטיסטישער קאבינעט

11 בזשעזשינער 11

טעלעפאן 137-63

עס נעמען אן דאקטוירים ספעציאליסטען:

שיפמאן, וואלינסקי, שמיר-געלד, קערשנער, לוביטש, שמערלאווסקי, סלאבאדסקי, זאלצוואסער, איציקזאן, קראסאווסקי, יאקובזאן

און דענטיסטין סטאראפאלסקא.

וויזיט ביז 3 נ"מ 3 זל.

זיכערע הילה און א רפואה!

אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעבער און אהן בלוט-פער-גיפטונג פאר קראנקע אויף ברוכע, פאר מענער, פרויען און קינדער. פערשידענע קאליהעס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרוים ווי א מענשען-קאפ און עס פאלט ארײַן אין דעם כים איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל-באנדאזשען בעווייזען זיכער דעם שווערסטען און פערעלטערסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, ליימונגען הייל-גארטעלן און אפאראטען פאר פערקרימטע פים און פלאט-פים, ווי אויך קינסטליכע גומענע פים.

Proj. Sanatorjum Ortoped. „SALUS" na Wiśniowej-Górze Dyr. J.Rapaporta

אכטונג! פון 15. מאי ד. י. ווערט געעפענט אין וויסניאווא-גורא (נעבען לאדז) א ספעציעל

ארטאפעדישעס סאנאטאריום

פאר די אלע אויבענאנגעמערקטע קראנקע. מאנאטליך נאר 150 זל. גאנצע פערפלעגונג און וואוינונג.

Dyr. J. RAPAPORT

Specjalist-Ortoped

Łódź, Wólczańska 10

tel. 221-77 front, parter.

פערזיכערטע פון קראנקען-קאסעס ווערען אויך אנגענומען!

דאנקזאגונג.

דעם הארציגסטען דאנק דריק איך אוים דעם גרויסען ספעציאליסט ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, פאר דער וואונדערליכער איינהאלטונג פון מײַן ברוך-קראנקהייט מיט דעם באנדאזש פון זיין סיסטעם.

(—) L. Salomonowicz 29 לאדז, אלעקסאנדריסקא

Dr. med.

L. BERMAN

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע - בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג. נעמט אן פון 8—11 פריה און 4—8 אווענד, זונטאג פון 9—1 בייטאג.

פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פרייזען.

Dr. S. KANTOR

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען

וואוינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129-45

נעהמט אן פון 8—2 נאכט. און 4 9 אווענד. זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכט.

Dr. med.

HALTRECHT

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1—2 מיטאג און פון 5—9 אוונט. זונטאג פון 10—1 בייטאג

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע-פרייזן

Dr. med.

H. SZUMACHER

הויט און ווענערישע קראנקהייטען

פיעטרקאווער 56, טעל. 148-62

נעהמט אן טעגליך פון 1½-4 נ"מ און 6-9 אוו. זונטאג און אנדערע חגות פון 10 ביז 1 בייטאג.

Dr. med. Z. DATYNER

אוראלאג

ספעצ. פון נירען-, בלאז-און אורין-קראנקה.

וואוינט יעצט

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.

נעהמט אן פון 8—9 פריה און 3—6 אוו.

Dr. med.

A. ROJTER

ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

וואוינט יעצט

אלטשטאט 15, טעל. 166-15

נעהמט אן פון 5—7 30 אווענד.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטן

זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע. אנאליזען פון בלוט און אויספלום אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליום מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפען עלעקטרישער הייל-קאבינעט, קאסמעטיק.

— טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — פון 11 ביז 12 בײַטאג און פון 2 ביז 3 נ.מ. נעמט אן א פרוי-דאקטאר נאר קינדער און פרויען, זונטאגס פון 9 פריה ביז 2 נאכט. בעזונדער ווארטע צימער פאר פרויען.

וויזיט 3 זל.

„Pociecha Dziecięca"

זאוואדזקא 6, אין הויף, לינקס, 1 שטאק. בעמערקונג: אויף אלע פערזאגונגען עמפפעהלען מיר אויך קאמים אלערליי קאטיליאן-זאכען צו פאבריקס-פרייזען

קינדער-שפילצייג — לעצטע נייהייטען אין גרעסטען אויסוואהל צו ביליגסטע פרייזן

XXV 1908—1933 XXV

ŁODZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20

פיהרט אוים שנעל, פינקטליך און צו בעדיינענד ערמעסיגטע פרייזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויען אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען

זעמטליכע מעכאנישע באארבייטונג פון מעטאלען.

XXV XXV

לעזט דעם נייעם פאלקסבלאט

אכטונג, ג' דאמען!

דאס ערשטקלאסיגע

דאמען-שניידער-אטעליר פון

IZAAK TOHN

לאדז, לימאנאווסקיעגא 13

(אלעקסאנדראווסקא)

נעמט אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות און ווערט אויסגעפירט לויט די נייסטע פאריזער מאדעלן

מעסיגע פרייזען מאדעלן מעסיגע פרייזען

יודישע מלבושים

איז די ביליגסטע קוועלע

און די בעסטע אויספערטיגונג

נאר אין לאדז נאוואמיעסקא 10

פראנט, 1-טער שטאק.

JASNIEJ SŁOŃCA

עכט נור אין ארגינעלע שאכטעל בעמערקונג! זאפראווע אויף דער וואג ארבייטען מיר נישט. ווארפט זאלכע אב אלס פאלשע סחורה

לאמפען

אלער ארט אין די שענסטע און נייעסטע מאדעלען אייגענע אויסארבייטונג, עמפפעהלט דאס רענאמירטע

לאמפען-געשעפט

A. I. Eisner S-cy

פאלודניאווא 25, טעל. 178-74.

ביליגסטע פרייזען -:- גוטע בעדינגונגען

פיהרט אוים בעשטעלונגען לויט אויסדערוועהלטע צייכנונגען.

פיהרט אוים זעמטליכע רעפעראטורען.

אכטונג, וויכטיג נייעס!

ביליג, רעעל, גאראנטירט!

אין ניי-ערעפנטען שיך-מאגאזין

פירמע „REKORD"

10 ציגעל-גאס 10

עמפעהל איך א גרויסען אויסוואהל פון

שיך דאמען, הערן און קינדער-

פון די פיינסטע לעדער און בעסטע אויסארבייטונגען צו שמוי-נענדע קאנקורענץ-פרייזן.

נייעסטע מאדעלען. — קומט און איבערצייגט אייך

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט אז די

זייף-פאבריק פון I. D. Żelechowski w Łowiczu

וואס עקזיסטירט זייט 1862 י. געפינט זיך איצט אונטער דער פירמע

Żelechowski i Czerniłowski

Sp. z ogr. odp.

האט ערעפענט אין לאדז, אלטשטאט 15, לינקע אפיצינע פארטער. א קאנסיגנאציאנס-לאגער, וואס איז פערזעהן מיט אלע סארטען זייף צו קאנקורענץ-פרייזען.

מיר בעטען צו בעזוכען אונזער לאגער, כדי זיך צו איבערצייגען ווע ען דער גוטסקייט און ביליגקייט פון אונזערע אויסארבייטונגען.

מיט אכטונג Żelechowski i Czerniłowski

Sp. z ogr. odp. 947

פאבריק פון לייסטען צו ראהמען

ראהמען צו גארדינען ווי אויך איינראמונג פון בילדער צו פאבריקס פרייזען

J. KRĘŻLEWSKI, Łódź, Gdańska 105 przy Andrzeja

הורט! — דעטייל! 1047 הורט! — דעטייל!

ענדליך איז פערשוואונדען מײַן פערעלטערטער אדטשיסק ווייל „Lebewohl" איז אנ'אויסגעצייכנעטליך מיטעל. צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקען סדריקליך „LEBEWOHL" אייגענדישע אויסארבייטונג.

אוועק מיט אונזער פיינד!

קארעלוכען, פרוסאקעס און א ערליי חערים — דאס זענען די פערשפרייטער פון אנשטעקונג און פערשידענע אי-שטעקענדע קראנקהייטען.

מ'דארף זיי גרינדליך פערניכטן מיט דער הילף פון ערפאלגרייכען און ראדיקאל מיטעל ווי עס איז

„FLURIN"

צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקען. 1675

7-קלאסיגעם מוסטערהאפט

חדר „תורה ודת"

פלאץ וואלנאשטשי 6 (ניי-שטאט)

נייע תלמידים ווערען אנגענומען אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שולע)

פאבריק פון לייסטען צו ראהמען

Z. ZAGANCZYK

Łódź, ul. Anny 9/11, tel. 231-91

איינראהמונג פון בילדער

און ראהמען צו פארהאנגען

פאבריקס-פרייזען! פאבריקס-פרייזען!

רעשטער

אויף פאלטענס און אויף אנציגער ביליצער, לעבנארדס און מאמאשוווער

פערקויפט אוים

צו פערקלענערטע פרייזען

S. SULKES

לאדז, 15 נאוואמיעסקא 15

טעלעפאן 163-84. 1666

לאמפעז
און קינקעטעז די נייעסטע מאדעלען
צו קאנקורענץ-פרייזען

S. NEUMARK
25 פילסודסקיעגא 25

ADRIA
לעצטע 3 טעג!
10% פאר מיר
לעצטע 3 טעג!
METRO

מיט Krukowski, Mankiewiczówna, Orwid, Skonieczny, Walter, Wesołowski i Sielański
אנהויב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאג 12 אַ זייגער בייטאָג. אויפן ערשטען סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 49 גר.
אין 85 גראָשען. ——— נעכסטער פּראָגראַם: „KINOMANJAK" מיט HAROLD LLOYD

קלאנג-קינא
RAKIETA
שעבקעוויטשא 40
טעל. 141-22

היינט
און פאלגענדע טעג:
פרעכטיגער פילם א. נ.
„דער קעניג - דאס בין איך"
Własta Burjan
אין דער הויפּטראָלע:
אנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת 2 אַ זייגער בייטאָג, זונטאג און הגאות 12 אַ זייגער בייטאָג.
אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פּרייזען פון אַלע פּלעצער צו 49 גר.

קלאנג-קינא-טעאטער
SZTUKA
קאפערניקא 16 16
רוג גדאנסקא, טעל. 184-66.

היינט און פאלגענדע טעג! רעוואָלוציאָנס-פילם, וואָס בעריהרט דעם פּראָבלעם פון דער געגענוואַרטיגער מאָראַל
היינט און פאלגענדע טעג!
„פרויען אהן צוקונפט"
אין הויפּטראָלען: Joan Crawford, Clark Gable אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-אַקטואַליטעטען. נעכסטער פּראָגראַם: „דער וועג צום גן-עדן" מיט Liljan Harvey

קלאנג-קינא-טעאטער
PAN
11 ליסטאפאדא 16.

היינט און פאלג. טעג! נאר פאר דערוואקסענע! אונגעוועהנליכע פילם-פארשטעלונג א. נ.
קאמף מיט די פאלגן פון פראסטיטוציע
מעכטיגער סעקסועלער פילם. פילם, וועלכער בעקעמפט אונז מיט דער גרעסטער פלאָג פון דעם מענשהייט. פילם, וועלכער שטעלט פאר,
ווי אַזוי מ'דאַרף דאָס אייגליק בעקעמפען. ——— בעזונדערע פלעצער פאר פרויען און מענער. ——— פאר דעם פילם וועט האַלטען אַ פאָרטרעג
פרוי ד"ר יוליא גראבאווסקא. אויסערן פּראָגראַם: א פרעהליכע קאמעדיע. ——— דעם פילם מוזען אלע זעהען.

CORSO
היינט און פאלג. טעג! אממייסטע רעאַליסטישער פילם פון דער איצטיגער צייט א. נ.
היינט און פאלג. טעג
„דאס געהיימנישפולע 6-טעל"
מייסטערווערק רעזשי Georg Hill אין רעוואָלוציאָנס-ענסאַמבל: WALLACE BEERY אין דער ראָלע אל קאפאנע, Lewis Stone
אויסערן פּראָגראַם. אַ פאַרס „דער שטורם איבער זאקאפאנע" Clark Gable, Jean Harlow, Ralf Bellamy, John Mc Brown
אנהויב פון די סעאַנסען 3 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאָג. אויף די ערשטע סעאַנסען זענען די פּרייזען פון די פּלעצער פּאָרסלענערע.

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע (צוועק אפּעראַציע א. ז. וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָרישע פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונט.

NAFTALINĘ
סאַרבאַלינעאום, וואָס פערטרעט קארבאל, ווי אויך פאפע און האלץ-סמאלע עמפּפעהלט
צו פאבריקס-פרייזען
דער פערטרעטער פון טשענסטאַכאָווער נאַפטאַלין-פאַבריק
L. GLIK, Gdańska 95
tel. 121-38. 1688

אכטונג!
היפּאָטעקען - ביכער פון בצלות און אומגענוגענד. געפינען זיך יעצט אין לאדז פאמארסקא 21 נעבען מיין בירא פאמארסקא 19. אַלעס גיסטינע ערלעדיג איך זאַמעט 1720

Storszy Felczer
S. SUSZKIEWICZ
11 Listopada 15, tel. 155-45
נעהמט אן פון 8—12 בייטאג און פון 18—20.
מיטרם אוים יעדע קרעמפליכע פּראָצעדורען צו ביליגע פּרייזען. בערוהיגנים נאַשטויינער-שמערצן
אָהן נאַרקאָזע, שטענדיגע פרישע פּיטוקס. 1472

אַ לעדיג געוועלב אויף מצות
איז פון זאָפארט אינצוגעבען פלאָץ קאַששטעלני 7
צו ערפאהרען אין דעם וועלבען וויין און געוועלב ביי וויסאָקאָדאַר ביים ווירט
לוטאָמירסקא נר. 41 Stachlewski

פענסיאנאט „עלבינגער", קאלומנא טעל. נר. 2
דער באוואוסטער פענסיאנאט „עלבינגער" געפינט זיך איצט אין איינע פון די שענסטע ווילאַס פון קאלומנא.
עמפּפעהלט: שיינע זוניגע צימערן מיט פערגלאָזטע וועראַנדעס. זונען-טאראסען, וואַסער לייטונג, באָדע-צימער, ראַדיאָ, טעלעפאָן. די געסט ווערן פערוואַרט ביי דער באַהן.
ווער עס וויל פאַרברענגען פסח אין פענסיאָנאַט ווערט געבעטען פריהער צו מעלדען
אינפאָרמאַציעס: (1) אין קאלומנא טעלעפאָן נר. 2 (2) אין לאדז ביי ה' בערלינער, קאמיענא 3 1729

Super-Balony
znowu NAJLEPSZE!!
Przypominamy że OPONY oraz CZĘSCI ZAMIENNE
Najtaniej dostarcza Hurtownia BERSON Narutowicza 16
Super-Balony
znowu NAJLEPSZE!

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי
קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

פערשידענעס

איך האב פערלוירען אַ פאַרטמאָנע מיט עפּעס געלד און מיליטער-דאָקומענטען אויפ'ן נאָמען פון יענקעל שניצער. אויך אַ לאָטעריע-צעטעל נומער 69209 איך בעט אָבצוגעבען אויף פאמארסקא 4 ביי גרינבערג. 1676

Polskiego języka, korespondencji i rachunkowości szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29 m. 1 front, parter. 1579

אַ בערטנער פערלאנגט פּרוכט-גאָ... פלאַטען א. ז. וו. צו צינגעגליכ... וויין. גלובנא 44 דער וועכטער ווען... 1687

פרייע פאסטענס

קוואַליפיצירטע ... דריקער ... נשקע זוכט... ר געזוכט. שריפטליכע אָפערטען בלומענקאָפּ. ווארשא, נאַלעווקי 36.

עס ווערט געזוכט אַ קוואַליפיצירטע פערקויפערין. צו מעלדען זיך אין מלפּמשאַרניע לאנושיצקא 36. 1722

דאַמען-שניידער-געזעלען בעשטעלם ווערען געזוכט ביי קעניגסבערג נאַרוטאָוויטש 5. 173

ראקאלען

זאָפארט איבערצוגעבען אַ שטוב מיט אַ קוך בילינ דירה-געלד פּיאָטרקאָווסקא 19 1-טער שטאָק וו. 4. 1687

אויף וואָכאָדניע 49 רעכטע אָפיצינע 2 איינגאַנג 2-טער שטאָק איז דאָ צו פערדינגען 3 שטיבען און קוך, קאָרידאר מיט אַלע בעקוועמליכקייטען ביי 1793 טאָרגוויים.

אַ צימער פאר אַ סובלאָקאטאָר אָדער פאר 2 יונגעלייט זאָפארט אָבצוגעבען צעגעלניאַנע 15 מילגראָם.

אַ קאלט-גיפּס-געוועלב איבערצוגעבען בענעדיקטא 19 ביי שולמייסטער.

צו פערמיטען אַ פאבריקל פון קראָפּט-זאַקען בעשטעהענד פון 4 אַמעריקאַנער מאַשינען און 1 רעגדער-מאַשין אין בעסטען צושטאַנד. צו ערפאהרען פאמארסקא 44 קאפלאַוויטש. 1716

2 שטיבען און קוך, פריש רעמאָנטירט און אַ געוועלב מיט איינריכטונג צו פערמיטען. - צוקערניע-מלעטשאַרניע וואַרשאַווסקא 11.

צו פערדינגען אַ לעהר צימער פון זאָפארט דירעקט פון ווירט קאָנסטאַנטינער 58, ערפאהרען ביים וועכטער. 1697

אין בעסטען האנדעלס-פונקט איז אָפּצוגעבען פון זאָפארט אָהן אָפטרעט-געלד אַ געוועלב מיט אַ גרויסען לאַגער, אָדער אָהן אַ לאַגער. ווי אויך אַ פראָנט-קעלער פאר אַ געוועלב. צו ערפאהרען קאָשטשעלנע 3, ביים ווירט, 4. שטאָק פון 6–8 אָוונט. 1654

אַ בעקוועהמע ארט צו שלאָפען פאר 1 אָדער 2 יונגעלייט איז אָפּצוגעבען. פאמאַרסקא 14, אָפּיצינע 2, שט. לאָסקי.

צו פערמיטען אַ געוועלב מיט אַ שטוב אויף פראנציסקאנער גאַס און אויך 2 גרויסע שטובען אויף מרדכי גבאַי'ס גאָס 9. צו ערפאהרען אויף מרדכי גבאַי'ס גאָס 9, ביי א. צוקערמאַן. 1718

אנאנסען-פרייז פאר אַ מילימעטער-שורה
אַבאָנעמענטס-פרייז:
אין לאדז - 4 זלאָטעס אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים. אויף דער פּראָווינץ - 5 זל. אַ חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא 1 דאָל.
פאר'ן טעקסט - 20 גר. פרייטאָג און ערב יום-טוב 24 גר. אין דער זייט פון טעקסט - 40 גר. 60 - 4
נעקראלאָגען 20 גר. אַ מ/מ (אין דער זייט... פאר'ן טעקסט 12 - 18
אויסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער, אויסלאנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg   Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.